

Zaintzaile migratuak, gure Iparraldeko Hegoaldea

Zentzuz

Zaintza-Kate Globalei buruzko Ikerketa Ekintza Parte-hartzailea Gasteizen
Zentzuz, Bidezko Merkataritza eta Kontsumo Arduratsuko Sarearen ekimena

Vitoria-Gasteizko Udaleko Garapenerako Lankidetza Zerbitzuak diruz lagunduta.

Prozesuaren dinamizatzailea: Enarak Kooperatiba

Zaintzaile migratuak, gure Iparraldeko Hegoaldea ¹

¹ Iparraldea eta Hegoaldea adiera sinbolikoak dira ere bai, posizioak, «metafora» bat, De Sousa Santosen arabera. «Hegoaldeak» dira sistema kapitalista globalizatuaren ondorioa zuzenak jasaten dituzten espazioak edo egoerak, «iparraldeak», ordea, pribilegioak dituzten espazioak dira.

AURKIBIDEA

1. Sarrera	6
2. Eraldatu eta ahalduntzen duten metodologiak.	
Zergatik Ikerketa Ekintza Parte-hartzailea?	8
2.1. Helburua, talde eragilea eta beste parte-hartzaile batzuk. EIPn egitura (hibridoa)	12
2.2. Parte hartu duten parte-hartzaileen eta erakundeen profila.	
EIP prozesu kualitatiboa da	15
3. PROZESUA batzen Zaintzen Kate Globalen esparru teorikoari.	20
3.1. Zaintzen Kate Globalak:	
Horiek osatzen dituzten elementu ezberdinak eta konplexuak.	20
3.1.1. Vitoria-Gasteizko zaintzen esparru-egoera.	22
3.1.2. Ugalketa Sozialaren krisia Hegoaldean eta Zaintzen krisia Iparraldean.	
Sexuaren araberako lan-banaketa betikotuz. Bidaia eta Iritsiera	25
3.1.3. Prekarietatearen globalizazioa. Migrazio funtzionalak sistema kapitalistari,	
heteropatriarkalari eta arrazistari. Transnazionalei esker irauten duten kolonialtasuna	32
3.2. Ordainak: estimuak eta bidalketak.	
Minak ikustera ematea zaintzetako kate globaletan.	35
3.2.1. Familia transnazionalak. Urrutiko zaintza harremanak.	35
3.2.2. Bidalketak. Eta balantza bat izango bagenu?	40
3.3. Zaintzarako eskubidea pertsona guztientzat	42
3.3.1. Zaintzak, harreman-jarduera eta botere-harremaneko jarduera	44
4. Ondorioak, aldarrikapenak eta gomendioak	52

1. SARRERA

Zentzuz Sarean¹ konprometituta gaude Zainketarako Eskubidea pribilegioa izan ordez, berdintasunez bana dadin eta genero baldintza-tzaile bat izan ez dadin; era berean, behar bezala ordaintzea eta arraza eta gizarte-egoera tartean ez egotea eskatzen dugu. Laburbilduz, Zaintzek elementu eraldatzaile izan behar dute, bizitzari eusteko beharrezko eta funtsezko ondasuna diren heinean. Zaintza-kate² globalei buruzko Ikerketa Ekintza Parte-hartzailea prozesua konpromiso horren emaitza da.

Zaintzen kate globalen inguruko Ikerketa Ekintza Parte-hartzailea prozesua COVID-19aren pandemia bete-betean hasi eta amaitu genuen. 2020ko maiatzaren hasi eta 2021eko martxoan amaitu dugu. Alde batetik, pentsatu genuen ez zela une garrantzitsuagorik egongo pandemiak agerian utzi duen guztiagatik egiteko, zainketei eta bizitzak erdigunean jartzearen garrantziari erreparatuta.

Bestetik, onartu behar dugu garai zaila izan dela, zeren nola landu parte-hartzea, biltzea eta partekatzea distantziak zaindu behar zirenean? Nola eskatu inplikatzeko eta energiak inbertitzea parte hartutako 30 emakume migraturi, gizateria osoaren beldurrak bistan zeuden garaian? «Konfinamenduen» artean, gure hiztegira iritsi den hitz berria, prozesu hau garatu dugu, eta, horregatik, parte-hartzaile guztiei eskerrak eman nahi diz-

kiegu haien konpromisoarengatik, partekatze gogoa izateagatik eta ausardiagatik zentzu guztietan; batez ere, pandemia gainditu eta elkartzeagatik; baita ere, haien istorioetako uneak berriro bisitatzeagatik, «bidaian» edo inoiz amaitzen ez den migrazio-prozesuan bizitako indarkeria ugariak eta oraindik ere ezkutuan dauden eta pandemiarekin areagotu diren beste min batzuek zeharkatuta. Halaber, eskerrak eman nahi dizkiegu prozesuan murgildutako erakundeei: ADRA, ACCEM, ATHCA, ASCUDEAN, CEAR³.

Aurrerago ikusiko dugun moduan, zainketen kate globalak fenomeno konplexua dira, «agerian uzten dituzte arazo sozial larriak, eta horiei irtenbide pribatua ematen diete»⁴. Besteak beste, agerian geratzen da sektore horretan lan egiten duten emakumeek eskubiderik ez izatea, zaintzak emateko egitura publikorik ez izatea eta komunitateak, oro har, gogoeta bat egiteko eta parte hartzeko dagoen beharra, «zaintzen sistema publikoa eta komunitarioa» deitu dena definitzerakoan, bizitza erdigunean jarrita. Horrez gain, garrantzitsua da zaintzen kate globalak argi-ilunez beteta daudela adieraztea, kontatzen ditugun eta kontatu dizkiguten istorioak autonomiaz, erresilientziaz, bizi-baldintzen hobekuntzaz eta borrokaz ere beteta baitaude.

Zaintzen eta etxeko lanaren gaia oso zabala da. Ikerketa Ekintza Parte-hartzaile (IEP) honetan, kontuan hartzen ditugu, batetik, alderdi

1 Bidezko Merkataritza eta Kontsumo Arduratsuko Zentzuz Sarea honako erakunde hauek osatzen dute: Mugarik Gabek, medicusmundi Arabak, SETEM Hego Haizeak eta Bide Bideanek.

2 Zaintzen kate globalak dimentsio transnasionaletako kateak dira, eguneroko bizitzari eusteko helburuz osatzen direnak. Horien barruan, etxeetan zaintza-lanak bata besteari eskualdatzen zaizkio botere-ardatzak oinarri hartuta, adibidez, generoa, etnia, klase soziala eta jatorria. Amaia Pérez Orozco <https://trainingcentre.unwomen.org/instraw-library/2009-R-MIG-GLO-GLO-SP.pdf>

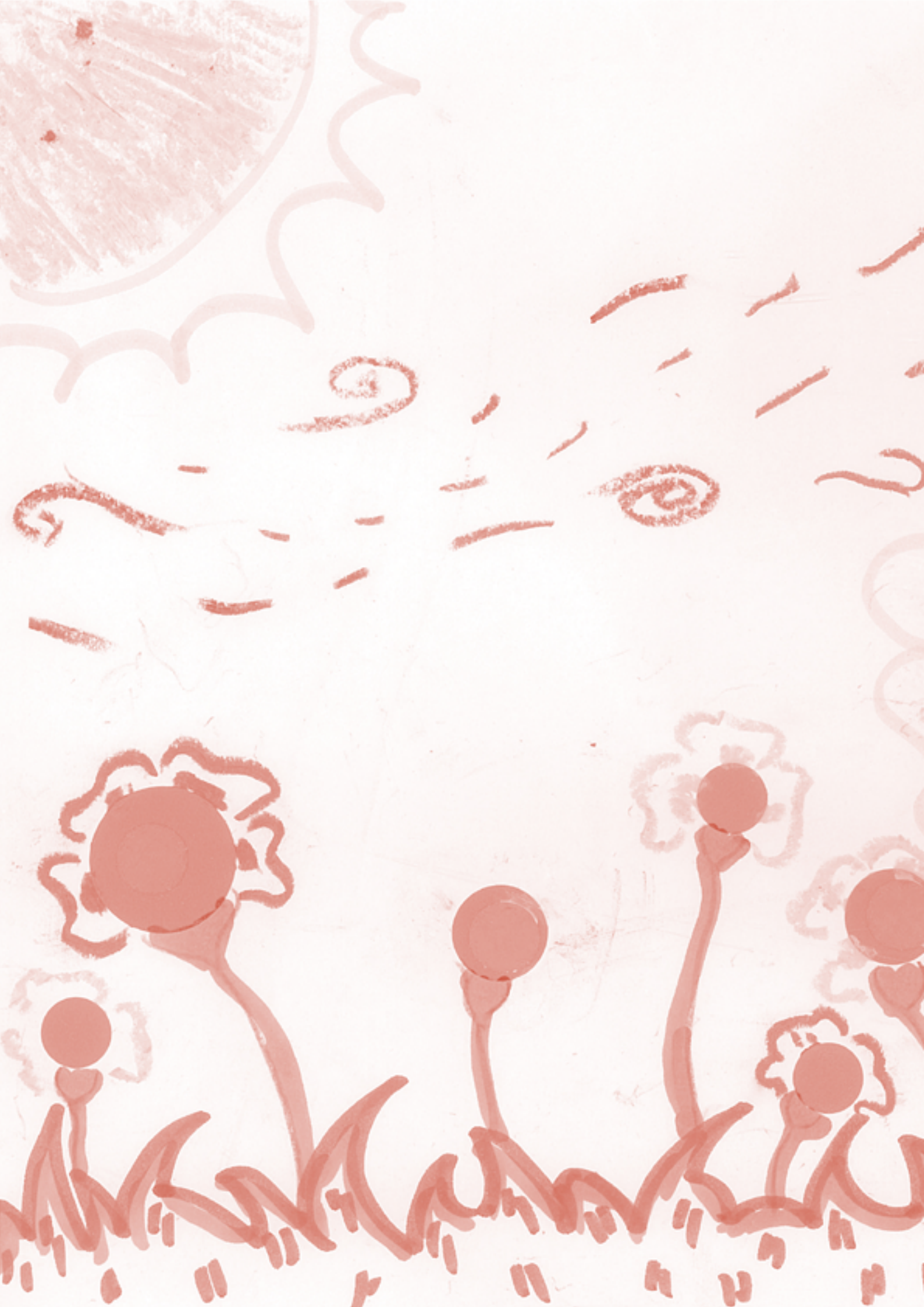
3 Emakume gehiagok lantegietako prozesuan parte hartzeko gonbitea luzatu zitzaizen emakume migratzaileekin harremanetan dauden beste elkarte batzuei, hala nola: Asociación Africana Manuel Iradier, Colombia Euskadi, Al Indimay.

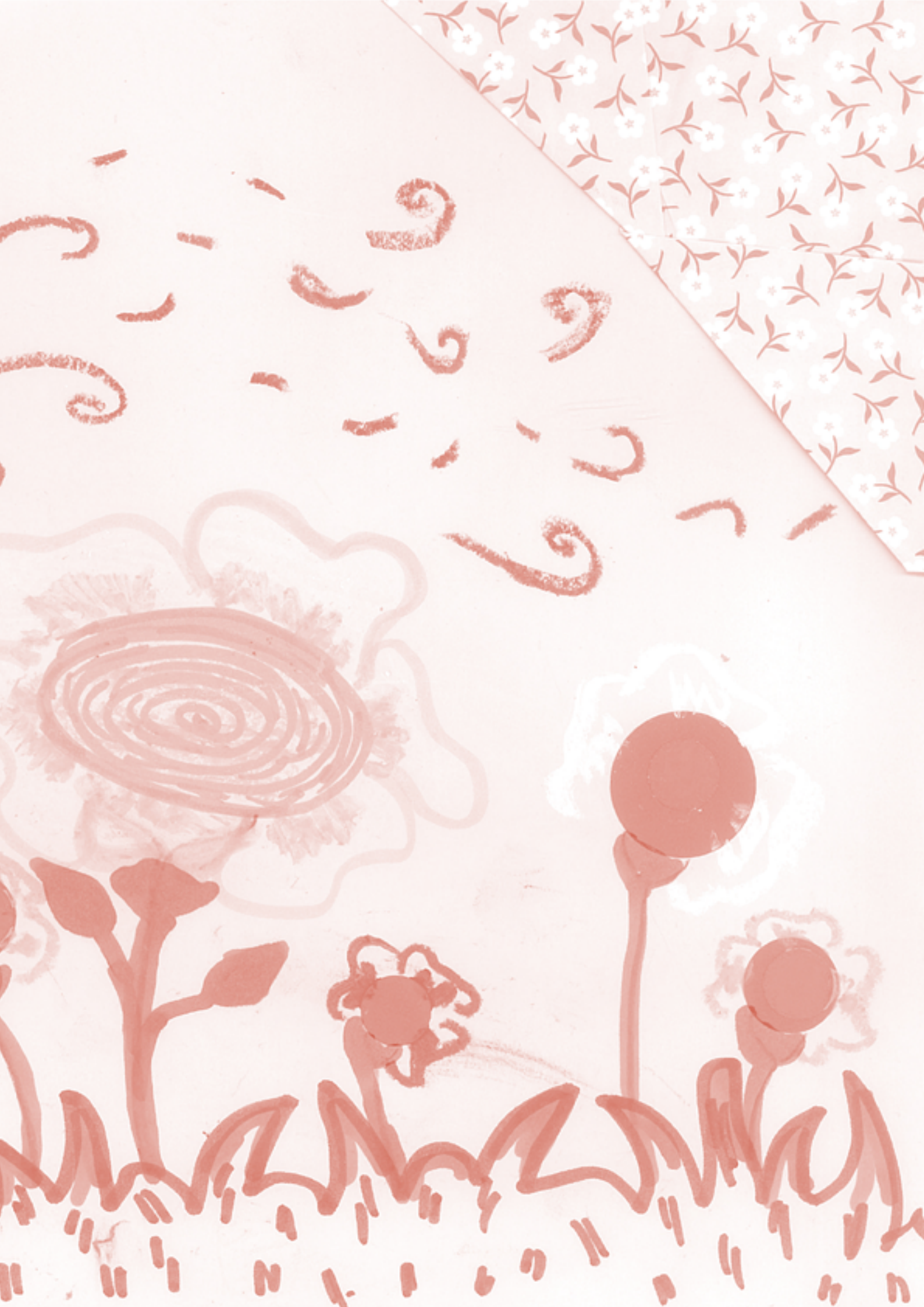
4 Amaia P. Orozcoren hizketaldia: La Globalización de la injusticia (Injustiziaren globalizazioa); hemen: <https://www.youtube.com/watch?v=sHz-8B-cLaU>

garrantzitsuenak eta zaintzen kate globalekin konektatzen direnak eta, bestetik, emakumeek elkarriketetan eta eztabaida/prestakuntza taldeetan garrantzia emandako gaiak. Modu horretan, argitu nahi dugu beharbada izango direla denborarik eta espaziorik ez izateagatik eta parte-hartzaileek emandako esperientziaren begirada lehenestea erabakitzeagatik zainketen arloan sakondu gabe-ko alderdiak.

IEParen espazio hau balio izan du emakumeek beren bizitzako istorioak erreskatatzeko eta haien inguruan gogoeta egiteko begirada feminista eta dekolonialetik, beren esperientziak problematizatu. Gure ustez, hori guztia sendatzeko prozesu baten parte da, oso beharrezkoa, eta, aldi berean, ahalduz kolektiboa ahalbidetuko die, beren errealitatea eraldatzeko subjektu aktibo bilakatuta.

Zentzuz sarearentzat oso garrantzitsua da Gastetzen zaintzen eta etxeko lanen inguruan egiten dugun «kontsumoa», eta IEP honekin bistaratu nahi dugu zaintzen gaineko arazoa orokorra dela, bertan iparra-hegoa arteko harreman desberdinen ondorioz sortutako faktoreek esku hartzen dutela, hainbat kausak eragindako migrazioen fenomenoak erabakigarria dela zainketetan, eta horien kontsumoa eta migratutako emakumeen bizitza aldagai horiek guztiek zeharkatzen dituztela. Espero dugu IEP honek balio izatea zalantzan jarri beharreko elementuak mahai gainean jartzeko, gure erantzukizunaren inguruko gogoeta egin eta «problematizatzeko», Herri Hezkuntzaren zentzurik onenean, eta guztion artean (zaintzaileak, zaindutako pertsonak, komunitatea, gizarte-erakundeak eta erakunde publikoak) bidezko egitura eta egitura ekitatiboa eraikitzeak, beharrezko zainzak eman eta gizarte hau osatzen dugun pertsona guztien bizitza erdigunean jartzearren.

2.

ERALDATU ETA AHALDUNTZEN DUTEN METODOLOGIAK. ZERGATIK IKERKETA EKINTZA PARTE-HARTZAILEA?

Pentsamenduaren eta ekintzaren aldetik, «Hegoaldeko ikuspegia» funtsezkoa da Zentzuzek, Bidezko Merkataritza eta Kontsumo Arduratsuko Sareak, gauzatzen dituen jardueren garapenean; hori dela-eta, berrikuntza aldera bira ematea proposatu genuen, metodologiari dago-kionean, zaintzen inguruan garatzen joan garen lan guztiaren inguruan. IEP iruditu zitzaigun ahalegin horri guztiari zirkulua ixteko modua, hainbat aurrekarirekin: Etxeko langileen egoerari buruzko 2018ko ikerketa, «Zeinek zaintzen du eta nola Vitoria-Gasteizen?» (aurrerago aipatuko dugu); Zaintzen Kate Globalen gainean 2019an egindako bideoa⁵, a la que haremos referencia más adelante; un vídeo sobre Cadenas Globales de Cuidados elaborado en 2019⁶; urte berean; eta publikoari oro har eta emakume langileei zuzendutako hainbat hitzaldi, konferentzia eta tailer⁷.

Hasieratik pentsatu genuen metodologia Ikerketa Ekintza Parte-hartzailea izango zela, ikerketa-esperientzia konbentzionala aurretik izan ondoren. Oraingoan, parte-hartzaileek rol protagonista izatea ziurtatu nahi genuen, aldaketa eragin eta gauzatzerakoan. Bestalde, «Emakumeen arteko Korapiloak Eraikitzen» topaketan, 2019an, emakumeen errealitateen eraldaketan potentzial oso handia sumatu genuen.

Ekintza Humanitarioaren eta Garapenerako

5 <https://consumoresponsable.info/wp-content/uploads/2018/09/Investigación.pdf>

6 <https://consumoresponsable.info/30-marzo-derechos-de-las-trabajadoras-del-hogar-y-de-cuidados-video/>

7 <https://consumoresponsable.info/video-resumen-del-1o-en-cuentro-de-trabajadoras-del-hogar-y-de-cuidados-construyendo-enredos-entre-mujeres-de-gasteiz/>

Lankidetzaren inguruko Hegoaren Hiztegiaren arabera, IEP «*errealitatea elkarrekin ikertzeko eta ikasteko metodoa da, analisi kritikoan oinarritua inplikaturako taldeen parte-hartzearekin, eta praktika eraldatzailea eta aldaketa soziala sustatzera bideratzen da*»⁸.

Definizio horrek azaltzen digu IEP hautatzeko izan dugun arrazoi nagusietariko bat; hau da, protagonistak jorratzen ari garen errealitateak zeharkatutako emakumeak izan direla, eta prozesu honek, ezbaierik gabe, aberastu egin ditu eta sendotu egin du haien ahalduntze-prozesua, hausnarketa, errealitatea zalantzan jartzea, haien historia kontatzea eta ekonomia feminista, dekolonialtasuna, e.a. bezalako gaietan prestatzearen ondorioz. «Susmoaren» eta errealitatearen «problematizazioaren» teknikaren bidez, parte-hartzaileak ahaldundu egin dira eta gaien gainean kontzientzia hartu dute. Eztabaida, hausnarketa, historien erakusketa eta kontaketa, gertaerak eta Paul Freirek emandako hezkuntza-ikuspegi «askatzaileak» funtsezkoak izan dira.

IEPk batik bat teknika kualitatiboak erabiltzen dituzte⁹, eta prozesuaren gaineko dimentsio politikoa Herri Hezkuntzak eman digu, dokumentu honetan jasotako hausnarketa, informazio, eduki, ondorio, ezagutza eta jakintza guztiak erabili baitira zaintzen kate globalen fenomenoari eusten dioten botere- eta menderatze-harremanak zalantzan jartzeko eta iraultzeko.

Bestalde, adierazi nahi dugu IEP hau hibrido

8 Hegoaren hiztegia <https://www.dicc.hegoa.ehu.es>

9 ibid.

bat izan dela, eta ez zaiela hertsiki atxikitzen IEP tradizionalen faseei. Prozesuaren iraupena nahiko laburra izan da, eta talde eragilea txikia. Hala ere, prozesua teknika parte-hartzaile gehiagorekin eta ekonomia feministaren eta feminismo dekolonialen printzipioekin aberastu da; hots, «Ezagutza kokatua» edo ikuspegi interseksionala, boterearen eta generoaren Dekolonialitateak ezarritako premisak zalantzan jartzearekin batera¹⁰. Zaintzak eta etxeko lana Ekonomia Feministaren aztergai nagusietako bat dira, ikuspegi ekonomiko tradizionala zalantzan jartzen du (ez ditu BPGan ere sartzen), eta gizarte-erreprodukzioaren egituraren oinarri gisa hartzen ditu, generoaren dimentsioa eta emakumeen bizitzarako dituen inplikazio guztiak ikusaraziz.

Ikuspegi dekolonialak ematen digu hegoaldean eraikitzen ari den proposamen epistemiko eta metodologikoak iparra-hegoa arteko botere-harremanak ulertzeko ematen diguna, ikuspegi eurozentrikoa alderdi guztietan zalantzan jarrita eta lanaren, generoaren eta sailkapen sozialaren kontzeptuei ezarri zaien dimentsio historiko gisa. Bestalde, Amerikako eta Afrikako esklabotzarekin eta morrontzarekin (etxeko zerbitzuaren aurrerariak) Mendebaldean finkatutako hedapen kapitalista multinazionalen, gobernuen eta taldeen sare konplexu bilakatu dela ikusten laguntzen digu; izan ere, baliabideak eta gizarteak usiatzen jarraitzen dute, eskualdeak ezegonkortuz eta migrazio-prozesuak eraginez haien premien zerbitzura.

Beraz, «ikuspegi horrekin bat etorrira, ezagutza kokatuen epistemologiak eta ezagutza partzialenak aitortzen du emakumeen eta beste subjektu gutxitu batzuen presentzia areagotu behar dela ezagutza ekoizteko espazioetan, baina ez hain ustelduta ez dagoen jakintza bat dutelako, jakintzen sorreran oinarritu beharko litzatekeen eztabaida kolektiboan beharrezkoak diren ahots gisa baizik»¹¹.

10 Polis, Revista Latinoamericana. Colonialidad, Descolonización e Interculturalidad. Josef Estermann, 2014

11 Ekintza Feministako Metodologiak. Marta Luxan Serrano eta Jokin Aspiazu Carballo, UPV/EHU.

Bestalde, IEPrekin eraikitako prozesuak zabalatzeko konpromisoa dugu, Fals Borda bezalako espezialista ospetsuek honela definitzen baitute: «demokrazian aurrera egiteko beharrezko bizipena, prestakuntza integrala sustatzen duelako, herritarren jarrera, trebetasun edo gaitasun parte-hartzaileak, kultura artekoak eta bakearen ingurukoak hartzeko aukera ematen duena, gizarte demokratikoen garapena eta sendotzea errazteko. Gainera, ziurgabetasuna kudeatzeko ezinbestekoak diren eragile sozialek parte hartzeko eta antolatzeko modu berriak eskaintzen ditu, ziurtasun-eza egungo gizartearen ezaugarri bereizgarrienetako bat baita».

Era berean, IEP bat egitea hautatu genuen parte hartzeko eta ahalduetzeko beste talde edo espazio batzuetan parte-hartzaileak bideratzeko eta «korapilatze» aukera ematen digun prozesua¹² izateagatik; kasu honetan, Arabako Etxeko Langileen eta Zaintzaileen Elkarte, ATHCA¹³ ahalduetzeko eta antolatzen laguntzeko lan bat garatzen ari da Gasteizko Zaintza Sarea.

EIPn talde eragileak honela definitu zuen metodologia: «Ikuspegi metodologikoak ikerketa soziala eta ezagutzaren ekoizpena eta hezkuntza-lana uztartzen ditu. Analisia egiteko instrumentuak EIPerako sortuko dira espezifikoki, proposaturiko helburuen eta edukien arabera. Prozesu osoa parte-hartzailea izango da. IEpn, emakumeak ikerketa-objektu soil bat izatetik beren kontakizunaren sorrerako partaide izatera igarotzen dira, haien egoeraz ikuspegi kritikoarekin jabetuta eta, era horretan, eraldaketa-prozesua eta ahalduetza ahalbidetuz».

12 La Investigación-acción-participativa, herramienta de emancipación. Mª Luz de la Cal Barredo. Hariak, Recreando la educación emancipadora. 2019ko martxoa.

13 ATHCA Etxeko eta Zaintzetako Langileen lehen elkarte Araban, Zentzuz Partzuergoak eta Vitoria-Gasteizko Udalaren Garapenerako Lankidetzaren Zerbitzuak babestutako prozesu batetik sortu zena 2018an. 2020tik aurrera (eta orain 2021ean) Vitoria-Gasteizko Udalaren Berdintasun zerbitzua babesten ari da prozesua. ATHCA formalki osatu zen 2020an. ATHCAko 3 emakumek parte hartu dute IEPrekin Zaintzetako Kate Globalan, eta hortik abiatuta beste 3 emakume kide bihurtu dira. Gainerakoek gertuko harremanak sortu dituzte ATHCArekin eta zenbait lantegitan eta bileraratan izan dira. ATHCAk 60 bazkide ditu, gutxi gorabehera.

2.1. OBJETIVOS, GRUPO MOTOR Y OTRAS PARTICIPANTES. ESTRUCTURA (HÍBRIDA) DE LA IAP.

Zainketen Kate Globalen gaineko Ikerketa Ekintza Parte-hartzailearen helburuak definitu zituen Vitoria-Gasteizko Udaleko Lankidetzak Zerbitzuak eta Zentzuz Sareak (SETEM Hego Haizea, medicumundi Araba, Mugarik Gabe eta Bide Bidean) osatutako talde eragileak. Etxeko lanak eta zaintzak egiten dituzten emakume migratuen taldean bildutako informazioa eta Zentzuzek duen lan-esperientzia kontuan hartuta (zaintzen Ekonomia Feministekin loturiko hainbat jarduerak), Lankidetzak Zerbitzuak zein Sareko kideek IEPrako helburuak-ekintza esparrua ezarri zituzten. Zentzuzen esperientzia honako aurrekari hauek aberastu dute:

- Ikerketa bat: «Zeinek zaintzen du eta nola Vitoria-Gasteizen? Etxeko-langileen egoera Vitoria-Gasteizen: hurbilketa bat»: https://consumoresponsable.info/wp-content/uploads/2018/07/Anexo-2_PDF-empleadas_eusk-1.pdf
- Zaintzen Kate Globalei buruzko bideoa: <https://consumoresponsable.info/eu/martxoak-8-etxeko-langileen-nazioarteko-eguna-bideoa/>
- Topaketa/lan-jardunaldia Etxeko Emakume langile eta zaintzaileekin: «Emakumeen artean korapiloak eraikitzen» <https://consumoresponsable.info/eu/emakumeen-artean-korapiloak-sortzen-topaketaren-laburpenaren-bideoa-2/>
- Zaintzen Ekonomia Feministatik ahalduntzeko prozesua, 2019ko topaketako parte-hartzaileekin; guztira, 6 tailer.

Aurrekoan oinarrituta eta «zainketen kontsumoaren» gaiarekin hartutako konpromisoa aintzat hartuta, talde eragileak ondorengoak ezarri zituen:

- Zainketen horniduraren eta nazioarteko migrazio femeninoaren arteko konexioa Europako estatu askotako Zainketen Krisiaren aurreko egungo irtenbidearen oinarria da, gurea barne.

Nahiz eta zaintzen kate globalak Hegoa-Hegoa migrazioetan ere gertatzen den fenomeno globala izan, hots, Hegoalde globaleko herrialdeen barnean, emakumeak landa-eremuetatik edo enplegu-urritasunetik hiri-eremuetara edo zaintzen eskaera dagoen lekuetara migratzen baitute, zaintzak hornitzeko praktikak aldatu nahi ditugu toki-mailan.

- «Iparralde Globaleko» gizarteek migratutako emakumeen zaintza-lanarekin betetzen dute estatuek politika publikoekin betetzen ez duten zaintza-eskaria; beraz, Bidezko Merkataritzaren eta Kontsumo Arduratsuen Hitzarmenaren esparruan proposatzen da Ikerketa Ekintza Parte-hartzailea egitea Zaintzen Kate Globalaren inguruko zirkuluari amaiera emateko, Gasteizen zaintzen eta etxeko lanak egiten ari diren emakume batzuen jatorrizko lekuen, haien migrazio-proiektuen, bizitzako istorioen eta lan eta giza baldintzen arteko konexio-historiak aurkeztuz eta Gasteizko gizarteak egiten duen zaintza-kontsumoarekin erlazionatuz. IEPrak egungo eta etorkizuneko hausnarketa, kontzientziazio eta eraldaketak sozialerako elementuak eta informazioa emango ditu.

IEPrak bidez, honako hauek egin nahi dira:

1. Emakumeen giza eskubideak haien jatorrizko lekuetan nola urratzen diren erakustea, migrazioa eragin zutelako, eta migrazio-proiektu horiek genero-ikuspegiarekin aztertzea. Emakumeekin batera hausnartzea eta indarkeria ekonomikoaren egoerei edo migratzera behartu duten beste edozein indarkeria-motari aurre egin behar izan dioten emakume migratuen kasu ezberdinak bistaratzea; hots, Vitoria-Gasteizen ezarri direnenak, zaintzaile eta etxeko langile bezala lan eginaz. Testuinguru hori iparra/hegoa erlazioekin lotzen da.
2. Bestalde, haien bizitzako egoeretan eta haien familietan izandako aldaketak aztertzea, mi-

grazio-prozesuak haiengan nolako eragina izan duen ikustea. Migrazio-prozesuak «etxe transnazionalak» edo «sabai irekiko familiak» eta «ama transnazionalak» bezala ezagutzen direnak sortzen ditu, jatorrizko familiekin lotura handiak izateagatik (afektiboak, materialak eta sinbolikoak) eta, neurri handi batean, emakumeen migrazio-prozesua baldintzatzeagatik. Alegia, egungo zaintza-ereduak emakumeen familietan dituen inpaktuak aztertu behar dira.

3. Kasu zehatzak, izen eta abizenak erabilita, migratutako emakumeen harrera-lekuetako egoera, haien eskubideak, egoera soziala, ekonomikoa, migratzailea, e.a. aztertzea eta horien inguruko hausnarketa egitea genero ikuspegitik. Migrazio-prozesuak egoera ahulean jartzen ditu emakume asko eta asko, jatorrizko estatusa galduarazten die, eta beste egoera sozio-ekonomiko bat izatera igarotzen dira eskubide eta askatasunen aldetik. Horren adibide bat da etxeko lanetan eta zaintzetan lan egiten duten emakumeen lan-alderdia. Bestalde, «Bidaia Ahalduntze-prozesu bezala» aztertuko dugu; hain zuzen ere, kontuan hartuko ditugu baita ere emakume batzuek migrazio-prozesuetan lortzen dituzten autonomia indibidual edo ekonomikoko, garapen pertsonaleko edo antolaketa-garapeneko egoerak. Hori guztia egingo dugu Gasteizko gizartearentzat haiek kontatutako kontakizun bat eraikitzeke, jatorriko herrialdeen eta haien egoeren testuinguruan ulertuak izateko, eta, horrela, hurbiltzea bultzatu eta aurreiritziak deseraikitzeke, geure burua eta zaintzen dutenak beste modu batera «ikustearren».

Talde eragileak IEPren helburuak jada definitu zituenean, Enarak Kooperatibari eskatu zitzaion prozesua dinamizatu eta laguntzeko, eta, era horretan, talde eragileko kide izatera igaro ziren, kontuan hartuta zaintzen ekonomia feministako esperientzia eta lan-aurrekariak eta kideek lan intersektzionalean eta dekolonialean duten esperientzia¹⁴.

14 Enarak Kooperatiba, besteak beste, zaintzetako ekonomia feministako prozesuetatik duela gutxi sortu den kolektiboa da, Katherine Astudillo Aillónnek eta Tania Cañas Sirianyk osatzen

Prozesuan, IEPren egitura definitzen joan zen talde eragilea, eta nolabait pandemiaren egoerak ere aldatu du edo eragina izan du bertan, taldeek elkartzeko mugak izan baitzituzten. Esate baterako, txosten hau argitaratzean, oraindik egin gabe geratu da arabiar emakumeen talde espezi-fikoarekin egin beharreko lana, COVID-19aren testuinguruan parte hartzera azkenean animatu ez izanagatik. Gainerakoan, banaka lan egindako emakume batzuek ez dute talde-lanean parte hartu kutsatzeko beldurragatik eta zaintza-lanak egiteko dituzten erantzukizunengatik. Horrela, lane-rako metodologia eta helburuak partekatu gabe, ez dugu prozesuan sartu etxeko langileen elkartea prozesuan, Gasteizko elizbarrutiarekin sortzen ari dena, baina, hala ere, haiekin emaitzak partekatzea garrantzitsua iruditzen zaigu.

Gaia jorratzeko eta prozesua pedagogikoagoa izateko, tailerrak hiru alderdi orokorretan egitura-tzea erabaki genuen:

- Jatorriko herrialdeak, egoera ekonomiko-politikoak, globalizazioa, erreproduktzio sozialeko krisia, migrazioen kausak, ikuspegi dekoloniala eta horren deriba historikoa.
- Zaintzak eta etxeko lanak, zaintzen kate globalak, lanaren zatiketa sexuala, ekonomia feminista, etxeko langileen eta zaintzaileen eskubideen egoera gaur egun, zaintzen krisia.
- Bidaia-aren banako historia lantzea, migrazio-prozesua, berrirakurketa bat egitea, jatorrian geratzen diren familiekin bizi dituzten egoerak, bidalketak, e.a.

Kontaktuak egitean, funtsezko 4 informazioaile definitu genituen: ADRA, ACCEM, ASCUDEAN eta ATHCA. Elkarriketen edukia IEPn agertzen da, eta iturriak aipatzen dira.

Azkenik, egitura hau izan zen:

- 8 elkarriketa banako «sakon»¹⁵ hainbat saio-

dutena.

15 LEgindako elkarriketak azpiegituratuak dira. Zenbait galdara itxiak ziren eta beste batzuk irekiak, emakumeen bizitzak lantzeko aukera ekartzeko. Ekintza Feministako Metodologiak.

tan, «bizitzako historiak» eta migrazio-prozesuaren kontakizun berria berrikusteko eta bererraitzeko. Emakumeen nazionalitatea Udal Erroldaren ordezkagarritasunak definitu du.

- 6 tailer, 2 eztabaida-taldetan emanda, bakoitza 11 emakumek osatua.
- 5 elkarrizketa sakon banako elkarrizketetan parte hartutako emakumeen familiei.
- 3 elkarrizketa etxeko lanak eta zaintzak egiten lan egiten duten emakume migratuekin lan egiten duten funtsezko informatzaileei.
- 14 inkesta Hegoaldeko kontrako alderdiei, Zentzuz Sareko erakundeetakoiei, sarea osatzen duten erakundeentzako funtsezko informazioarekin.
- Prozesuan «aholkulari» gisa sartzeari ATHCA eta bertako hainbat kide.

IEPn faseak hauek izan ziren:

- **1. fasea.** Lehen fase honetan, Ikerketaren helburuak definitu zituen talde eragileak; taldea honako hauek osatu zuten: Mugarik Gabe, SETEM Hego Haizea, medicusmundi Araba eta Bide Bidean, Vitoria-Gasteizko Udaleko Lankidetzak Zerbitzuarekin eta Enarak Kooperatibarekin koordinatuta. Banaka eta taldean parte hartutako emakumeak aurrez ezarritako irizpideen arabera hautatu ziren (irizpideak aurrerago agertzen dira). Horrela, kontaktuak egiten hasi ziren. Esperientziekin eta IEPren prozesuarekin osatu beharreko esparru teknikoa definitu zen.

Halaber, informazioa biltzeko tresnak diseinatu eta horien edukia emakumeekin hitzartu zen, prozesuaren partaide izateko eta hasieratik horren inguruan zuten ikuspegia sartzeko. Lehen fase horren helburua IEPren aktoreak mugatu eta arazoari buruzko diagnostikoa egitea izan zen. Prozesuaren erakunde kolaboratzaile gisa ADRA, ACCEM, ASCUDEAN, CEAR,

ATHCA definitu genituen, eta, erakunde horiekin, gainera, emakume parte-hartzaileak hautatzeko prozesua koordinatu genuen.

- **2. fasea.** Fase honetan, emakumeekin aurrez aurre lantzeko arazoak aurkeztu zitzaizkigun. ADRArekin osatutako taldeak, pandemia dela-eta, ezin izan zuen elkartu 2020ko azarora bitarte, eta haiekin egin beharreko lana ekainean hitzartu genuen. Antolatu genuen beste talde batean ASCUDEANek esku hartzen zuen, Zainketa Sareko kidea den elkarteak, eta pandemiaren ondorioz bertan behera utzi behar izan genuen, aurrerago ere berriro lantzeko aukerarik izan gabe. Telefonoz hasiera eman genion emakumeekin egiteko prozesuari, eta pixkanaka-pixkanaka banaka geratzen hasi ginen. Familiekin ere harremanetan jartzten hasi ginen, eta konfinamenduaren ziurgabetasunaren erdian taldeko espazioak eta tailerrak egin ahal izateko itxaro-zerrenda bat osatu genuen. Banako elkarrizketak prest zeuden 2020ko abenduan. Hala ere, talde-prozesua behar genuen datuak aztertzeko. Azken lantaldea 2021eko martxoan izan genuen. Martxoan, halaber, emakumeekin bildutako informazioa kontrastatu genuen, talde txikitan.
- **3. fasea.** IEPren talde eragilearekin kontrastatzeko fasea da; bertan, azken ekarpenak eta zuzenketak sartzen dira azken dokumentua prest izan eta Gasteizko gizarteari 2021eko ekainean aurkezteko. Fase honetan, gainera, itxiera formala egingo da parte-hartzaileekin, «zaintza eta sendatze» gune batean, migratibidaiaren inguruan eta pandemiaren inguruan ere «mugitu» diren alderdi emozionalak, beldurak eta minak lantzeko beharra ikusi baita aurreko fasean.

Aurrean aipatu dugun moduan, prozesu honen helburu nagusietako bat bidaiari buruzko kontakizun bat eraikitzea zen, emakumeek migratzeko zituzten arrazoi ezberdinak ezagutzera emateko, horiek sortu zituzten kausei kritikoki begiratu. Horretarako, «indar ideiak» edo emakumeekin tailerretan eta banako elkarrizketetan landu genituen edukia hauek izan ziren:

- Zaintzak definitzea ekonomia feministaren

aldetik.

- Migrazioen feminizazioa ikuspegi dekolonialetik eta kausak problematizatzea iparra-hegoa harremanak kontuan hartuta.
- Transnazionalak eta mugak.
- Denboraren eta genero-rolen erabilerak.
- Dimentsio anitzeko krisia, erreproduktzio sozialaren krisia eta Zaintzen krisia.
- Lanaren zatiketa sexuala.
- Bizitzaren iraunkortasuna.
- OITren 189 Hitzarmena, Etxeko Zerbitzuaren Erregimena.
- Ongizatea, bizimodu ona eta gutxiagotzea.
- Agentzia, gizarte antolamendua eta intzidentzia politikoa.
- Pribilegioak-zapalketak, Intersektionalitatea.
- Pobreziaren feminizazioa.
- Erresilientzia, emozio-kudeaketa eta Japoniako Kintsugi teknika (hautsitakoa konpontzea eta edertasunez erakustea).

IEPren prozesua ez da hemen amaitzen, eta horrek poztu gaitu; izan ere, zenbait erakundeek zaintzen kate globalen gaia landu nahi dute, eta dokumentu honekin eta Zentzuzen laguntzarekin, egin dezakete. Bestalde, emakumeek elkartzen jarraituko dute, gehienak hurbiltasuna eta «sarea» eraiki dugun erakundeekin lotuta daude: ADRA, ACCEM eta ATHCA.

2.2. PARTE HARTU DUTEN PARTE-HARTZAILEEN ETA ERAKUNDEEN PROFILA. EIP PROZESU KUALITATIBOA DA.

Parte-hartzaileen profila landu beharreko gaiak definitu du berez; alegia, zaintzen kate globalen kontzeptuaren baldintzak betetzen zituzten emakumeek soilik har zezaketen parte prozesuan:

- Emakume migratuak.
- Jatorriko herrialdeetan mendeko seme-alabak edo senitartekoak zituztenak.
- Vitoria-Gasteizen bizitzen gutxienez urtebete zeramatenak.
- Azken 3 urteetan familia berriz elkartzeko prozesuak egin zituzten emakumeek ere parte har zezaketen.

Nahiz eta mugikortasuna emakume migratu zaintzaileen kolektiboaren ezaugarrietako bat izan, zaintza-eskaera gehien dagoen tokira joaten direlako, Vitoria-Gasteizen urtebetez bizi izateko baldintza ezarri genuen, haien bizipenak hiriarekin nolabaiteko lotura izan zezan. Bestalde, familia berrelkartzeko prozesuak zaintza-kate globalean dauden egitura-indarkeria eta -arrazakeria handienekoak dira, eta agerian uzten dute lan egiteko migratzen dutenek ezin dutela beren familiekin bizitzeko eskubide unibertsala izan, berriz elkartu nahi dutenek bete ezin dituzten baldintzak medio.

Parte-hartzaileen nazionalitateari dagokionean, Lankidetzaren Zerbitzuarentzat garrantzitsua zen azken errolda-datuaren esanguratsuenak ziren biztanleak kontuan hartzea. 2018ko erreferentzia-datuak dira Gasteizko Udalaren web orrialdean aurkitu ditugun berrienak¹⁶. 2018ko Biztanleriaren Txostenean ikus dezakegun moduan, Gasteizen pertsona migratuak %9,3 dira, eta horietatik gizonak (%9,8) emakumeak (%8,9)

16 Datuak Udalaren web-orrian. https://www.vitoria-gasteiz.org/wb021/was/contenidoAction.do?idioma=es&uid=app_j34_0040

baino apur bat gehiago dira. Gasteizen dauden pertsona migratu ugariak Maroko, Nigeria, Aljeria eta Kolonbiakoak dira.

Kolonbiaren kasuan, emakumeak gehiago dira gizonak baino. Maroko eta Aljeriakoak dira pertsona gehienak, eta gizonak emakumeak baino dezentze gehiago dira; beraz, esan dezakegu biztanleria hori maskulinoa dela neurri handiagoan. Egoera horrek EIP osatzerakoan eragina izan zuen.

Magrebeko emakumeei dagokienez, aurretiko galdeketa bat egin genuen Arabako musulmanen Elkarteko emakumeekin eta Gasteizko elkarte aktiboenetako Al Indimay elkartearekin. Lehenengo azterketan konturatu ginen, haien familia-egoera medio, emakumeen profila ez zetorrela bat zaintzen kate globaletako protagonista bezala definitu genuenarekin, familian migratzen baitute. Beharbada, lurraldearen hurbiltasunarengatik eta kultura-erlijo-egitura eraketarengatik Magrebeko migrazioa oso familiakoa da. Emakume gehienak Gasteizen bizi dira haien familiarekin edo seme-alabekin, batzuek esan digutenez, banantze-prozesuetan.

Al Indimay elkartearekin eztabaida-talde bat egiteko interes handia genuen, informazioa egiaztatze aldera, baina ez zen posible izan COVID-19a dela-eta, etorkizunean egitea baztertzen ez badugu ere.

Aljeriako bi emakumek hartu zuten parte IEPren prozesuan, batek taldeetan eta besteak banako elkarrizketetan. Taldeetako parte-hartzailea banantze-prozesuan aurkitzen da, 3 seme-alaba ditu, bi hemen eta bat han, eta taldearekin bere historia partekatu zuen. Beste emakumeak interna moduan egin du lan ia bi urtez pandemia bete-betean, eta senarra geratu zen etxean bikotearen 3 seme-alabarekin. Haiek familia-proiektu bezala migratu zuten. Bera ATHCAko zuzendaritza-batzordeko kidea da.

Erroldan esanguratsuenetarikoa den beste nazionalitate bat, IEPeko kontuan hartu duguna, Dominikar Errepublikak da, eta hor ere emakumeak gizonak baino gehiago dira. Erdialdeko Amerikari dagokionez, datu bat deigarria da; alegia, IEPn Hondurasko hiru emakumek hartu

dute parte, denak egoera administratibo irregularran zeudenak, eta, erroldaren arabera, ikus dezakegu 41 gizonetako eta 117 emakumetako daudela, bikoitza baino gehiago. Gauza bera gertatzen da Nikaraguarekin, 36 gizon eta 104 emakume¹⁷. Horrela, aurrekoak eta ATHCAren eraketak adierazten digu Erdialdeko Amerikako hainbat emakume daudela lanean zaintzen eta etxeko lanen ezkutuko ekonomian, administrazio-egoera irregularrean.

Herrialdeen arabera, IEPn parte hartzen duten emakumeak hauek dira:

Zk.	Herrialdea	Emakume kopurua
1	Ekuador	1
2	Nigeria	3
3	Dominikar Errepublika	3
4	Aljeria	2
5	Kolonia	5
6	Venezuela	2
7	Honduras	3
8	Ginea	3
9	Kamerun	1
10	Brasil	1
11	Peru	2
12	Mali	1
13	Nikaragua	3
GUZTIRA		30

- IEP prozesuan parte hartu zuten 30 emakumetatik, 8 emakumek banako elkarrizketetan parte hartu zuten. 8 emakume horiei eztabaida-taldeetarako gonbita egin zitzaion, eta 4 joan ziren baina gainerakoek lanaren edo osasunaren inguruko arrazoiak aipatu zituzten ez parte hartzeko.

¹⁷ Datu horiek egiaztatu dira ATCHaren errealitatearekin, non hainbat kide eta zuzendaritza-batzordeko zenbait pertsona Honduraskoak eta Nikaraguakoak diren, lan- eta egoitza-baimenik ez duten eta barne-lanak egiten dituzten

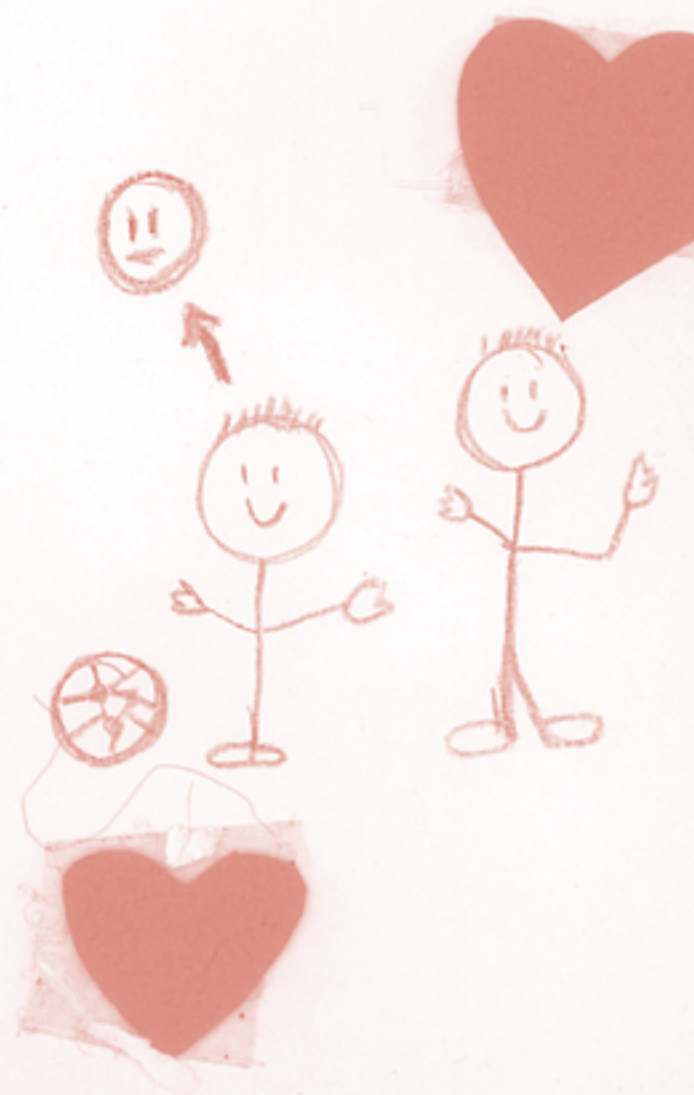
- 22 emakumek tailerretan parte hartu zuten. Tailerretan jasotako informazioarekin garrantzitsuenari buruzko laburpen bat egin zen IEPn sartzeko.
- Emakumeen nazionalitateari erreparatuta, goiko koadroko datuak emakumeen jatorriko nazionalitateari buruzkoak dira, baina prozesu osoko 5 parte-hartzailek, gehienak eztabaida/prestakuntza taldeetakoak, nazionalitate bikoitza zuten.

SEGURIDAD

FAMILIA

ALEGRÍA

DAD

CULTURA

OPORTUNIDAD

INICIO
(CAMBIO)

3. PROZESUA BATZEN ZAINZTEN KATE GLOBALEN ESPARRU TEORIKOARI

Eraldaketa sozialeko prozesuetan esperientziak eta errealitatea esparru teorikoa bezain garrantzitsuak dira; hori premisa bat da Herri Hezkuntzaren eta pentsamendu dekolonialaren metodologian, ezagutzak ez baitira soilik teorikoak; errealitateak eta praktikak, tutorizatuak izan ez badira ere, oso baliagarriak dira.

Tailerretan, banako elkarrizketetan jasotako informazioaren atzean, emakumeak daude, bizitzaren esperientziak, bizipenak, ikaskuntzaz beteak, batzuetan irteteko denborarik edo espaziorik izan ez dutenak, sozializatu ez direnak. Tailerretan, eztabaida-taldeetan partekatzea oso aberasgarria izan da eta guztiok guztiongandik ikasteko aukera ere bai.

Talde eragile bezala, jakin bagenekien eta nahi genuen datuak eta informazioa biltzeko prozesuak, diagnostikoa egiteko funtsezko zeregina izanik —emakume zaintzaileen eta etxeko langileen kolektiboaren abiapuntuko ikuspegia—, emakumeen ahalduntzea bultzatu behar zuela eta, beraz, prozesuaren partaide aktibo izan behar zutela uneoro, oinarritzko informazioa izan behar zuela haien errealitatea eraldatzeko. Jarraian, zaintzen kate globalen esparru teorikoa aberastea hautatu dugu prozesu osoko taldeetan/tailerretan eta banako elkarrizketetan emakumeengandik jasotako esperientziarekin. Hori dela-eta, esku artean dugun gaian oinarrituko gara: Zaintzak eta Kate Globalak.

Jarraian partekatuko dugun emakumeen informazioa 8 emakumeren eskutik eta tailerretako eztabaida-taldeetatik (22 emakumek parte hartu zuten horietan) jasotako bizitza-istorioen zati bat da. Kalitatezko informazio ugari jaso dugunez, ahalik eta adierazgarriena iruditu zaiguna eta salbuespenak hautatu ditugu. Prozesuak banakoak

dira, denboran eta garapenean eta historiak homogeneoak ez diren neurrian; izan ere, ezin dugu unibertsalizatu edota orokortu, ikusezin egiteko arriskua dugulako. Ondorioz, premisa hori kontuan hartzea espero dugu.

3.1. ZAINZTEN KATE GLOBALAK: HORIEK OSATZEN DITUZTEN ELEMENTU EZBERDINAK ETA KONPLEXUAK.

Hasteko, beste zenbait kontzepturen artean, sentsibilizazio-kanpaina batean erabiltzeko Zentzuzek prestatu duen definizioa partekatu nahi dugu:

«Zaintzen Kate Globalak: migratzen duten emakumeek osatzen dituzte, gehienak hegoaldeko iparraldera egiten dute, eta zaintzetan egiten dute lan; haien bizi-baldintzak hobetzeko egiten dute, baina, aldi berean, eskubide gutxi eta balorizazio sozialik gabeko eskulan gisa erreklamatzeko dira. Jatorrian, beste emakume batzuek ordeztzen dituzte, haien zaintza-lanak ordainsaririk gabe eginaz. Emakumeen migrazio hori hegoaldeko ugalketa sozialaren eta iparraldeko zaintzen krisiaren ondorioa da. Generoak, klase sozialak, arrazak eta migrazioek paper garrantzitsua dute Zaintzen Kate Globalean».

Zainketei dagokienez, lanaren eta generoren sexu-banaketa betikitzen duen sistema heteropatriarkala emakumeen ordaindu gabeko zaintza-lanarekin eta gaizki ordainduarekin ere mantentzen da ekonomikoki. Oxfamek kalkulatuak diren arabera, emakumeek ordaindu gabe

egiten dituzten zaintza-lanak gutxienez 10,8 bilioi dolarreko balio erantsia egiten diote ekonomiarik urtean; hau da, teknologiaren industriaren ekarpena hirukoizten duen zifra¹⁸. Amaia Perez Orozcok, XXX Kolektiboko Ekonomialari Feministak, Extremadurako Lankidetzarako duela gutxi emandako «Injustiziaren Globalizazio Iku-sezina» hitzaldian adierazi zuenez, Globalizazioaz asko dakigu hainbat alderdiri dagokienean, baina oso gutxi arduratu gara sistema ekonomiko kapitalistari eusten dion zaintza-sistema bidegabearen alde globalizatua ikustarazteaz.

Beraz, zaintzen kate globaletan elkartzen diren eta fenomenoak zailtzen duten elementuetako batzuk mahai gainean jarri behar dira¹⁹. Hasiera batean, errealitatea arazotsu bihurtu eta zaintzen kate globalen irakurketa kritikoa egin behar dugun arren, hots, horien inguruko indarkerien egiturazko kausak salatu eta adierazi behar ditugu jatorrian eta helmugan, ez dugu ahaztu behar emakumeen argi-ilunez betetako migrazio-prozesuetara zuzendu behar dugula begirada; izan ere, prozesu horiek, nolabait, haien eta beren familien bizi-baldintzak hobetu dituzte, agindu tradizionalekin hautsi dute, autonomian aurrera egin dute, e.a., biziraupenerako estrategiez betetako borroka dira-eta.

Zaintzen kate globalez ari garenean, ondorengoak kontuan izan behar ditugu:

- Lanaren sexu-banaketa eta emakumeei esleitutako zaintza-rolak betikotzea heteropatriarkatuak, familiako tradizioek eta zaintzaileen papera naturalizatzeak hegotaldeko genero-arloko giza bat bezala.
- Zaintzen sistema bidegabearen «globalizazioa», atzean heteropatriarkatua duen mundu osoko ekonomien euskarri gisa.

- Hegoaldeko ugalketa sozialaren krisiak bizitzari eustea eta bizitza duina izateko eskubideaz gozatzea eragozten du, egiturazko doikuntza-politikek eta ongizate-estatutuak murrizteak edo ez izateak eraginda; modu horretan, biztanleriaren pobrezia eta pobrezia feminizazioa sortzen dira, eta horrek harreman zuzena du migrazio feminizatuekin.
- Boterearen eta generoaren kolonialtasun-harremanak izaten jarraitzen dute iparraldearen eta hegoaldearen artean eta hegoaldean, eta horiek «arraza-lana» zehazten dute koloniatik abiatutako funtzionamendu-egitura gisa. Hor-tik sortzen da hegoaldeko gizarteetan beti izan den «neskametza» eta etxeko lana.
- Iparraldeko gizarteetan izandako aldaketa demografikoei eta berdintasunaren arloan pixka bat aurreratzeak, emakumeei aukera eman die etxetik kanpo lan egiteko eta zaintzakoak ez diren beste lan-mota batzuetan lan egiteko.
- Iparraldeko zaintzen krisiak zerikusia du, besteak beste, erakundeek eta sektore publikoak ongizate-estatutua murriztu izanarekin, eta horrek zaintzak deszentralizatu eta zaintzak pribatizatzea ahalbidetzen du, herritar askoren zaintza-eskubidea mugatuaz, batez ere pobreena.
- Iparraldean, zaintza-lanak bidegabe eta genero-ekitaterik gabe birbanatu dira; horrela, zaintza-lanetan eta etxeko lanetan gehienetan gizonak duten «arduragabekeria pribilegiatuaren» ondorioz, zeregin hori etxeetan langile migratua kontratatuta «estaltzen da».
- Etxeko eta zaintzako langile diren emakume migratuen giza eta lan-eskubideekiko errespeturik eza, horizontalki «segmentarizatuta» zaintza-lanetan iparraldeko gizarteetan, laneko eta atzerriartasuneko legedien bitartez; egoera hori lana ikuspegi dekolonialetik arrazionalizatzearen ondorioz sortzen da. Genero, arraza eta klase aldaeren adibide argia.
- Etxeko langile migratuek egiturazko eta gizarteko arrazakeria-egoerak eta hainbat indarkeria-mota jasaten dituzte.

18 Tiempo para el Cuidado (Zaintzarako denbora), OXFAM, 2020. <https://oxfamlibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/620928/bp-time-to-care-inequality-200120-es.pdf>

19 Miradas Norte, Cadenas Globales de Cuidados, preguntas para una crisis (Iparraldeko ikuspegiak, zaintzetako kate globalak, krisi baterako galderak). Amaia Pérez Orozco, Revista Dialogos (Dialogos aldizkari).

3.1.1. Vitoria-Gasteizko zaintzen esparru-egoera.

Aldaketa-denboraldian gaude datuei eta informazioari dagokienean, baina etxeko lanen eta zaintzen Arabako ikuspegiaren oinarri-egoera azaltzen ahaleginduko gara. Alde batetik, pandemiak goitik behera aldatu du egoera, eta uste da 20.000 langile baino gehiagok enplegua galdu dutela, zeukaten prekariedade-egoera larriagotuaz²⁰. Bestetik, zaintzen eta etxeko lanen arloan ez dira datuak sistematikoki biltzen, gizarte-segurantzako alta eta bajetatik haratago. Gainera, informazio horretan ez da jasotzen ezkutuko lana, kasu askotan orduka edo jardunaldi laburretan egiten dena, kontraturik egin gabe.

Pandemia aurretik egindako bi diagnostiko hartuko ditugu kontuan: lehena, «Zeinek zaintzen du eta nola Vitoria-Gasteizen? Etxeko-langileen egoera Vitoria-Gasteizen: hurbilketa bat», Zentzuz Kontsumituk Araban egindakoa eta aurretik aipatu duguna; eta bigarrena, «Ikerketa Ekintza Parte-hartzailea. Diagnostikoa eta Plan Integrala», Bizkaiko Etxekotu Gabeko Langileen erakundeak EAEn egindakoa²¹.

Hala ere, gogoratu nahi dugu IEPeren asmoa ez dela datu kuantitatiboak ematea, kualitatiboa dena sakontzea baizik. Guk balio handia ematen diogun ezinbesteko iturria emakumeek eraturakoa da, haiek lehen pertsona kontatzen duten kontakizuna eta haien esperientziak eta bizipenak.

Halaber, adierazi nahi dugu Araba dela etxeko langileen eta zaintzaileen egoeraren inguruan zenbait elementu neurtzeko EAEn zailtasun gehien ematen duen lurraldea. Bizkaian edo Gipuzkoan ez bezala²², ez dago kolektibo horri be-

rariaz zuzendutako zuzeneko arreta-zerbitzurik, eta zifra ofizialak eskasak dira, eta detektatutako egoera asko eta asko ez dituzte islatzen. Araban, estatutuen arabera etxeko langileei arreta osoa eman nahi dien lehen erakundea Arabako Etxeko Langileen eta Zaintzaileen Elkarte da, ATHCA. Vitoria-Gasteizko Udaleko Berdintasun Zerbitzuak erakundea indartzeko prozesuan bultzatuta, ibilbideari pandemia betean eman dio hasiera, 2020. urtean, eta 2021eko urtearen hasiera aldera eratu da. Emakumeen aniztasun zabal batek osatzen badu ere, gutxi gorabehera jatorri ezberdineko 10 nazionalitatekoak, eta informazio kualitatiboaren aldetik aberastasun handia ematen duen arren, baliabide gehiago behar ditu oraindik; esate baterako, lokal propioa emakumeen errealitateetik gertu egon ahal izateko eta informazio kuantitatiboa ere eman ahal izateko zerbitzuak eskaintzeko.

Datu kuantitatiboei erreparatuta, 2011n, Eusko Jaurlaritzako Enplegu eta Gizarte Gaietarako Sailak sektorean ia 90.000 langile zeudela kalkulatu zuen, guztira 105.500 etxetarako. Alegia, etxeen %14,2k etxeko lanak eta zaintzak kontratatuko zituzten. Esan bezala, duela hamarkada bateko datuak dira, eta ezin da egungo errealitatea kalkulatu, ordutik hona hainbat elementu aldatu baitira.

Biztanleen Udal Estatistikaren, EUSTATEN, arabera, 2019an, Euskal Autonomia Erkidegoan atzerritarrek %1,6ra iristen dira, eta horietatik 22.066 emakumeak dira eta 21.045 gizonak. Horik esan dezakegu emakumeak apur bat gehiago direla gizonak baino, eta, beraz, hori bat dator zaintzen kate globalekin loturiko teoria batzuekin; tartean, emakumeek zaintzen eskari handiena dagoen lekuetara migratzen dutela²³.

Gizarte-segurantzako alta eta bajei dagokienean, Lan eta Ekonomia Ministerioaren arabera, etxeko lana kontuan hartuta, Araban batez beste

20 <https://www.rtve.es/noticias/20201106/pandemia-deja-evidencia-desproteccion-laboral-empleadas-hogar-despedidas-sin-derecho-paro/2053542.shtml>

21 Trabajadoras No Domesticadas, Partaidetzazko Diagnostikoa eta Ekintza Plan Osoa, 2018. Mundubat.

22 Herri horietako elkarte batzuek arretako hainbat zerbitzu ematen dizkiete emakume migratzaileei eta etxeko zein zaintzetako langileei. Adibidez, ATHLk, Bizkaian, datu-bilketa sistematikoa egiten du eta Bidez Bide elkarteak, edo Donostia-

ko Emakumeen Etxeak, arreta-zerbitzu espezializatuak dituzte, emakumeen errealitateetatik eta beharretatik gertu daudenak eta informazioa eskuratzen dutenak.

23 Cadenas Globales de Cuidados y Gobernanza de las Migraciones (Zaintzen kate globalak eta migrazioen gobernantza), Maria Elena Valenzuela CLACSO, eta CEPAL. Seminario Virtual 2020 (2020ko seminario birtuala).

29.587 langile zeuden 2018an eta 28.861 2019an; beraz, kopurua zertxobait jaitsi egin da.

Ezbairik gabe, emakumeak dira sektore horretako protagonista eztabaida ezinezak. Emakunderen datuen arabera²⁴, Gizarte Segurantzako afiliazio-datuak neurtuta, 2015eko abenduan guztira 29.543 pertsona zeuden afiliatuta Etxeko Langileen Sistema Berezian (ELSB), EAEn, eta horietatik 28.112 emakumeak ziren; hau da, jarduera-adar honetako enplegu osoaren %95,2. Zentzuz Kontsumituk egindako Diagnostikoan agertzen diren beste iturri batzuen arabera, migratutako bi emakumetatik batek sektore horretan du lana²⁵.

Zifra hori, ziurrenik, askoz ere handiagoa da, ezkutuko lan asko duen sektorea izateagatik, nahiz eta egia izan EAE zela 2016an, Gizarte Segurantzaren, Espainiako estatuan, afiliazio gehiengo sei erkidegoetako bat²⁶.

Arabari dagokionez, Zentzuz Kontsumituk egindako ikerketaren arabera, 2015. urtean, guztira 4.126 etxe-langile zeuden, nahiz eta zehatz-mehatz jakiterik ez izan zenbat ziren migratuak, zenbat nazionalizatuak edo zenbat bertakoak. Hain zuzen ere, etorkizunari begira, hemen aurkezten den Estrategiaren lan-ildoetako bat izan daiteke Gasteizko emakumeen errealitateari buruzko datu fidagarriak biltzea, Bizkaian ATH/ELE bezalako erakundeek egiten duten bezala, ekintzak baloratzen eta Estrategia berresten joateko.

Nolanahi ere, etxeko eta zaintzako lana garrantzi handiko lan-nitxoa da emakume migratuentzat. Ikuspegik²⁷ azpimarratzen du enplegu hori funtsezkoa dela emakume migratuak laneratzeko. 2010ean, emakume migratuen %38,8ak etxeko

lanen sektorean egiten zuen lan, eta 2014an portzentaje hori %50,2ra iritsi zen; hau da, atzerriko emakumeen erdiak etxeko langile bezala lan egiten zuen. 2015ean, berriz, ehuneko hori %56,74ra igo da eta nazionalitatea lortu dutenen %37,07ra.

Bizkaian, ATH-ELEren 2018ko estatistiken arabera, bertako emakumeen %17,91k egiten du lan etxeko lanetan, eta gainerakoak migratuak dira. Hortaz, ondoriozta dezakegu EAEko eskualde horretan, sektore prekario horretan lan egiten duten emakume gehienak migratuak direla. Iturri berak dio artatutako barne-langileen %97,53 migratuak direla (guztira artatutako 222 barne-emakumetatik). Lurraldean artean aldeak egon arren, interesgarria iruditzen zaigu Bizkaiko kasua lagin gisa aurkeztea.

EAE osoan, sektorean lan egiten duten emakume atzerriarren jatorriari dagokionean, Emakunderen²⁸ arabera, gehienak Latinoamerikakoak dira: nazionalizatutako emakumeen %90 (gehienez Kolonbia, Peru eta Ekuadorrekoak) eta nazionalitatetik ez duten %71. Atzeritarrei erreparatuta, jatorri nagusiak Amerika Erdialdea eta Paraguai dira. Paraguaiako hamar emakumetatik bederatzik sektore honetan egiten dute lan (%88,35). Halaber, Errumaniako eta Ekialdeko Europako beste herrialde batzuetako emakumeen ordezkartza handia da (kopuru osoaren %13,8).

Magrebeko emakumeei dagokienez, atzeritarren %3,88 dira. Hala ere, nabarmenezkoa da lanean ari diren ia emakume guztiak (hamarretik 5) sektore horretan ari direla. Senegalgoen ordezkartza ere garrantzitsua da arlo horretan (hamarretatik lau).

Aurrekoa bat dator Vitoria-Gasteizko 2017ko erroldako datuekin, Gasteizen bizi diren pertsonen %8,9 atzerrikoak baitira. Portzentaje horretatik %48 Maroko, Nigeria, Aljeria, Pakistan, Errumania eta Latinoamerikakoak dira. Errolda²⁹

24 Emakunde ikerketa honetan: «Zifra 2016. Emakumeak eta gizonak Euskadin».

25 Zentzuz Kontsumitu. «Zeinek zaintzen du eta nola Vitoria-Gasteizen? Etxeko-langileen egoera Vitoria-Gasteizen: hur-bilketa bat». 2018ko urria.

26 Ibid.

27 Ikuspegi-Inmigrazioaren Euskal Behatokia, 2017ko abuztua, 66 zbk. Lan merkatua eta emakume etorkinari buruzko Begirada, EAEn bizi diren Etorri Atzeritarrei Buruzko Inkestako (EABI) datuak erabilia.

28 Emakunde. «La discriminación múltiple de las mujeres inmigrantes trabajadoras en servicios domésticos y de cuidado en la Comunidad Autónoma de Euskadi» (Euskal Autonomia Erkidegoan etxeko eta zaintzetako lanetan aritzen diren emakume migratzaile langileen diskriminazioa). 2015.

29 2017ko udal-errolda, Vitoria-Gasteizko Udala.

horretako informazioaren arabera, Erdialdeko Amerikatik datozen emakumeak gero eta gehiago dira, zehazki, Hondurastik, urte horretan. Datua ere bat dator emakumeak artatzen dituzten elkarrekin bildutako informazioarekin, barne-lan-gile asko herrialde horretakoak direla egiaztatzen baitute. Ez dakigu ziur Espainiako Estatuko leku batzuetatik datozen, baina egiaztatu da ez dutela ez lan-baimenik, ez bizileku-baimenik; hau da, administrazio-egoera irregularrean daude barne-lana egiten.

Emakume horien ezaugarriak erreparatuta, Emakundek egindako azterketaren informazioa partekatu nahi dugu: *«Euskal Autonomia Erkidegoan etxeko eta zaintzako zerbitzuetan lan egiten duten emakume etorkinen askotariko diskriminazioa»*, 2015ean argitaratua:

- Oro har, amak dira, ezkongabeak edo langabezian dauden senarrek ezkonduak. Azken urteetan, gero eta gazteagoak dira, eta haien lurra uzten dute lana aurkitzerik ez dutelako.
- Etxeko zerbitzuetan lan egiten duten emakume migratuen erdiak zorra hartu zuen migrazio-proiektua hasteko; eta %55ak bidalketak egin zituen 2010ean jatorriko herrialdera.
- Estatuan bizitzen denbora gutxi daramatenak bakarrik hasten dute migrazio-bidaia, eta haien seme-alabak beste emakume baten zaintzapean uzten dituzte. Ia %56ak dirua bidaltzen du jatorriko lekura; hots, etorkinen erdiak baino gehiagok (%30).
- Haien egoera ekonomikoa Euskadin bizi diren emakume migratu guztiena baino okerragoa da: %20ak arazoak ditu oinarritzko beharrak estaltzeko (elikadura, arropa, oinetakoak, etxebizitza), eta %36ak zailtasunak ditu ustekabe-kostuei aurre egiteko.
- Adinari dagokionean, kolektiboa oso heterogeneoa da, nahiz eta estatistikek adierazi etxeko lanen sektorean lan egiten dutenen batez besteko adina 45,34 urtekoa dela.

Eskubide-egoerari dagokionez, emakume migratuek egiturazko arrazakeria eta arrazakeria

instituzionala eta egunerokoa jasaten dituzte, eta hori Atzerritarren Legearen, 189. Hitzarmena Ez Berrestearen, Etxeko Langileen Legearen, Gizarte Segurantzaren Legearen eta haien prekarietatea larriagotzen duten eta arrisku handiagoko egoeretan jartzen dituzten amaierarik gabeko araudien bidez adierazten da, batez ere administrazio-egoera irregularrean badaude. Gainera, Legean, «zaintza» hitza ez da agertzen, eta, era horretan, emakume horiek egiten duten lanaren zati handi bat ikusezin bihurtzen da.

Ez dugu araudi horietan dauden diskriminazio-egoera guztien analisi zorrotz bat egingo orain, hori ez baita une honetan gure helburua. Hala ere, adibide bat aipatu nahi dugu etxeko langileei eta zaintzako langileei Gizarte Segurantzak ematen dizkien prestazioen «berezitasunei» dagokienez, Etxeko Langileen Gizarte Segurantzako Araubide Bereziaren oinarrituta. Araubide Orokorrean Sistema Berezi gisa sartu zen eta azaroaren 14ko 1620/2011 Errege Dekretuaren bidez; dekretu horrek familia-etxeko zerbitzuaren izateko bereziko lan-harremana arautzen du (2011ko azaroaren 17ko BOE). Araudi horren arabera:

- Aldi baterako ezintasunaren subsidioa, gaixotasun arruntaren edo lanekoa ez den istripuaren kasuan, beste modu batean ordaintzen da, emakumeei mesede egiten ez dieten denbora ezberdinekin, subsidioaren ordainketa kudeatzen den moduan.
- Kontingentzia profesionalei dagokien, erantzukizunaren erregimena ez da aplikatzekoa, Gizarte Segurantzaren araubide orokorrerako aurreikusitako prestazioen arabera.
- Etxeko Langileentzako Sistema Bereziaren babes-ekintza ez da sartzen langabeziari dagokiona³⁰.

Azken finean, sektoreak ez du langabeziarako eskubiderik, ez du Gizarte Segurantzaren sartutakoa kotizatzen, ez du bermerik kontratua egitean,

30 Laneko eta Gizarte Gaietako Ministerioa. «Servicio del Hogar Familiar» (Familiaren etxeko zerbitzua). Información básica (Oinarritzko informazioa). 2019. http://www.mitramiss.gob.es/ficheros/ministerio/serviciohogar/hogarfamiliar_2019.pdf

kaleratzean, e.a., eta, beraz, oraindik urrun dago gainerako langileek dituzten eskubideen maila beretik.

Bereziki aipatu beharrekoa da, halaber, atzeritarren Espainiako Estatuan dituzten eskubide eta askatasunei eta haien gizarteratzeari buruzko urtarilaren 11ko 4/2000 Lege Organikoa, Atzeritarrei buruzko Legea bezala ezagutzen dena, sektorean ere eragin garrantzitsua izateagatik. Legez «arrazagatiko» desberdintasunik azaltzen ez bada ere, atzeritartasunaren lege-sistemaren barruko arraza eta kolonia ñabardurak nazionalitate europarra duten pertsonen eta europarra ez den nazionalitatea dutenen arteko aldearen bidez ezartzen dira, eta, era horretan, zehazten da eskubideak dituzten herritarren multzoan sartzeari edo hortik baztertzeari.

3.1.2. Ugalketa Sozialaren krisia Hegoaldean eta Zaintzen krisia Iparraldean. Sexuaren arabera lan-banaketa betikotuz. Bidaia eta Iritsiera.

Esan ohi den bezala, arazo globalei irtenbide globalak. Krisiak elkarri lotuta daude eta sistemakoak dira; esate baterako, pandemiarekin konektatuta dagoen krisi ekologikoa eta krisi ekonomikoa. Era horretan, Hegoaldeko herrialdeetako ugalketa sozialaren krisia, emakumeen migrazioak definitzen dituen elementua, konektatuta dago Iparraldeko gizartearen zaintza-krisiarekin. Hegoaldek migratzen duten emakumeek beren eta haien familien bizi-baldintzak hobetzeko lan bila egiten dute, eta hori «bat dator» Iparraldean zaintza-arloan dagoen krisiarekin, zaintza-eskaria handia da-eta. Zaintzen kate globalean funtsezkoa den gai hau ondorengo paragrafoan azaltzen denarekin nabarmendu nahi genuke. Andaluziako Lankidetzako Agentziak argitaratutako material oso interesgarria da, zaintzen kate globalei begira ere ekintzak garatzen ari baita eragile ezberdinekin:

«Batzuen aukerak beste batzuen beharra asetzen du eta batzuen beharrak beste batzuen au-

kera asetzen du: etxeko lanen sektoreko emakume migratzaileek aukera dira bertako emakumeentzat, gizarte eta lan arloko ekitate-mailak lortzeko, eta emakume autoktonoek, beren bizitza-prozesuetan, migratzaileek egiten duten etxeko lana kanporatzea ahalbidetzen dute, era horretan, diru-sarrerak eta autonomia ekonomikoko prozesuak sortuaz»³¹

Oxfamen 2020ko azken txostenaren arabera, oro har, emakumeek egiten dute ordaindu gabeko zaintza-lanaren hiru laurden baino gehiago, eta ordaindutako zaintza-lanaz arduratzen den eskulanaren bi heren osatzen dute. Emakumeek eguneroko 12.500 milioi ordu ematen dituzte ordaindu gabeko zaintza-lanetan; hau da, 1.500 milioi pertsonak egunean zortzi orduz lan egingo balute bezala inolako ordainsaririk jaso gabe.

Ordaindutako eta ordaindu gabeko zaintza-lana aztertzen badugu, oro har, emakumeek urtean lanaldi osoko sei aste gehiago eskaintzen diote gizonek baino. Ez da emakumeek lan egiten ez dutela, gehiegi lan egiten dutela baizik, eta egiten duten lanaren zati handiena ordaindu gabe edo aitortu gabe dagoenez, ikusezina da³².

Eredu kapitalista heterosexuala emakumeek egiten dituzten zeregin horiekin babesten da: Lanaren Nazioarteko Erakundearen (LNE) arabera, 2050ean adineko pertsonak 100 milioitik gora izango dira eta 6 eta 14 urte arteko 100 milioi haur baino gehiago, eta arreta eta zaintzak behar dituzte³³. Esparru globala eta tokikoa planteatuta, IEPeren prozesuan jasotako lekukotasunekin eta istorioekin hasiko gara.

Emakume parte-hartzaileen migrazio-bidaia-ekin konektatzeko tailerretan, aurreko egoeretan

31 De Oca a Oca migro y cuido porque me toca. Texto brújula para situar el empleo de hogar en la ruta al buen vivir (Migratu eta migratu. Etxeko enplegua ongizatearen ibilbidean kokatzeko ardatz-testua). Sevilla 2016ko uztaila. Agencia Andaluza de Cooperación Internacional para el Desarrollo (AACID – Garapenerako Nazioarteko Lankidetzako Andaluziako Agentzia).

32 Tiempo para el Cuidado, el trabajo de cuidados y la crisis global de desigualdad (Zaintzarako denbora, zaintza-lanak eta desberdintasunaren krisi globala), Oxfam Intermón, 2020.

33 Ibid.

kokatu gara, «Bidaia-aren ildoak» dinamikarekin, emakumeek beren bizitzako gertakariak, motibazioak, aldaketak eta inflexio-egoerak eragin zituzten uneak eta abar partekatze³⁴. Taldeen «hasierako galdera» batzuen inguruko gogoeta egiteko, galdera hauek egin ziren: *Nolako zen nire bizitza? Zer-nolako baldintzak nituen? Zer-nolako egoerek eragiten ziguten niri eta nire familiari?* Elkarriketetan galderak zuzenagoak ziren: *Nor-rekin bizi zinen migratu aurretik? Nor zaintzen zenuen? Laguntzarik ba al zenuen?*

Liz, Kolonbia: «Migratu baino lehen, nire amarekin bizi nintzen (84 urte ditu), eta bera eta nire 5 urteko biloba zaintzen nituen, 28 eta 18 urteko nire alabekin batera ere bizi baikin; nire seme-alaben aitarekin batera bizi ginen; ez ginen bizi, nola esango dizut? Ez genuen ezkonbizitarik, baina bera etxe berean bizi da. Oraindik etxe berean bizi dira errentamenduak ordaintzen».

Crista, Nigeria: «Nire amarekin, nire aitarekin eta 2 urte eta erdiko nire alabarekin eta 3 urteko nire semearekin bizi nintzen».

Lili, Kolonbia: «Errentan hartzen nuen andrearekin bizi nintzen, berak zaintzen zidan ikastetxetik etorritakoan, batzuetan bizpahiru orduz egoten zelako soilik haurra bakarrik. Ez zuen berez zaintzen, bakarrik hantxe egoten zen berarekin, jada apur bat handia zen, 12 urte zituen».

Candy, Nigeria: «2 urteko nire alabarekin eta nire amarekin soilik, bakarrik 3 ginen; orain nire amak alaba gehiago ditu. Nire aita hil egin zen, ez genuen dirurik medikuarengana eramateko. Aitak zuen gaixotasuna medikuntza eta medikuarekin sendatzen zen, baina guk ez genuen dirurik».

Emakume gehienak familiarekin bizi ziren, kasu askotan, familia handia, ama, aita, bera, seme-alabak, kasu gutxietan senarrekin, emakume gehienak ama ezkongabeak baitziren. Adine-

ko gurasoak ere zaintzen zituzten, seme-alabak «handiak» ziren, baina haiek adinekoak zaintzeko lanak egiten jarraitzen zuten. Zaintzen eredu «familista» da, emakumeek erantzukizun osoa hartzen dute beren gain, gizonen parte-hartzerik gabe eta estaturik gabe.

Adinekoak zaintzen zituzten emakume horien kasuan, migratzean haien ahizpak, gehienak, haien kargu egin ziren. Bi emakumeek beren amak «atseden hartzeko etxeetan» edo «babesleku» pribatuetan sartu behar izan zituzten, eta ama zaintzearen truke ordaindu egiten zuten. Hemen, Gasteizen, aldi berean, adineko pertsonak zaintzen dituzte, eta haien «balioen» artean adinekoak zaintzea dagoela esaten dute, egoitzetan ez uztea. Baina esan zuten moduan, «*Nik ez nuen aukerarik izan*», «*ezin nuen mantendu eta ezin nituen botikak ordaindu*» edo «*nire amak ez zuen nire anai-arrebekin geratu nahi izan; nahiago izan zuen atseden hartzeko etxera joatea, gaixorik dago*».

Beste kasu batzuetan, laguntzak urriak ziren:

Lili, Kolonbia: «Harremana zaila zen nire familiarekin, horregatik, nire semea auzokidearekin utzi nuen... Harekin, nire amarekin, ezin dut. Nire ama dibortziatu zen eta bere bideari ekin zion eta ia-ia bakarrik utzi gintuen nire hiru nebak eta laurok. Nire aita ez dut ezagutzen. Nik denbora gutxi neukan, astelehenetik igandera lan egiten bainuen. Ez nuen baimenik edo atsedenik ia inoiz. Makinak gara han, ez dugu lan egiten, jaunak dioena bete baizik, eta kaleratu ez zaitzaten, lan egin behar da, egunero lan egiten nuen».

Crista, Nigeria: «Nik ez nien ezer ematen gurasoei, haiek laguntzen ninduten. Nire egoera ez zen ona. Ez nuen lan egiten; nire seme-alaben aita pater batean desagertu zen».

Emakume gehienek harreman onak gogoratzen dituzte beren familiarrekin, eta laztanen mira egiten zaiela nabarmendu zuten. Bestalde, beren etxean zaintza-lanak banatzen ez zirela aitortu dute, eta ez zirela aitortzen ere ez. «Tailer hau duela asko egin nahi izan nuke», esan zuen lanaren sexu-banaketak ematen digun zaintzaile-rolari buruz aritu ginenean; «normaltzat jotzen duzu, egin behar duzula uste duzu eta egiten duzu, ez

³⁴ Guk geuk eginiko dinamika, bidaia-aren zatia lantzeko. Besteak beste, dinamikarako alderdi hauek nabarmendu genituen: irakuntzak eta indarra ekarri zizkietenak, ikasitako gauza positiboak eta negatiboak, bidaia bizi izanak ekarri dizkien aldaketak, irabaziak eta galerak, esperientzia gainditu ote duten edo hasierako helburua edo xedea bete ote duten. Familia-harremanen historian sakontzea, lan-zamak, etab.

duzu zalantzan jartzen». Bizitzen ari direna, naturaltzat jotzen dutenez, saihestezina dela ustez gero, hori aldaezina dela pentsatzen dute. Ondorioz, indarkeria sinbolikoaren eraginez, pertsonak opresio-egoera hori onartzen dute, bai eta hartara moldatu ere³⁵.

Beren jatorrizko herrialdeetan, haien zaintzen eta baliabide ekonomikoen mendekoak ziren familiak ia erabat, ama eta aita nagusiak ere bai. «Nire neba-arrebek laguntzen dute, ni nintzen arduradun nagusia». Bikotekideei edo haurren aitei dagokienez, oso hutsune handia dago kasu gehienetan. Indarkeria ekonomiko horren ondorioz, haiek dira hornitzaile bakarrak, familiaburuak. Emakume horiek migratzean uzten duten hutsunea beste emakume batzuekin betetzen du sistemak, amekin, ahizpekin, zeregin horiek beren gain hartu behar dituztenekin.

Nery, Dominikar Errepublika: «Beno, kontatuko banizu... Ni nintzen ama eta aita, lan egiten nuen; nire lanaldia neukan eta, ondoren, janaria presatzen nien, gosaria, ikastetxera bidaltzen nituen, janaria prestatu, eta lehen iristen zenak, gizonak, bazkaria berotzen zuen. Ondoren, arratsaldean, merienda hozkailuan uzten nien; seme batek kirola egiten zuen. Hasieran, neska batek zaintzen zituen, baina geroago ezin nion ordaindu; nagusiak 13 urte zituen eta txikiak 4».

Liz, Kolonbia: «Nik zaintzen nuen nire ama, eta aita ere bai, hil zen arte. Duela bost urte hil zen nire aita. Nik zaintzen nuen. Ama utzi nuen etxean, ez nuen nahi joatea, baina neba baten etxera joan zen. Hemen zortzi egun neramatzanean, nire nebak esan zidanez, amak ez zuen han egon nahi, eta batetik bestera egon ere ez, eta dementzia senil dauka, beraz, txarrago oraindik».

Taldeetan eta elkarrizketetan honako gai hauek aritu ginen ere bai: **Zer harreman zenuen zure familiarekin? Zer ekartzen zenien? Denbora igarotzen zenuen harekin? Denbora libre zenuen zuretzat?**

Fátima, Aljeria: «Nire familia ona zen, baina dirua neukala uste zuten... Ezkondu baino lehen nik antolatzen nien etxea, harentzako kozinatzen nuen, haietaz arduratzen nintzen. Gero ezkondu nintzen eta horixe bera egiten nuen nire aita-ama-ginarrebekin, nire senarraren etxean; ez neukan denborarik niretzat».

Candy, Nigeria: «Harreman ona nuen nire amarekin, baina harremana oso gogorra da nire ama sufritzen ikusten dudalako eta ez zait horrela ikustea gustatzen. Horregatik ez nuen gustuko eta ezin nuen jarraitu eta ospa egin nuen. Nire ama zaintzen nuen, bestela, hark ezingo luke jan. Orain oso harreman ona dut harekin. Dirua ematen nion jateko, etorri nintzenean dirua bidaltzen nion etxea ordaintzeko. Nik ezin dut etxerik izan, hemen irabazten dudana dirua ez baita nahikoa etxea izateko. Han senarrarekin bizi nintzenean, kalera irteetan nintzen pertsona baten bila, adibidez, zenbait pertsonak gauzak saltzen dituzte, nik laguntzen nien eta janari apur bat ematen zidaten. Han mesedeak egiten dira; landetara joaten nintzen ere bai, bilketan laguntzeko eta gauzak neramatzan buruan eta gero pertsona horrek zerbait ematen zidan, nire amarentzako eta alabarentzako elikagaiak».

Denbora erabiltzeari dagokionez, «denbora libre luxua da eta zen niretzat», esan zuen emakume batek tailer batean. Bere egunerokotasuna kontatu zigun. Denbora erabiltzen zuen toki batetik bestera mugitzeko, gero lanerako eta etxetik kanpo zegoen egun osoan. «Nik ez dakit denbora libre zer den», esan zuen beste batek, eta denek barre egin zuten lagunartean, bazekiten eta zertaz ari zen.

Nery, Dominikar Errepublika: «Nire seme-alabekin bikaina zen harremana. Elkarrekin bazkaltzen genuen batzuetan, kafea hartzen genuen elkarrekin beti eta hizketan aritzen ginen elkarrekin. Oso denbora gutxi nuen niretzat, seme-alabei eskaintzen nien denboraz aparte, kanpoan igarotzen nuen denbora gehiago, eta nire seme-alabek gauzak behar bezala izan zitzaizkion nahi nuen».

Tarte baten ondoren, gaiari heldu genion: **Zer-gatik erabaki zenuen migratzea?**

35 Zaintza-lana: Giza Eskubideetako eta Politika Publikoetako gaia, ONU Emakumeak, Mexiko, 2018. Lanaren banaketa, genero-berdintasuna eta bizi-kalitatea. Marta Lamas.

Liz, Kolonbia: «Ba hemen lan hobea izango nuelako, eta bi edo hiru hilabetetan nire zorrak ordainduko nituelako (barre egin du)».

Crista, Nigeria: «Nire egoera ez zelako batere ona, batere. Uste nuenez, etorriko ez banintz nire seme-alabek ni bezala sufrituko dute, eta, horregatik, Europara etortzea erabaki nuen, edozer gauzarako»

Fátima, Aljeria: «Tenía una vida muy mal, no puedo vivir con mi hijo, no me llega para acabar el mes. Quería buscar una vida mejor y venir aquí a trabajar y arreglar mi situación».

Karla, Dominikar Errepublika: «Beno, nik (barre egin du) ahizpa bat nuen hemen Espainian eta beti esaten nion laguntzeko eta esaten zidan «zu ondo zaude han zure kafetegiarekin», eta gero damutuko nintzela esaten zidan, eta nik ezetz, laguntzeko, hobeto joango zitzaidala seguru. Ez zitzaidan ezer falta, nire kafetegia nuen, ekonomikoki ondo nengoen baina uste nuen migratuz gero gehiengoaren ametsa bete ahalko nuela, bizitza hobearen bila, ustez, zure herrialdean baino hobeto, baina batzuetan hona zatozenez ezetz konturatzen zara. Ez nion kasurik egin ea nire ahizpa hobeto ala txarrago zegoen, nik migratu eta Espainiara etorri nahi nuen».

Candy, Nigeria: «Nire bizitza oso gogorra zelako, ez geneukan ezer».

Nery, Dominikar Errepublika: «Etxe bat izateko, beti esan dut txoriek ere badutela etxea eta nik neurea izan nahi nuen. Nire ahizparen etxean bizi nintzen eta hark egokitu zuen haurrekin bizi nendin. Hasieran, dirua ordaintzen genuen geunden tokian, eta, banatu nintzenez, ni neu nintzen gizon, emakume, aita, amona eta guzti. Orduan, nire ahizpak esan zidan: «Zoaz apartamentu horretara bizitzera, itxita dago eta». Ni oso urduri eta kezkatuta nengoen, baldintzak jarri zizkieten eta gure erosotasuna ordainduko genuen, eta hala izan zen».

Cristina, Ecuador: «Egoera ekonomikoagatik».

Emakumeak ados zeuden «bizi-baldintzak hobetzea» zela beren bidaiaren arrazoi nagusia.

Babes- edo asilo-prozesurik zuten parte-hartzaileen kasuan, egoerak ezin ziren hain esplizituak izan: «Sentitzen dut, asko gustatzen zait nire herrialdeaz hitz egitea, baina ezin dut», esan zuen kide arabiar batek. «Nik migratu dut nire bizitza zaintzeko eta hura lehenesteko, ez galtzeko», esan zuen beste kide batek.

Tailerretan komentatu zutenez, beren jatorrizko herrialdeetako soldatekin alderatuta – non orduko ez den ezta dolar bat ere ordaintzen –, oso ondo kobratzen zela eta lana azkar aurkituko zutela iristen zitzaien beti: «Lan asko zegoela esan zidatelako etorri nintzen»; «nik euroaren trukean pentsatzen nuen eta nire etxe propioarekin ikusten nuen neure burua»; «aukera bat zela esan zidaten, lana azkar aurkituko nuela eta ondo ordaintzen zutela». Migratzea erabakitzearen atzean daude etxea ordaintzea –etengabe agertzen da etxebizitza-beharra–, seme-alaben hezkuntza ordaintzea, zorrak kitatzea eta eguneroko bizitzarako sostengua izatea. Emakumeek migratzea erabakitzen dute beren familiek jasaten duten ugalketa-krisia konpontzeko, bidegabe egokitu baitzaie erantzukizun hori. Bizitzari eutsi behar izateak mugiarazten ditu, beharrak ase behar dituztelako, eta eusteko estrategia ekonomikoak bilatzen dituzte, adibidez, migratzea. Eta bakarrik egiten dute.

Emakumeek modu independentean migratu dute, ez, ordea, berriz bilduta edo familiaren mendeko gisa, eta beren helmugetako etxeetan zaintza-zerbitzuen eskakizuna hazi den proportzioan egin dute. Hala, kate globalak lan-aukeretarako mekanismo bihurtu dira, bizitza-kostu handiekin ordea, eta, aldi berean, familia uztartzearen eta zaintzen zerbitzu publikoen babesik ezaren arazoei aurre egiteko mekanismo bihurtu dira³⁶.

Aurrerago ikusiko dugunez, zaintzak ebazteko, zaintzen lan-sektoreak oso eskubide urri ditu eta ez da bidezkoa, emakume pobre eta migratzaileez hornitzen da, kasu askotan edozer gauza kobratzeko prest daudenez. Horretan datza zaintza-lanen arrazializazioa.

36 De Oca en Oca y migro porque me toca. Cooperación Andaluza (Andaluziako Lankidetzeta).

Migratzeko arrazoen inguruan, emakume gehienek taldeetan aipatu dituzte eskubide ekonomikoak eta sozialak. Hala ere, «*segurtasun eta osotasun fisikoak*» kezkatzen ditu Erdialdeko Amerikako emakumeak, beraienak eta beren familienak. Beren bizitza lasaitasunez eta estortsio egingo ez dietela edo eraiklo ez zaituztela segurtasuna izanez bizi nahi dute; hortaz, aske izateak merezi die migratzerako orduan. Herritarrei segurtasuna eta eskubideak emateko gobernuen erantzukizunaz aritu ginen, eta, horiek bermatzen ez dituztenetan, emakumeek jasaten dituzte ondorioak gehienbat, haiek sufritzen baitituzte laneko sexu-banaketa, genero-rolak, pobrezia feminizatzea, migrazioak feminizatzea eta feminizidioak.

Iristeari buruz, honako hauek komentatzea eskatu genien: *Nolakoa izan zen zure iristea? Sentitu al zenuen gizarteak hartu zintuela? Zer egoeratan? Noiz iritsi zinen? Nora? Noren etxera iritsi zinen? Zenbat denbora behar izan zenuen lana aurkitzeko?*

Emakume bat tailer batean: «*Aspaldi ezagutzen dudan lagun batenera iritsi nintzen. Hark aipatu zidan bere lehengusinarek lana, eta ni iritsi arte lana ez uzteko esango zion, beraz, itxaron zidan eta etorri nintzen*».

Fátima, Aljeria: «*Ni herri batean bizi izan naiz, Legution, ezagun batekin. Gero Gasteizera etorri nintzen. Etxea aurkitzea zaila izan zen, 4 heldu eta 4 txiki ginelako*».

Karla, Dominikar Errepublika: «*YNi lanarekin etorri nintzen, Galizian. Barne-lana egiten nuen. Ez nuen ezer ezagutzen, neskato bat nuen, baina urtebete baino ez nuen iraun... Geroago, papearak eskuratu nituen, eta, ondoren, nire ahizparen etxera joan nintzen, Pedraza San Estebanera. Gero lan bila mugitu nintzen... Oso lan gogorra da barne-lanak egitea... Nire lehengusinarek etxera joan nintzen Santanderrera, eta han andre batekin lan egin nuen nahiko denbora luzez. Egunez egiten nuen lan, 9:00etatik 16:00etara. Gero Gasteizera etorri nintzen hemen lan ona topatu nuelako, eta ez nuelako barne-lanik egin nahi*».

Hainbat kasutan, aurretiazko kontaktuak dau-de: lagun bat, lehengusina bat, ezagun bat... Hala ere, ziurgabetasuna iraunkorra da: eta lana ez bada ondo, eta zure lagunak eskaini zuen laguntza ematen ez badizu, eta «txarto badoa»... Ezer eta inor ezagutu gabe iristea, eta barne-lanetan hastea traumatikoa da. «*Giltzaperatuta zaude, zaintzen ari zaren pertsonen zerbitzura baino ez zaude, triste jartzeko astirik ere ez duzu; ni batzuetan komunera joaten nintzen negar egitera*», aipatu zuen emakume batek taldean. Emakumeek «*migrazio-dolua*» igaro behar dute familiagatik, lagunengatik, lurragatik, etab³⁷. Kasu askotan aurkako baldintzaz osatutako bizitza utzi eta lan egitera, zaintzera eta prest egotera datoz. Beren migrazio-prozesuak ez du toki handirik. «*Ezin nuen inorekin hitz egin, ezin nion inori kontatu nola sentitzen nintzen. Hangoei ez nien kezkatuko, ondo nengoela esaten nien, baina barrutik... Norbaitekin hitz egin behar nuen*».

Asko etortzen dira aurrez ia kontakturik izan gabe eta lana azkar aurkituko dutela pentsatuz, baina nahi duten lan hori ez dute beti lortzen eta beharrak asetzeko, logela ordaintzeko, jateko eta dirua bidaltzeko presioak oso zama handia sortzen du, «*ezin duzu iruditu zer egin dezakezun beharrik izanez gero*»:

Crista, Nigeria: «*Ekarri nauen pertsonaren etxera iritsi nintzen, bere laguna zen, etxe horretan bizi nintzen. Ez nuen ezagutzen. Ekarri ninduen pertsonak harremana zuen bizi nintzen etxeko pertsonarekin. Etxe normala da, eta pertsona horrek, ekarri ninduenaren lagunak, ez zuen dirurik kobratzen. Ez nuen dirurik. Behin nire amak deitu zidan nire alaba gaixo zegoela esateko. Nire alaba bakarra! Ez neukan ezer eta esan nuen: Jainko maitea, zer egingo dut? Ez daukat dirurik eta nire alaba gaixoa dago (negarrez ari da). Gau hartan etxetik irten nintzen eta klub bat bilatu nuen, sartu nintzen eta lan egiten hasi nintzen. Gau hartan 135 € irabazi nuen eta nire amari bidali nizkion alaba medikurera eramane zedin, eta esan didan: ondo da. Eta hala jarraitu nuen nire bizitza... (Negarrez ari da eta hasperen egin du)*».

37 Muturreko migrazio-dolua: etorkinarek sindromea es-tres kroniko eta anitzarekin (Ulisesen sindromea) JOSEBA ACHOTEGUI <https://www.fundacioorienta.com/wp-content/uploads/2019/02/Achotegui-Joseba>

Lili, Kolonbia: «(Barre egin du) Ai! Oso zaila lana aurkitzea. Kontatu nizunez, barne-lanetan egon nintzen garai batez, baina au-au! Oso, oso txarra izan zen, seiehun euro ordaintzen zizkidaten eta ez nuen ezer lo egiten. Ez nuen atsedenik izan inoiz, ekaineko oporretan izan zen, ez neukan ezer, ezta egun erdia ere ez, ezta igandeak ere ez, ezer ez, bat ere ez. Lan egin soilik, bost bat kilo argaldu nintzen hilabete batean. Ekainera arte ez nuen aurkitu, pandemia iritsi zen eta ezin izan nuen. Martxoan diru eske irten nintzen. Klean eskatzen nuen. Alokututa neukan etxeko andreak dirua eskatzen zidan, edo, bestela, gizon beltzaran batekin oheratzeko, eta ez nuen onartu. Orduan, klean dirua eskatzeari ekin nion, horixe egin nuen. Eta orduan andre batek eskua luzatu zidan eta harekin jarraitzen dut oraindik, eta haren semeak jada ez nau izorratzen».

Alde handiak daude bidaia batetik bestera, baina are alde handiagoak daude Latinoamerikatik eta Afrikatik datozen emakumeen bidaietan. Biek jasan behar dituzten indarkeriak. Hala ere, emakume afrikarrek eta asiloa edo babeska eskatzen dutenek eskubide-urraketa larriak jasaten dituzte, osotasun fisiko, sexual eta segurtasunerako eskubideenak. Eta mugak zeharkatzen dituzten emakumeek indarkeria sistemiko anitzak jasan ohi dituzte³⁸. Candy Nigeriako emakume bat da eta ez du asilorik edo babesik eskatu:

«Almeriara joan nintzen eta ez nuen ezer ezagutzen. Ihes egin nuenean, itsasontzietan ezkutatu nintzen eta gero Almeriara ihes egin nuen. Auto-bus-geltokian nengoen, han egin nuen lo hainbat egunez eta gero nire herrialdeko neska bat ikusi nuen eta hitz egin nion eta nola nengoen azaldu nion. Bere etxera eramanez ninduen lan egitera eta lana gustuko nuela esan nion. Gaez emakume batek esnatu ninduen eta aulki bat eta arropa txikia eman zidan janzteko, gona bat, eta itxaroteko esan zidan. Gizon bat etorri zen. Ez zuen gaztelaniaz berba egiten, eta emakumeak harekin hitz egin zuen eta ez dakit, gero etorri zen eta esan zidan «zoaz gizon horrekin». Eta harekin joan nintzen logela batera eta esan zidan «kendu arropa»

eta esan nion «zertarako», eta esan zidan dirua ordaindu ziola neskari eta gizonak esan zuen «nik kenduko dizut arropa». Ekin zionean negarrez hasi nintzen eta negarrez jarraitzen nuela ikusi zuenean ez ninduen ukitu eta emakumearekin hitz egitera joan zen eta esan zidan «lasai». Eta ospa egin nuen ez nuelako han jarraitu nahi, eta bizitzarekin aurrera jarraitu nuen.

Txarto nengoen. Nire herrialdetik irten nintzenean aurrez ezagutzen nuen lagun batekin joan nintzen eta, azaldu zidanez, pertsona batek pertsonak daramatza Espainiara, eta presa banuen eta joan nahi banuen aukera nuela. Nahi nuela esan nion eta ziur nengoen galdetu zidan eta baietz esan nion, ez zela ezer eta galdetu nion kosturik zuenik eta baietz erantzun zidan. Dirurik eta beste ezer ez nuela esan nion eta emakumearekin eramanez ninduen. Oinez joan beharra zegoela esan zidan, eta ondo zela esan nion, ibiliko nintzela. Egun horretatik aurrera han egin nuen lo eta zenbait aste igaro ondoren joan nintzen. Burkina Fasora joan ginen eta astebete egon ginen, eta gero Malira jaitsi ginen eta bertan bizi ginen. Gero esan zidaten Malira iristean hura izango zela azken geltokia. Ez nuen aukerarik, ez dirurik, ez ezer (negarrez ari da) eta gero urtebete egon nintzen Malin. Ez nuen emakume hori berriz ikusi.

Gero, han, jendea Espainiara eramanez nahi zuen gizon batekin topo egin nuen eta esan nion nik joan nahi nuela, eta harekin joan nintzen. Astebete eta bost egunez ibili ginen Saharatik. Ezin zara hirira joan poliziak atzera eramango zintuztelako. Ez dago etxerik, ez urik, ez dago ezer. Eta ibiltzen jarraitu genuen eta gaez lo egiten genuen, eta egunez ibili. Marokoko herri batera iritsi ginen. Mendi batean bezala ezkututzen ginen. Ez ziguten ateratzen uzten. Herrira iritsi ginenean ez zegoen ezer, etxe bat baino ez. Bertan egon ginen. Ez zegoen janaririk ez urik. Gizon arabiar bat autoz etorri zen eta esan zidan janaria emango zigula: ogia, kakahueteak, sopa, ura. Horrekin mantendu behar zinen, ezin zenuen dena jan. Zukudeatu behar zenuen egun guztietarako. Egun batean Espainiara iritsi ginen. Uste dut Puerto Vitorian jaitsi ginela. Ez neukan ezer, ez nekien ezer, ez nuen gaztelaniaz egiten. Gero poliziak Gurutze Gorriara eramanez ninduen. Bueltan eramango nindutela beldur nintzen eta ihes egin nuen. Ez nintzen Gurutze Gorriarekin

38 Taldeetan eta elkarriketa indibidualetan sendotutako ondorio horiek berretsi ditu ACCEMeko informatzaile nagusiari, errefuxiatuei laguntzen lan egiten duenari, eginiko elkarriketa.

joan, poliziak azaldu zigunez, ez ziguten irteten utziko. Ez nuen ondo ulertu eta uste izan nuen berriz atzera eramango gintuztela eta ihes egin nuen. Eta Valentziara eta Almeriara joan nintzen. Bertan bizi izan nintzen dokumentazioa izan arte. Galdu nuen eta gero Gasteizera etorri nintzen».

Migratzeko eta toki batetik bestera mugitze-ko askatasuna baliabideen, jaioterriaren, azalaren kolorearen eta abarren arabera da. Emakume migratzaileak pobreak dira eta ez dute pasaporte bat ateratzeko pribilegioa, edo migratu nahi duten herrialdeko enbaxadara sartzekoa, hegazkin-eko txartel bat erostekoa... Egoera horien ondorioz, edozer baldintzatan ekin behar diote beren migrazio-prozesuari, edozer gauzarekin hartzen dute arriskua haiei zein familiei bizi-baldintza hobeak ekarriko dizkien bidaia egiteko.

Emakumeen salerosketaren, delitu larriaren, biktimak izan diren emakumeak nahastu ohi ditugu «koioteen» edo «tratanteen» biktimak izan direnekin, eta errealitate ezberdinak dira. Nigeriako emakumeek salerosketaren biktimak izatearen estigma dute. Aitzitik, haietako askok irteteko aukera bakarrak bilatu baino ez dituzte bidegabeko sistema arrazista eta klasistak bultzatuta. Sistema horren erantzukizun handia du Atzerriartasunaren Legeak, migratzeko aukera dutelako soilik zenbait pribilegio dituztenak³⁹.

Zer baliabide zenuen edo erabili zenuen migratzeko?

Liz, Kolonbia: «*Makinen salmenta. Makinak saldu nituen horretarako, bidaiatzeko txartela erosteko bakarrik iritsi zitzaidan. Zorrak nituen eta oraindik ditut*».

Crista, Nigeria: «*Oso zaila ezer ez nuelako, ezta zentimo bat ere ez. Norbaitek lagundu ninduen hona ekartzeko. Dirua utzi zidaten. Hegazkinaz etorri nintzen. Inoiz ez nuen pentsatu pateran etortzea. Inoiz ez nuen pentsatu Europara etorriko nintzenik, baina nire egoera txarto zegoenez, nola-*

koa zen ikustera etorri nahi nuela pentsatu nuen. Baina norbaitek lagundu nahi banau, patera ez dut nahi».

Fátima, Aljeria: «*Nire senarrak dirua jarri zuen biok etortzeko. Txartelak erosi zituen eta itsasontzian etorri ginen*».

Karla, Dominikar Errepublika: «*Nire kafetegian nengoenean beti izan naiz aurreztailea, ez dut dena gastatzen inoiz, beti gordetzen dut zerbait. Nire ahizpari esker, kontratua atera zitzaidanean, beno, paper-kontuekin lagundu zidan, eta nik erosi nuen txartela, garai hartan erosi ahal nuelako kafetegiari esker*».

Cristina, Ecuador: «*Txartela gutxika-gutxika ordaindu nuen lehenik, eta joan nintzenean dirua lagatzeko eskatu nion pertsona bati eta bi bermatzaileri, txartel osoa ordaindu ez nuelako zegoeneko*».

Lagatzeak familiari, pertsona partikularrei, banketxeei, aurrezkiak erabiltzea, «*nuen gutxia*» saltzea, kide batek tailer batean esan zuen moduan. Zorrak, laburbilduz, iristearen, zer espero zaizun eta familiaren beharrak zein zureak asetzearen kezkarri eransten zaizkionak. «*Zorren eraginez behar beste gauza jasango dituzu lan batean*», esan zuen emakume batek. «*Bai*», beste batek, «*zorrek lotzen zaituzte*».

³⁹ Huntza Irrati Transfeminista, zaintzak goitik behera jartzen lubakietatik. Migrazio-fluxuak eta pertsonen trafiko eta salerosketako delituak. Koordinazioa: Tania Cañas Siriany eta beste batzuk. 2019. Mundubat.

3.1.3. Prekarietatearen globalizazioa.

Migrazio funtzionalak sistema kapitalistari, heteropatriarkalari eta arrazistari. Transnationalei esker irauten duten kolonialtasuna.

Zaintza-kate globaletarako eskulana esportatzen duten jatorrizko herrialdeetako krisiek emakumeak kaltetzen dituzte hein handiagoan, hainbat gauza egozten dizkietelako, besteak beste, egiturazko berregokitze-programetan, MAI-etan (Merkataritza Askeko Itun) eta politika neoliberaletan egindako murrizketen eta zerbitzu publikorik ezaren zamak. Globalizazioa funtsezko elementua da prekarietate-ereduak eta bizitzari erasotzen dioten jardunak sortu eta ugaltzeko. Jakin beharra dugu politika ekonomikoak globalak eta heteropatriarkalak direla eta elementu hauek iraunarazten dituztela: lana sexuka bereiztea, emakumeen zaintzaile-rola, zaintza-lanei izena kentzea, zaintza-lanak bidegabe banatzea gizar-

teetan eta estatuak gero eta partaidetza txikiagoa izatea.

Silvia Federiciren arabera, globalizazioak erabiltzen dituen estrategia ugarien aurrean ezinbestekoa da erne egotea. Zenbait kasutan errepikatzen dira estrategia horiek, modernitatezko trantsizioaren mekanismo berdinak errepikatzen baitituzte megaproiektuek: sorgin-ehiza, guztion ondasunak suntsitzea eta komunitateren ondasunak desjabetzea agertzen dira enpresa transnacionalen estrategian⁴⁰. Kolonizazio-prozesuaren kontinuuma da, etenik ez duena.

Genero-diskriminazioaren ondorioz, baliabide gutxiago dituzte emakumeek zentzu guztietan. Lan-merkatuan, esaterako, pobrezia feminizatzen da eta horixe da emakume askorentzako etorkizuna. Eta emakume horiek seme-alaben ardura dutenez, seme-alabek pobrezia jasotzen dute eta ia ezin dute baliabiderik eskuratu. Horrela, sorgin-gurpila sustatzen da, emakumeek, zenbait kasutan, migrazioaren bidez hautsi nahi dutena. Esan dugunez, hainbat kasutan, emantzipazio-prozesu konplexuak dira migrazioak.

40 De Oca en Oca y migro porque me toca. Cooperación Andaluza (Andaluziako Lankidetzak)

¿A qué se debe la migración femenina en la estrategia global? Relación entre la globalización y feminización de las migraciones.

Fuente: ONU-MUJERES. Género en marcha. 2013.

Pobrezia eta migrazioak feminizatzea eztaba-
dagaiaetako bi izan ziren; aurreko mapa prozesu
hori azaltzeko erabili da. PHIE (parte hartzeko
ikerkuntza eta ekintza) metodologian aipatu du-
gunez, galdera katalizatzailerak garrantzitsuak dira
parte hartzea dinamizatzeko eta zenbait gairen
kausei buruz adierazitako gogoeta batzuk sakon-
tzeko teknika gisa; gaiak ziren, besteak beste, mi-
grazioak eta zaintzetarako eskulana esportatzen
duten herrialdeetako egoera soziala zein egitura
sozial eta ekonomikoaren ezegonkortasuna. Tek-
nika horren bidez, guk geuk prestatutako zenbait
Power Point lagundu ditugu, gehienak, irudiak zi-
tuztenak, batzuetan zailak badira ere, analisirako
hain beharrezkoak diren gaiak heltzeko, hala nola
boterearen zein generoaren kolonialitatea, mi-
grazioak arrazakeriarekin lotutako prozesu gisa,
mugak, atzeritartasun-legea, transnazionalak,
iparraldearen eta hegoaldearen arteko harreman
ez bidezkoak, etab.

Beste material interesgarri bat «Cuidar entre
Tierras» dokumentala da. Ez genuen astirik izan
hura osorik erabiltzeko baina oso ondo heltzen
dio arazo horri⁴¹. Esaldi batzuk hartu genituen eta
«Esaldien horma» sortu genuen, emakumeek, toki
horretatik ibili eta esaldi horiek irakurtzean, gai
horiei buruz hausnarketa egin zezaten:

*«S Ongizate-estatuak dira ustiapeneko ha-
rreman geopolitikoei esker... Zaintzaren gaia
oso garrantzitsua da emakumeen zaintza-lan-
nen kontura aberastu baitira, inoiz ez da kontu
nazionaletan sartzen, beren herrialdeko emaku-
meak ustiatu dituzte, baina emakume migratzaile
le zaintzaileak gehiegi ustiatu dituzte».*

**Camila Esguerra Muelle,
ikertzaile eta irakaslea,
Javerianako Unibertsitatea,
Bogota, Kolonbia.**

Hauxe dio Andrea Torres Bobadillak –Lur
Duina Justizia Sozialerako ikasketa-zentroa, Bo-
gota, Kolonbia– Espainiako multinazionalen pre-
sentsiaz, ekonomiaren sektore estrategikoez jabe-
tu direnez: «Munduari nahikoa lehengai emateko

ardura dugu, garatuak ez izateak mesede egiten
dio iparralde globalari, gure lehengaiak beren
ekonomiaren oinarria direlako».

«Zer da garapenaren ideia hori?» diosku Sara
García, kawok Mesoamericanas kolektiboa, Ne-
japa, El Salvador. «Jendeari saltzen digute garape-
na egongo dela, baina garapena enpresentzat da,
ondasun naturalak desjabetu eta arpilatu dizkigu-
te, kooperatiben lurrak kendu dizkigute... Horrek
mugaraztea dakar. Ondorioz, emakume erbeste-
ratu horiek zaintza-lanak egiten dituzte. Egitu-
razko sexismoaren eta arrazakeriaren ondorioz,
emakume horiek sektore horietan lan egiten dute,
beste inon ez baitituzte hartzen».

Taldeetan, zeregin bat utzi genien emakumeei:
Haietako bakoitzak 2 minutu izango zituen bere
herrialdeaz hitz egiteko, zaintzarako eskubideare-
kin lotutako ezer. Bideo labur baten, poesia ba-
ten, irudien edo kontakizun baten bidez egin ze-
zakeen, eta hortik abiatuta, partekatuko zituzten
egonez arituko ginen.

Taldeetan zein elkarriketa indibidualetan,
honako galdera hauek erabili genituen abiapuntu
gisa: ***Nolakoa zen zure bizitza migratu aurretik?
Ba al zenuen lanik? Zer egiten zenuen? Zer diru-
sarrera zenituen? Zer egoeratan zegoen zure fa-
milia? Ba al zenituen oinarritzko beharrak aseta?
Nabarmenduko zenuke gabekiaren bat? Nolakoa
da bezkuntzarako sarbidea? Eta osasunerakoa?***
Hona hemen beren erantzunak:

Liz, Kolonbia: «ira, bai, urte asko eman nituen
jantzigintzan, jantzia moztu eta egiten. Urte luzez
lan egin nuen eta nekatuta nengoenean eta lana
utzi nuenean paperak sartu nituen pentsiorako
eta zenbat nuen ikusteko eta enpresek ez zuten ia
ezer ordaindu. Guri deskontatzen ziguten, baina ez
zuten gordailurik ematen, lapurtu ziren. Eta, beno,
56 urte bete nituenean gutxi bildu ahal izan nuen,
12 milioi peso eman zidaten eta horrekin makina-
txo batzuk erosi nituen eta jantziak egiten hasi
nintzen etxean. Eta, beno, gero denak hasi ziren
gauza berdina egiten, ez zen nahikoa izan, egoera
zaildu zen, konpontzeak, zor asko eskuratu nituen
eta makinak kenduko zizkidaten. Eta orduan tan-
taz tanta direlakoekin hasten zara, bankuarekin,
eta bata eta besteari ordaindu behar diozu. Tan-

41. Dokumentala: Cuidar entre tierras. CooperAcció <https://www.youtube.com/watch?v=Y3k0hr2yr1o>

taz tanta direlako horiek dirua uzten dizuten pertsonak dira, interesekin, baina orduan interesa oso altua da eta ez duzu nahikorik ordaintzeko, azkenean gehiago ordaintzen diezu dirua utzi zizutenei eta ordaindu behar duzu bestela gauzak kentzen dizkizute, niri makinak kenduko zizkidaten. Hemen Gasteizko neskato lagun batekin hitz egin nuen eta esan zidan makinak saldu eta hona etortzeko, lana zegoelako, bere lehengusina batek lana utzi behar zuela eta esango ziola lanari heltzeko ni iritsi arte. Jainkoari esker, makinak azkar saldu nituen, erosi baino merkeago, nahikotxo diru kostatu zitzaizkidan baina denak galtzen du balioa. Eta saldu nituen eta esan nuen, «Jauna, zure esku nago eta zuk nahi baduzu han egongo naiz». Eta horrela izan zen, hona etorri nintzen, lagunarenera iritsi nintzen eta, orduan, lana utzi behar zuen neskak ezetz esan zuen, iruzur egin zuen eta zegoeneko ez zuen lana utzi nahi; beste toki batera begiratu nuen, makinarik gabe, beste herrialde batean, inor ezagutu gabe, bazter batean».

Fátima, Aljeria: «26 urterekin izan nituen nire seme-alabak eta nirekin bizi ziren, nire bizitza oso txarto zegoen, tira, lana neukan, baina ia ez nuen nahikorik janaria eta dena erosteko; batzuetan ezin dut haur-oihalik erosi, bai, oso txarto nengoen! Paketatze-enpresa batean bizi nintzen, gazta paketatzen genuen. Nire senarrak eta biok egiten genuen lan, baina dirua ez zen nahikoa. Oinarrizkoa jateko baino ez genuen».

Nery, Dominikar Errepublika: «Lana neukan eta bizitzaz aldatzea erabaki nuen, atzerriko herrialde batera etorri nintzen nire mugara iritsi nahi nuelako, eta han lan eta lan egin baina ez nuen nire helburua lortzen. Komunikazio-konpainia batean egiten nuen lan, konponketen lantegian. Etorri nintzenean azken soldata bederatzi mila eta koska peso ziren soldata. Trukean, berrehun euro baino gutxiago».

Candy, Nigeria: «Jendea ikastetxera doa familiaren ekonomiaren arabera. Familia bakoitza oso ezberdina da, batzuek ordaindu ahal dute eta beste batzuek ez. Publikoak dira uniforme edo arroparekin. Guraso batzuek ez dute dirurik uniforme erosteko eta arroparekin doaz. Osasuna ez hainbeste, hemen European errazagoa da. Nigerian zenbait hiri politak dira gaur egun, baina

beste batzuk ez dira politak, ikusten dituzunean «ai ama!» esango zenuke. Ospitalera zoazenean oso zaila da. Gaur egun, Nigerian gaixo zaudenean ordaindu behar duzu arreta jasotzeko, horregatik, jende asko hiltzen da dirurik ez baduzu medikuak ez baitizu artatuko. Eta istripu larri bat izanez gero, medikuak eta erizainak paso egingo dute; dirurik ez badu, pertsona hori hilko da, nire herrialdean medikuari ordaindu behar zaio. Eta sendagaiak ere bai, bestela ezer ere ez».

Karla, Dominikar Errepublika: «Beno, garai horietan sarbidea ona zen eta ez zen ona, pertsona ugari ikasi ahal bazuten ere, beste askok ezin zutelako; beste batzuk, adibidez, gure kasuan, gure gurasoek gehiago emateko beste modurik izan balute... Sendagaiak pixka bat hobeto, ahal duenak farmazietan erosten du hobeto eta txiroek botika batean erosten dute merkeago, bonoa egiten dizkiete eros dezaten eta sendagaiaren arabera, sendagai batzuk farmazietan baino ezin dituzu erosi, botiketan ez daude».

Crista, Nigeria: «Nigerian ez baduzu nahikoa dirurik ezin duzu ikasi. Oso zaila da han medikuarenera joatea, adibidez, pertsona bat gaixo badago eta medikuarenera badoa, dirurik duen galdetuko diote lehenik, eta ez baduzu, ez dizute artatuko. Asko hiltzen dira etxean, gaixo badago eta dirurik ez badu, ezin du etxean sartu, adibidez, ni ez naiz inoiz joan medikuarenera nire herrialdean, nire gurasoek ez zuten dirurik jateko, nola izango zuten dirurik ni medikuarenera eramateko? Gaixo banago belarra hartu eta kozinatzen nuen, birrintzen nuen, ura jarri eta gorputzean jartzen nuen. Ez dago sendagairik, jende asko hiltzen da horrela, gaixotasun batzuk sendagaiekin eta medikuaren laguntzaz sendatu ahal dira, baina dirurik ez baduzu, edozer gauza egingo duzu sendatzeko eta daukazun dirua jateko erabiliko duzu».

Aurreko testigantzek probatzen dutenez, hegoaldeko zenbait herrialdetan ezin dituzte oinarrizko hainbat eskubide eskuratu, hala nola osasuna eta hezkuntza, politika neoliberalak indarkeriazkoak dira emakumeen aurka, familiaren zamari eusten diotenak. Beste eskubide batzuk, adibidez, etxebizitza eskuratzea, erretiro duina, gizarte-segurantza eta abar urrun geratzen dira, lana izateko eskubidea ezin bada ziurtatu. He-

rrialde askotan, ekonomiaren sektore informala ugariena da eta sektore publikoak ez dio babes-betekizunik egotzi.

Azken batean, ezin dugu ahaztu etxeko lanen eta zaintzen gaian «iparralde-hegoalde» harremanaren kontuak nahasten dira: etxeko eta zaintzen langileak herrialde txirotuetako emakumeak dira, egoera ekonomikoak bultzatuta baztertuak izan direnak; migratzeko beharra ikusten dute emakume horiek bizirauteko eta beren familiak mantentzeko eta etxeko zerbitzuetan eta zaintza-zerbitzuetan bilatzen dute lana, eta, horrela, beren lan-indarrarekin eta askotan beren bizitzekin «konpontzen» dute iparraldeko gizarteetako zaintzen krisia.

Tita Godínez, Alianza de Mujeres de Guatemala elkartekoa, duela gutxi Vitoria-Gasteizen egon zena, horrela laburtzen du zaintzen kate globalez hitz egiteko:

«Zaintzen eta bizitzaren etikari buruz aritzean, lurralde bakoitzean, non emakume jakinak dauden, zer esanahi duen adierazi beharko da; eta horrek munduan zer esanahi duen eta nola lotzen den beste lurralde batzuetan, adibidez, gure herrialdeetan, non hainbeste indarkeria eta gerra, hainbeste pobrezia eta harrapakin dauden; non emakumeen beharrak ezin izan diren bermatu, ez eta beren giza eskubideak ere... Hor jokoan sartzen dira migrazioak, eta hor eraikitzen dira zaintzen kate globalak. Gure herrialdeetatik botatzen dituzten edo irten egin behar diren emakumeak beste herrialde batzuetara datoz non Iparralde Globaleko herrialdeetako pertsonen zaintzez arduratu behar diren eta horretan lan egin behar duten. Eta emakumerik pobreenak, prekarizatuak, egitura arrazializatu eta hierarkiko horretako azken mailetan gaude, kalteberatasun-baldintza handienak ditugunak. Familiak eta geratzen direnak nork zaintzen dituen pentsatzen badugu, konturatuko gara zaintzetako kate global horrek menderatze eta opresio-oinarri berdina duela».

3.2. ORDAINAK: ESTIMUAK ETA BIDALKETAK. MINAK IKUSTERA EMATEA ZAINZETAKO KATE GLOBALETAN.

3.2.1. Familia transnazionalak. Urrutiko zaintza harremanak.

«Distantzia oso mingarria da» esan du taldeetako parte-hartzaile batek, eta isilik eta pentsakor geratu dira denak. Zaintzen kate globalei⁴² buruz Zentzuz eginiko bideoarekin lan egin genuen saioak izan ziren dinamizatzeko zailenak: zenbait dinamika egin genituen erlaxatzeko, arnas egiteko, meditatze, ariketak, musika eta gutxika-gutxika asaskatu ginen, lasaitu ginen hitz egiteko. Eta ahotsak ados zeuden Covid-19aren garai honetan zaila izan dela distantzia eta zirrarak kudeatzea.

«Ez dut lorik egiten, telefonoarekin nago, berrien zain», «mugikorraren soinuak izutzen nau», «beldurrak, osasunari buruz denean, lurra astintzen du, edozer gauza gerta daiteke, shock bat da». «Nire ama Covidak jota hil zen pandemiaren hasieran, ezin izan nion agur esan», kontatu zuen emakume batek lantegian. Beste batek erantzun zion: «Bersarkada eman nahiko nizun, nire ama duela urtebete hil zen ere bai, ez Covidarengatik, baina badakit zer sentitzen den senide bat galdu eta hain urrun egotean, tristura izango duzu».

Saio gehienetan, urrutitik harremanak mantentzeko buruz aritu ginenean, pandemiaren gaia atera zen, eta familiar gaixoak zaintzearen kezka ere bai. *«Ezin ezer egitearen ezintasuna eta frustrazioa», «pandemia aurretik astero deitzen nien, orain egunero».* Ez dago zalantzarik Covid-19a dela medio, komunikazioak areagotu direla eta, oro har, antsietate-uneak eragiten ari dela birusa: *«Badakit orain ban lo egiten dutela baina ezin diot deitzeko»*

⁴² Zentzuzen bideoa zaintzen kate globalei buruz. <https://consumoresponsable.info/eu/martxoak-8-etxeko-langileen-na-zioarteko-eguna-bideoa/>

gogoari eutsi, denbora oso motel doa, etsiarazten naiz, berriak izan nahi ditut aldiro»

Familia Transnazionalaren kontzeptuak haxe esan nahi du: *«globalizazioaren eta herrialde hartzailen –familiako kideei herrialde ezberdinetan bizitzera behartzen dituztenen– politiken ondorioz sortu den familia-eredua. Denbora eta distantzia gorabehera, komunikazioko teknologien aurrerapenari esker, familia horiek harremanetan daude etengabe, eta euskarri ekonomikoko zein zaintzetako funtzioak banatzen dituzte modu transnazionalean. Emakumeek betekizun handia egiten dute beren familia transnazionalen zaintzak koordinatzeko eta kudeatzeko; bidalketak kudeatzen, ama migratzaile gisa, migratzailearen seme-alabak zainduz eta abar»⁴³.*

Ahaleginak egin genituen zaintzen kate globalen gaia eta haren zatirik latzena bideratzeko; elkarriak indibidualetan aukera handiagoa egon zen atsedean handiagoa hartu eta bare-bare berba egiteko: ***Zer maiztasunarekin duzu harremana zure familiarekin? Nolako harremana duzu zure seme-alabekin eta familiako gainerako kideekin? Nola kudeatzen duzu harremana urrutitik? Nola planteatu zenion zeure buruari seme-alabetatik banatzea?***

Liz, Kolonbia: «Niretzako oso gogorra izan zen haietaz banatzea, bizitza osoan zehar ohituta nengoelako familiarekin egoten, ondo edo txarto, han nengoen haiez arduratzen. Gogorra da, oraindik da gogorra eta gogorra izaten jarraituko du haiek erabat independente izan arte. Haiek txarto daudelako honekin, pandemiagatik ez baitute lanik eskuratzen, egun batean bai, beste batean ez, eta pandemiarekin ezin dira mugitu. Ezin izan zuten irten, orduan, negozioa kaltetu zen, tira... Egunero hitz egiten dut haiekin, teknologia honek aukera bikain hori eman digualako behintzat. Jainkoa oso handia da eta orain aurrez aurre begiratu ahal diogu elkarri eta haiekin biziko banintz bezala da. Gutxienez...».

Crista, Nigeria: «Oso gogorra niretzat. Une horretan nire seme-alaben aita, haiek txikiak zirenean aita desagerturik zegoen, eta garai zaila zen nire-

tzat. Berak esan zidanez, Europara joan nahi zuen pateran, baina esan nion ez zuela dirurik, ea nola joango zen eta esan zuen mundu guztia joango zela. Joan zen eta ez nuen beste ezer jakin. Nire seme-alabak uzteko erabakia oso gogorra zen, baina pentsatu nuen, zer egingo dut? Eta nire semearen aita non zegoen ez nekenez, gaur egun ere ez dakit bizirik edo hilik dagoen. Orduan pentsatu nuen erosi nahi ditudan gauzetarako dirurik ez badut orduan nire seme-alabek sufrutuko dute edo gosez hilko dira, eta, horregatik, nire amarekin utzi nituen nire seme-alabak, Europara etortzeko. Bai, haiekin hitz egiten dute sarri, nire arrebeekin oso harreman ona dut, lau arreba ditut, ni naiz hirugarrena. Nire arrebarekin hitz egiten dut, nire nebeekin, ordea, ez, eta nire amarekin bai. Egunero hitz egiten dute haiekin lo hartu baino lehen. Mugikor bat erosi diot hari, nire amari, horretarako».

Nery, Dominikar Errepublika: «Oso gogorra izan zen, nire lehengusina baten bitartez esan zidan joan gintzen eta lana izango nuela, eta, gainera, hona etorri nintzen, esan zidanez, sei hilaren buruan nire paperak izango nituela eta nire seme-alabak berriz ikusi ahalko nituela. Ez nuen inoiz pentsatu seme-alabak uztea eta hiru urtez ez ikustea elkar, eta gero negar egiten nuen egunero. Italiako egoitza-txartelarekin etorri nintzen baina hemen ez zidan balio lan egiteko, orduan, errotzeko geratu behar izan nintzen eta hiru urte neramanean errotzeagatik kontratua egin zidaten, baina ez da erraza».

Lili, Kolonbia: «U! Ba oso gogorra, gogorregia, egia esateko, ezin nuen onartu semea uztearen ideia eta nirekin ekarri nahi nuen, baina ekarriko ninduen pertsonak esan zidan: «ez, beste gauza batzuetan lan egingo duzulako eta ezin duzu semea han izan, gainera, ez badidazu dirua ordaintzen badakizu zer», eta orduan han geratu zen semea. Aukera bakarra da, hona etortzeko diru hori ordaintzeko semeak han geratu behar du. Ezin nuen semea inorekin utzi, orduan, asko mindu ninduen, nire ama gora eta behera dabilelako, ez zaio gustatzen bilobak zaintzea, dionez, bera ez baita go horretarako, beren bizitza duten andreak dira, eta nik esan nion: «geratu berarekin eta zerbait bidaliko dizut», baina ezetz esaten zidan, ez zuela bere bizitza mugatuko koitaduekin, (barre egin du), horrela esan zidan».

43 De Oca en Oca y migro porque me toca. Cooperación Andaluza (Andaluziako Lankidetzeta).

Karla, Dominikar Errepublika: *«Egunero hitz egiten dut haiekin WhatsApp bidez. Teknologia-ri esker! Lehen telefonotegira joan behar nintzen seme-alabei deitzeko edo telefono finko bat izan txarteltxo batekin, Errepublikara deitzeko. Mugikorra oso garestia zen. Ondo, ondo, Jainkoari esker oso seme-alaba onak dira».*

Gutxi gorabehera prozesuan parte hartu zuten emakumeen herenak esan zutenek, seme-alaba adingabeak haiekin ekarri zituzten, familia berriz batzeko prozesu osoa egin zuten, luzea eta zaila izan zena; gehienek seme-alabak, amak edo aitak urrun zituzten. Berriz batu zirenean, seme-alabek egokitze arazo handiak izan zituzten, eta emakumeek baliabide eta denbora urriak zituzten konpontzeko. Seme-alabek, gainera, ikasketa-sistemara, hizkuntzara eta abarrera egokitze arazoak dituzte. Nigeriako emakume batek, Candyk, hauxe kontatu zigun:

«Oso harreman ona daukat nire alabarekin, baina hona ekarri nuenean oso zaila izan zen harentzat nirekin harremana izatea. Batzuetan hitz egin nahi du, baina nire amari deitzen dio eta hark ni deitzen nau. Nik harekin hitz egiten dut ondoren, eta nigan konfiantza izan dezan esaten diot, bere ama naiz eta. Egun batean egongelan nengoan hari begira eta triste zegoen, eta negarrez hasi nintzen eta «ez egon triste» esan eta besarkatu ninduen. Oso handia izan zen hori niretzat, eta esan zidan: «Utzi hori, hori iragana da eta dena ondo joango da orain. Dena aldatuko da gutxika zurekin nagoen bitartean». Nire alaba etorri berri da, 17 urterekin ekarri nuen, eta bi urte eta erdirekin utzi nuen... Ikasketetan ez dabil oso ondo, nire herrialdean ez zituelako amaitu, baina ezin nion amaitzen utzi bestela ezin nuelako ekarri. Orain esan diot hemen gaztelania ikasi behar duela lehenik. Galdetu dudanean esan didate Bigarren Hezkuntza egin behar duela, baina berak ez du nahi bi urte geratzen zitzaizkiolako unibertsitatean sartzeko, berak unibertsitatara joan nahi du, baina hemen ezin du, Bigarren Hezkuntza egin behar duelako, eta, gero, batxilergoa eta orduan unibertsitatea. Ez duela nahi esan dit, horrek atzeratuko diolako nire herrialdean egin duelako dagoeneko. Esan diot ezin izango dugula unibertsitatean sartu zuzenean, eta esan du gaztelania ikasiko duela eta paperak dituenean Ingalaterrara joango dela ingelesa ikastera».

Seme-alabek beti ez dute adina beren amen-gandik banatzea ulertzeko eta kudeatzeko, eta are gutxiago beren aitak ez daudenean. Emakumeek hartzen dute beren gain denbora luzez bakarrik utzi izanaren «errua».

Lili, Kolonbia: *«Ba deseroso, ez da berdina, batzuetan itxaropena galtzen du eta esaten dit: «ama, zu utzi ninduzun», eta dio: «dirua bilatzeko, utzi ninduzun, dirua ez da dena, badakizu zaharra zarenean beharko nauzula», hori esan zidan behin, eta asko mintzen nau. Nik esaten diot ez nuela egin modu txarrean, hobeto egongo ginela eta nirekin etorri eta egongo zela uste nuela, baina pandemiaren egoerak kaltetu gaituela, ezin izan dudala asko egin eta negar egiten dut eta barkatzeko eskatzen diot hori egin banuen baina ez zen nire helburua horrela uztea. Garai baten esan nuen «nire semea utzi nuen eta galtzen ari naiz», beharbada oso aro zaila izan zen harentzat eta bat-batean txikia zen une batean izan ninduen eta ez da konturatzen egin nuen ahalegin eta gauza guztiez, aitarekin pasa nuen guztiaz ez zen konturatu txikia zelako, baina berak badaki esaten didalako «ama badakit ezin zenuela harekin, nire aitak jotzen zintuen», orduan une horrek nahasten nau, eta une horretan gauzak ulertzen ari da, jendeak esaten dio «zure amak utzi zintuen», han ez baitira isilik geratzen (negarrez ari da), nik egunero azaltzen diot idazten didanean».*

Liz, Kolonbia: *«Nik uste dut hobe dela, orain urrunago zaudenean ulertzen duzu harremana batuagoa dela. Hainbeste sendotu nau jainkoak, non sentitzen dudan lan egin dezakedala, aurrera irten, nire zorrak ordaindu eta diru apur bat bildu ahal dudala arrantxotxo bat edo etxetxo bat egiteko, bertan egoteko. Orduan, horri esker, ez naiz erortzen emozionalki. Hilabete honetako ordainketa jaso, txartel bat hartu eta ospa egin dezaket, baina orduan pentsatzen dut ea zertarako etorri nintzen txarrago iritsiko banaiz. Seme-alabak utzi izanaren ahaleginak eta minak merezi beharko dute».*

Crista, Nigeria: *«Nire falta sentitzen dute eta nik haiena ere bai. Gauza da, oraindik ez dudanez nazionalitatea eta lanik ez dudanez, ezin dudala nire semea hona ekarri. Lan finkoa izan behar dut nire seme-alabak ekartzeko».*

Emakume gehienek beren amekin utzi zituzten seme-alabak, hau da, amamekin, zaindu zieazkieten. Askok taldeetan aipatzen zutenez, zama gehiago uzteaz damutzen dira; haiek, beren amek, bizitza osoa zeramatelako lanean, halere, ezin zuten beste ezer egin: «Eta berak animatzen nau, indarrak ematen dizkit, nire ama itzela da». Beste batek aipatu zuen: «Nire ama urrutitik ni ez kezkatzen saiatzen da, dena ondo dagoela diost, nire seme-alabek aurrera egingo dutela, pazientzia izan behar dudala». Zaintza-sistema bidegabea beste emakume batzuekin migratu behar duten emakumeek uzten duten hutsunea «betetzen» doaz. **Nor arduratzen da zure seme-alabak zain-tzeaz? Noiztik ez dituzu ikusi?**

Liz, Kolonbia: «Nire ama, zahartxo dagoena, eta nire seme-alaben aita».

Crista, Nigeria: «Nire ama».

Fátima, Aljeria: «Nire senarra hemen, nik barne-lana egiten dut».

Karla, Dominikar Errepublika: «Nire arrebak asko lagundu dit, nire seme-alabek ama deitzen diote hari».

Lili, Kolonbia: «Urtebete aurrez aurre, besarkatzeko eta guzti. Ia hamasei hilabete (hasperen egin du). Nola igarotzen den denbora, ai ama! Ba batzuetan hemendik egiten ditugu ikastetxeko zereginak, berarekin hitz egiten dut kameraren bitartez eta zerbait zaila egin behar duenean konektatzen gara eta harekin jartzen naiz. Laguntza handia ematen saiatzen naiz, bizioren bat hartzearen beldur naiz, zin dagizut asko ikaratzen nauela han egotea horrela nerabezaroan, arorik gogorrena delako eta beharbada bat-batean esperimentatu nahiko du... Koronabirusak pixka bat lagundu dit ez delako irteten eta hori, baina beste-lapentsa ezazu».

Crista, Nigeria: «Duela sei urte. Baina nik telefonoz deitzen diet kamerarekin. Astero hitz egiten dut haiekin, eta, deitzen ez badut, WhatsAppen idazten diet».

IEPren zati bat emakumeen senideekin harremanetan jartzean zetzan, kate globalez hitz egin

nahi zutenekin. Haien jatorrizko ikuskera ezagutu nahi genuen, eta, zenbait kasutan, emakumeek aukera izango zuten gaiari buruz hitz egiteko beren familiekin. Taldeetan, beren familiei gutun bat idazteko ariketa proposatu genien. Gutun hori ez zen zertan entregatu behar; beren sentimenduak adieraztea zen helburua.

Eman genien inkestan, bost familiak parte hartu nahi izan zuten. Gehienek WhatsApp-eko audio-oharren bidez erantzutea erabaki zuten, emakume parte-hartzaileen bitartez, telefono-zenbaki batekin modu konfidentzialean egiteko aukera eman bagenien ere. Familia hauek parte hartu zuten: Dominikar Errepublikako 2k, Ekua-dorreko 1ek, Kolonbiako 1ek eta Nigeriako 1ek. Erantzuten zuten: 3 amak, seme batek eta alaba batek. Hauek ziren inkestaren galderak:

Nola sentiarazten zaitu zure amak/alabak/arrebak hain urrutian lan egiteak?

«Etsiak hartuta eta aldaketa baten itxaropentsu, baina oso hutsune handiarekin gure bihotzetan, bera baita etxeko pizgarria». **Ama.**

«Nik bihotzean sentitzen dut distantzia elkarrekin ez gaudelako hemen Afrikan geunden bezala, bera beti baitzegoen nirekin, beti animatzen, faltan dut». **Ama.**

«Oso triste, alaba eta gu utziko gintuela jakitea oso trauma handia izan zen geuretzat, haurrak negar egiten zuen eta ama eskatzen zuen, zelako mina ematen zidan ama ezingo lukeela ikusi jakiteak; garai hartan ez genuen telefonorik, gutunak bidaltzen genituen. Hark irakurtzen ikasi zuenean irakurtzen hasi eta negarrez hasten zen eta bere ama zerura joan zela zioen, hori pentsatzen zuen. Limurtzen, hitz egiten, engainatzen saiatzen ginen. Esaten nion bere ama lan egitera joan zela hari gauza asko emateko, behar zuena. Eta, orduan, zioen, «tira». Eta dirua bidaltzen zuenean, «ikus-ten, amak dirua bidali du» eta pozik jartzen zen. Oso mingarria izan zen guretzat, are gehiago haurra joan zenean. Ama bertan egon eta urte eta erdi ondoren joan zen». **Ama.**

«Sentimendu asko sortzen du galdera horrek, erantzun ugari ditu, baina, oinarrian, auto bati

motorra kentzea bezala da, adibidez. Auto bat izaten jarraitzen du, baina ez du gaitasun eta indar berdina. Horixe da egiazko adibide bat, bizitzaren motorrik gabe, emakume handi hori gabe, egotean nola sentitzen naizen, sugar pizgarri hori gabe, ama gabe». **Semea.**

«Ez naiz oso ondo sentitzen, gu beti geundelako batuta eta bera hain urrun joan denez pixka bat triste sentitzen naiz». **Arreba.**

Zer gauza motaz arduratu behar da familia «X» ez dagoenetik? «X»-ek egiten zituen gauzen artean, zein duzu faltan? Nork egiten ditu orain gauza horiek?

«Denaz arduratu behar gara, supermerkatuara joan familiaren saskia erosteko, elikagaiak pres-tatu, etxea garbitu eta ordenatu, etxebizitza zein arropa, eta gure familia zaindu». **Ama**

«Ni eta bere beste arrebak arduratzen gara haurrez eta familiaz, baina bera zen hemen zegoena beti, nirekin, haren falta sentitzen dut». **Ama.**

«Anglo ekuatorianan lan egiten zuen, orduan, lan egiten zuenez, haurrekin nengoen egun osoa. Jaio zenetik ni arduratzen nintzen haurraz. Larunbatetan eta igandeetan esaten zidan «ama, lagunduko dizut», eta zereginekin hasten zen, erratza pasa, garbitu... Garai horretan ez genuen arropa-garbigailurik. Gogorra zen, nire beste alaba txikia zelako, hiru seme-alaba ditut: bi emakume eta gizon bat. Nik kozinatzen nuen astelehenetik ostiralera. Baina larunbat eta igandeetan hark hartzen zuen haurraren ardura». **Ama.**

«Adinez nagusi berria nintzen nire ama joan zenean eta aita, lagun, ama eta tutorea izan naiz nire arrebentzat. Adingabeak ziren biak nire amak ospa egin zuenean, eta ez geunden mentalki, emozionalki eta psikologikoki prest bete behar izan genuen rola betetzeko. Baina, Jainkoari esker, jakintasuna eskuratu genuen, egunaren amaieran bakoitzak bere onurarako erabaki zuhurrak hartzen bazituen ere, amak hemen zegoenean eman zizkigun hezkuntza eta printzipioetan oinarrituta; ahalegin eta sakrifizio handiz erakutsi zigun bide egokia, eta, horregatik, pixka bat errazago izan zen hori dena, erraz deitzeagatik... Zer egiten

zuen amak? Nire arreba txikiek eta nik egiten genuen dena: bazkaria, erosketak, ikasi, dena egiten genuen. Zenbait gauza beti izango dira berdinak, nahitaez. Baina distantzia gorabehera, beti egon da gurekin, mezuak bidali eta deiak egin ditu egunez egun». **Semea.**

«Seme-alabak, aita eta ama zaintzen zituen, hark zaintzen zituen. Orain nik egin behar dut bera ez baitago eta hemen zegoenean elkarrekin egiten genituen beste hainbat gauza». **Arreba.**

Nahi duzun bakoitzean deitzen diozu? Nola-koa da zuen arteko komunikazioa?

«Bai, biok komunikatzen ginen, oso alaba-ama komunikazio ona da. **Ama.**

«Bai, egunero gaude harremanetan Jainkoari esker eta gure komunikazioa atsegina da, ez baitugu desberdintasunik, dena da bakea eta harmonia elkarriketetan». **Ama.**

«Bai, batzuetan bizilagun batek telefonoa zeukan bat-batean eta aldizka deitzen zigun telefono bat lortu nuen arte, eta orduan harekin harremanetan jartzen ginen haurra joan zenean. Haurra nirekin zegoenean gutunez bakarrik, guk idazten genuen eta hark idazten zigun. Alaba eta biok beti izan gara elkarrekin. Ona zen, baina ez zidan dena kontatzen. Bakarrik esaten zidan: «ondo ama, ondo ama». Asko sufritu zuen, nire alabak asko sufritu zuen. Lehenengo egunetan ostatu batean bizi zen, eta, dioenez, ez zeukaten kafea nola berotu eta giltzako ura hartzen zuten kafea egiteko. Baina berak dioenez, «ondo ama, dena ondo». Baina ama naitenez gero, banekien nola zegoen». **Ama.**

«Bai, beno, ez da berdina, ez dago hizkuntzarik, hitzik, izenondorik eta sinonimorik hura urrun egotea zer den deskriba dezakeenik. Musu bat edo besarkada bat behar duzunean, edo, adibidez, arratsaldeko hiruak eta erdian kafe bat hartu behar duzunean, nahiko distantzia egiten nuen kafe hori hartzeko, ez da gauza bera nahiz eta gaur egun teknologia hura izan. Ez da berdina, ikusi, beroa sentitu, amaren bibrazioa sentitu. Hortik kanpo gure komunikazioa bikaina da, egunero hitz egiten dugu, bideodeiak, testu-mezu bat, txiste bat, istorioak, oroitzapenak, ezer aipatu dezake-

gu, duela bi egun bere urtebetetzea izan zen eta iraganean urtebetetzeak nolakoak ziren gogoratu genuen eta orain nolakoak diren, oso oroitzapen onak. Komunikazioa oso ona da». **Semea.**

«Egunero gaude harremanetan, Jainkoari esker».
Arreba.

3.2.2. Bidalketak. Eta balantza bat izango bagenu?

Langile migratzaileentzako betekizunak dira bidalketak, falta ezin den zama bat. Bidalketa ez egitea kolpe emozionala da, zenbait familiarren edo beren seme-alaben kontura geratu diren pertsonen xantaia dakarrena. Emakume batek komentatu zuenez, haren kide bat zuela hiru hilabete iritsi zen eta oraindik ez zuen lanik aurkitu. Seme-alabak utzi zituen koinatarekin, eta hark, dirurik jasotzen ez zuenez, ez zion uzten haiekin telefonoz hitz egiten, «eskubiderik ez zuelako». Gauza garrantzitsua da jatorrizko herrialdeetan geratu direnen beharrak ebaztea, haiek nola dau-den, beren egoera edo diru hori bidaltzeko egingo dutena edo egingo ez dutena alde batera utzita.

Lanera datozen emakume guztien «helburua» da, geratzen direnen bizi-kalitatea hobetzea bidalketen araberakoa izango da. Hona hemen elkarrizketatutako familien zenbait erantzun:

Hobetu da familiaren ekonomia «x»-ek migratu zuenetik? Zehazki, zer gauzatan gastatzen duzu bidaltzen duen dirua?

«Ekonomiak hobera egin du pixka bat, bihotzez gain, ekonomikoki umilak garenean, hobetu nahi dugu eta migratu behar dugu. Bistakoa denez, arindu ekonomikoa izan dugu, are gehiago mundu osoan bizitzen ari garen krisi pandemiko honekin. Hark bidalitako dirua etxeko gastuetarako eta janarirako erabiltzen dugu, eta beste zati batekin bankuari zor diogun dirua ordaintzeko; atzerapenik gabe ordaindu behar ditugu horiek arrisku-zentraletan ondorio negatiborik ez izateko». **Ama.**

«Janarian gastatzen dugu eta etxean behar dena erosteko ere bai, eta hobeto gaude, bai». **Ama.**

«Bai, pixka bat hobetu dugu. Dirua bidaltzen digu gure janarirako eta haurrak behar duena erosteko: ikastetxea, arropa, koadernoak, dena. Egia esateko, nire seme-alabei esaten diedanez, prest gaude, baina lan egitera doazenak ikusten dituzte. Nire seme-alabek batez ere. Nire semea enpresa-kudeaketako teknologoa da, nire alabak turismoa ikasi zuen. Tira, baina ez gara kexatzen eta lan urria dago, lehen gehiago zegoen, orain ez, oso zaila da eta oso gutxi ordaintzen dute». **Ama.**

«Bai, hobetu dugu, bizitzak ekarri dizkigun zorixarrak gorabehera, hura han egotea lagungarria izan zaigu egoera guztietan niri eta nire arrebei, eta beren bilobei ere bai... Haren sakrifizioari esker, egoera hobeto kudeatzeko aukera izan dugu. Hemen gastuak daude, konpromisoak, etxebizitzaren ordainketa, janaria... Ondo esaten diotenez, hirugarren munduko irla bat gara, non zenbait gauza erraz eskuratzen diren, baina beste batzuk zail erosten diren. Guk lan egiten dugu, baina amatek ematen digun eta beti eman digun bultzada horrek bizitza errazten digu, pixka bat errazago».
Semea.

Familia elkarrizketatuek adierazi dutenez, nahiko hobetu da beren egoera orokorra «bidalketak» jasotzen dituztenetik. Aukera eman diete jateko, etxea ordaintzeko, ikasketak ordaintzeko, zorrak ordaintzeko, osasunerako eskubidea eskuratzeko, eta abarrerako. Esan dugunez, orokortu ezin badugu ere, prozesu honetan gurekin izan diren emakumeen motibazio nagusia migratzeko beren familien ekonomia da oro har. Dirua bidaltzea zama bat da, kezka etengabea, dutena bidaltzen dute, gutxi bada ere. Eta lehenetsia ematen diete beren jatorrizko familiaren beharrei berenei baino. Gutxi bada ere, 20 eurotik 400 eurora, «hegoalderantz» bidaltzen den diruaren fluxuak ez du etenik.

Noiz bidali zenion lehen bidalketa zure familiari? Zenbatero bidaltzen diezu dirua? Gutxi gorabehera, zenbat bidaltzen duzu?

Liz, Kolonbia: «Kolonbiara urtarrilean, ordaintzen didatenean, eta ordutxoak izan ditudanean bildu ditut eta bidali dut. Hilero bidaltzen diet ehun eta berrogeita hamar edo berrehun».

Nery, Dominikar Errepublika: «Beti bidaltzen nion jasotzen nuen diruaren arabera, pixka bat gutxiago edo pixka bat gehiago. Beti bidali diot dirua nire amari. Hark ematen zien nire seme-alabei. Beti izan dudana bidali dut, hilero bidaltzen diet berrehun, laurehun, gastuaren arabera. Han hemen baino garestiagoa da dena. Orain gehiago bidaltzen diot txikiari, ama ezkongabea da eta; baina beti ematen diet zertxobait bakoitzari».

Karla, Dominikar Errepublika: «ehen aldiz bidali nion apirilaren hasieran, andreak nire lehen soldata ordaindu zidanean. 400 euro izan ziren, dirutza izan zen niretzat... Eta beti bidaltzen nion eta esaten nion kontuan gorde zezan eta alokairua ordaintzeko eta aseguru ere bai. Beti kudeatzen nuen bidaltzen nuena. Hilero bidaltzen diet, baina orain konfinamenduarekin kontua zail dago, eta haiek han ere bai, orain behar dute inoiz baino gehiago. Kutzak bidaltzen dizkiet ere bai, hainbat gauzarekin: arropa eta janaria ere bai. Konfinamendutik ez dut ezer bidali...».

Covid-19aren une honen ondorioz, emakumeek enpleguak galdu dituzte. Kaleratzeak izan dira etengabe⁴⁴. Soilik Espainiako Estatuan gutxi gorabehera 20.000 langilek galdu zuten enplegua 2020an. 2020ko datuak urriak dira, baina, besteak beste, Bizkaiko Etxeko Langileen Elkarteak salaketak egin ditu etengabe kaleratzeengatik eta gobernuak erantzunik eman ez duelako. Ondorioz, langileak babesik gabe geratu dira eta emakumeek egoera dramatikoak bizi behar dituzte⁴⁵. Diru-sarrerarik ez dagoenean, emakumeak elizetara eta elikagaien bankuetara hurbiltzen dira, oso ordainsari umiliagarrien truke lan egiten dute diru-sarreraren bat jasotzeko eta irainak jasaten dituzte⁴⁶. Elementu hori oso maiz agertu da historietan, baina Covid-19arekin egoerek txarrera egin dute:

Lili, Kolonbia: «Nik martxoak dirua eskatu nuen, pandemiaren erdian, eta horretatik 50 € inguru bidali nion, eta, ondoren, jasotzen nuena bidaltzen nuen. Ez zen kantitate handia, asko kostatu zaidalako dirua aurkitzea. Eskatu behar izan nuen, bidali behar nuelako, ez nuen beste aukerarik. Toki batean kokatzen nintzen eta eskatzen nuen: «andrea, oparidazu, andrea, oparidazu». Nik bidaltzen diot baina ez da hainbeste, normala, nik uste dut elikadura pixka bat hobeto dagoela zazpi edo zortzi kilo argaldu zelako; hezurretan zegoen batzuetan andreak ez zuelako ezer emateko. Han gosarian ematen diguten janaria baino ez zuen jaten eta batzuetan arratsaldeetan, baina orain, andreak esan didanez, ondo ari dira jaten. Dudanean, batzuetan zenbait gauza suertatzen direlako eta ezin izan dut. Horixe molestatzon andreaki han, hilero bidaltzen ez niola. Hark zioen hemen irabazten egon behar nuela eta abar, eta nik esan nion ezetz, ez nuela ezer irabazi. Eta negarrez hasen nintzen eta aitak haurrari esaten zion hemen lanean nengoela baina ez nuela ezer bidaltzen».

Lanik ez dutenean, emakumeak prest daude bizirauteko estrategiak bilatzeko, eta, ondorioz, muturreko egoerak bizitzen dituzte, non beren sinesmenak eta balioak kolokan jartzen diren, eta arrisku emozional eta fisikoa duten. Lan-aukerak laneko eta egoitzako baimenik ez izatearen, beltza edo arrazializatua izatearen, inork zu ez ezagutu eta zure erreferentziarik ez ematearen arabera-koak izango dira:

Crista, Nigeria: «Gogorra zen (negarrez ari da), ez dut gogoratzen dirua bidali nuen lehen eguna. Nire seme-alabek, nire aitak eta amak ez daki-te zertan aritzen nintzen, lotsa ematen zidalako. Prostituzioan lan egin nuen ez nuelako lanik aurkitzen eta ezin nien gosez hil utzi... Dirua kobratzen nuenean bidaltzen nien. Hasieran en nuen paperik. Ez nengoen ondo lan horrekin, ez zegoen ondo lan hori, prostituzioa. Prostituzioan zehar harreman ona neukan familiarekin, dirua baneukan haiekin partekatzen nuelako. Lanik ez dudanean ez didate dirua bidaltzera behartzen. Paperak izan ditudan arte eta garbiketa-lana daukat, asko lan egiten dut garbiketan. Lan egiten nuenean dirua bidaltzen nion amari eta aitari, nire seme-alabak zaindu zitzaizkion. Nigerian bizi nintzenean nire gurasoak zaintzen nituen nik, elkarrekin bizi ginen etxean. 7 ahizpa eta neba ditut. Hona etorri arte, orduan, dirua bidaltzen badiot nire familiari gauzak egiten lagun diezadaten, haiek dirua jaten dute. Haien-

44 <https://www.rtve.es/noticias/20201106/pandemia-deja-evidencia-desproteccion-laboral-empleadas-hogar-despedidas-sin-derecho-paro/2053542.shtml>

45 <https://ath-ele.com/es/campanas-ath-ele-de-bizkaia/>

46 «Karitatearen indarkeria», Emakume Migratzaileak, Bideko Indarkeriak eta Asaldatze-Mugimenduak. Mujeres con Voz, 2017

tzako gastatzen dute dirua eta, konturatu nintzenez, ezetz esan nien, horrela ez jokatzeko, eta esan nien eten behar zutela eta, orduan, nirekin haserretu ziren eta harremana hausten hasi zen nire ahizpa eta nebeekin. Hilero bidaltzen diet, bestela ezin dute jan. 300 € inguru bidaltzen nien. Nire ahizpari diruaren bila joan zedin, nire amak eta aitak ez baitakite ezer, herrian daude».

Bestalde, beharbada zenbait kasutan hemen nekez irabazten den dirua ez da erabiliko emakumeek erabaki duten horretarako, ondorioz, familien harremana zailtzen da. Emakumeek uko egiten diote haientzako hainbat gauza erosteari, dirua bidaltze aldera. Jatorrizko herrialdeetan agian ez dute jakingo emakumeek zer baldintzatan egiten duten lan edo nola irabazten duten bidaltzen duten diru hori. Haiei galdetu diegu beren egoerari buruz eta haientzako diru-sarrerarik erabiltzen ote duten: ***Ba al duzu diru-sarrerarik? Zenbat diru erabiltzen duzu zuretzat?***

Liz, Kolonbia: «Bai, nire lanarekin irabazten dudana. Ia ezer (algara handia egin du), ia ezer niretzat. Aurreko egunean pentsatu nuen abenduan galtza hau erosi nuela (seinalatu du) eta hemen nagoenetik, urtebetean, galtza hori baino ez dudala erosi. Eskuratzen dudana diru urria seme-alabei bidaltzen diet eta zorrak arintzen noa, ezin ditut guztiz ordaindu, soilik arindu. Eta nire seme-alabek esaten didate zoritzarrak bizitzen ari direla eta pixka bat bidaltzen diet, laguntzeko».

Crista, Nigeria: «Ez dut dirurik jasotzen, bilatu arren, ez dut lanik topatzen, Lanbideri esker jasotzen dut dirua orain. Oso baliagarria da niretzat, horrekin alokairua, janaria eta arropa ordaintzen dudalako eta nire seme-alabei bidaltzen diedalako jan dezaten».

Candy, Nigeria: «Laneko diru-sarrerak baino ez ditut, niretzako ezer. Janarirako erabiltzen dut eta gainerakoa nire alabarentzat eta nire amarentzat».

Nery, Dominikar Errepublika: «Niretzako oso oso gutxi, orain Errepublikan erosi nuen etxea ordaintzen ari naizelako, nire seme-alaben gastuak ere bai, hemengo etxearen laguntza... Eta niretzako zertxobait, krematxoren bat, xanpuren bat edo horrelako zerbait».

Lili, Kolonbia: «Orain lanik lortzen ez dudanez eta koronabirusagatik zaila dagoenez udalak ematen didan larrialdirako laguntzarekin bizi naiz. 300 €-ko alokairua ordaintzen dut (esan dezaket?); ehun bidaltzen dizkiot nire semeari. Egia esateko, nik ez dut ezer erosi hemen, ezer... Lagundu ninduen andrearentzako lan egiten dut. Bazkaria prestatzen diot ikastaroetatik irteten naizenean eta dena egiten diot. Batzuetan zerbait oparitzen dit. Abenduan oso aldagarri polit bat oparitu zidan. Zenbait gauzatxo erosi zizkidan: belarritakoak, bu-larretakoak. Nik janarian baino ez dut gastatzen».

3.3. Zaintzarako eskubidea pertsona guztientzat.

Amaia Pérez Orozcoren definizioaren arabera, hauxe da zaintza: «Bizitza eta osasuna egunero kudeatzea eta mantentzea, bizitzaren jasangarritasuna ahalbidetzen duen oinarritzako eta eguneroko beharra. Bi dimentsio ditu: materiala, gorputzarena –zeregin jakinak egitea emaitza hautemangarriekin, arreta ematea gorputzari eta bere behar fisiologikoei–; jarduera materialak, sarritan etxeko lanen kontzeptu gisa hartzen ditugunak (kozinatzea, garbitzea, lisatzea); eta immateriala, estimuarena eta harremanena –ongizate emozionalarekin lotua–».

Garrantzitsua da zaintzak aitortzea, sozialki eta ekonomikoki balioztatzea, instituzio publikoek finantzatzea, komunitateak bere gain hartzea eta arautzea, merkatuko objektu bat izan ez daitezen; bizitzaren sostengua eta bizitzako beste oinarritzako behar batzuk, jaiotzetik hil arte ditugunak, horien araberrakoak baitira. Zaintzekin lotutako zenbait eskubide berariaz araututa daude, hala nola osasunerako eskubidea, hezkuntzarako eskubidea eta abar. Pertsona guztiek behar ditugu zaintzak gure bizitzako uneren batean. Zaintza horiek hainbat agentek ematen dituzte. «Zaintzen diamantea» delako teoriaren arabera, agente horiek dira sektore pribatua eta familiak, batera eta modu interdependetean.

Murrizketa sozialen ondorioz eta ongizatearen araubideak apurka-apurka murriztu direnez,

sektore publikoak gero eta zerbitzu gutxiago ematen ditu. Horrek zuzenean eragiten die familiei orokorrean, eta, zehazki, emakumeei, zerbitzu publiko horiek ez daudenez, haiek hartu behar baitute ardura hori. Egoera horren adibide argia dira ospitaleetako «alta goiztiarrak»; oheak hustu eta pertsona eriondoak etxera bidaltzen dituzte, non emakumeak arduratzen diren haiek zaintzeaz. Zaintzeko aukerarik ez baduzu, lan hori egingo duen norbait kontratatu behar duzu, hori ordain dezakezu.

Buenos Airesko Unibertsitateko Laura Pautassi⁴⁷ irakaslearen arabera, bizitzari eutsi eta aurrera egite aldera, zaintzarako eskubidea oinarritzko behar gisa arautuz eta aitortuz, aukera izango dugu funtsezko jarduera hori gizabanakoen erabakien mende utziko ez duten mekanismoak arautzeko eta sendotzeko, eta, horretarako, funtsezkoak dira politika publikoak. Zaintzarako eskubideak barne hartu beharko lituzke zaindu diren pertsonen zein zaintzaileen eskubideak, bai eta merkatuek ematen dituzten zerbitzuen arauketa ere. Ezinbestekoa da azken hori, pertsonen garrantzirik ematen ez dien merkatuko ondasuna bihurtu baita zaintza azkenaldian. Adibidez, hirugarren adinerako egoitza pribatuaren prezioek argi uzten dute zerbitzuaren kostu altuak ordaintzeko aukera dutenak baino ezin dutela hori eskuratu. Uruguain, Errepublikako Konstituzioan jasotzen da zaintzarako eskubidea; herrialderik aurreratuenak da arlo horretan.

«Zaintzen sistema publikotzat» zer hartzen dugun eztabaidatzea premiazkoa da. Zaintzez arduratu beharko liratekeen agente guztien erantzukizunak aztertu beharko lirateke, ez soilik emakumeenak, zaintzak jaso eta ematen dituzten pertsonen babesik ezaren aurrean, instituzioek, antzaz, «zaintzen familia-araubideak»⁴⁸ berrezarri nahi dituzte, non emakumeek bete behar dituzten zaintzak eta lanaren sexu-banaketa iraunarazten den⁴⁹. Zaintzarako eskubideak, halaber, familiatik

atera daitekeena zer den eta ez zaintzeko aukera arautu beharko lituzke, nahi ez badute ere, sistemak zaintzera behartzen baititu emakumeak. Eztabaida sortu eta suspertu behar da aditzera emateko emakumeek egiten dituztela zaintzak gaur egun, eta haiek ezin dutenean, emakume migrazioaileek egiten dutela, oso eskubide gutxiarekin.

Emakumeek eskubideak behar dituzte, eta zaindu behar zaie beren lana garatzen duten bitartean. Horren jakinaren gainean egoteko, zaintzen gaiaz hausnartzeko eta zenbait egoera aztertzeko, zaintzen bi kontzeptu erabili ditugu lantegietan, hausnartzeko alderdi garrantzitsuak ikustera ematen dituztenak⁵⁰:

«Zaintza emakumeen jarduera da berez, oro har ordaintzen ez dena eta gizarteak aitortu eta baliotzatzen ez duena. 3 dimentsio ditu: Materiala (lan bat da), ekonomikoa (dirua kostatzen du, BPGan zenbatzen ez bada ere) eta sentimenezkoa, psikologikoa eta emozionala». Karina Batthyány

«(...) gure mundua konpontzeko, mantentzeko eta aurrera eramateko egiten dugun guztia barne hartzen duen jarduera, bertan ahal bezain ondo bizitzeko. Mundu horrek barne hartzen ditu gure gorputzak, gu geu eta gure ingurua, eta hori guztia bizitzari eusten dion sare konplexu batean biltzen saiatzen gara». Fisher eta Tronto (1990): Towards a theory of care.

Tailerretan emakume elkarrizketatuei *«nork zaintzen zaitu zu?»* galdetu diegunean, inork ez diela zaintzen erantzun dute; haiek direla beren zaintzaileak, eta ez dituztela zaintza-egoerarik jasotzen beren enplegatzaileen aldetik. Beharrak bakarrik bizitzea ohikoa da emakume migrazioaileen artean. Alde batetik, agentzia eta edozer gertakizunari aurre egiteko baliabideak garatzeko aukera ematen die horrek. Bestetik, garrantzitsua da lehenbizi haiek gogoeta egitea norberaren zaintzak esan nahi duenari buruz eta beren burua

47 Zaintza: gai arazotsutik eskubidera. Ibilbide estrategikoa, eraikitzen ari den agenda.

Laura Pautassi. ONU Emakumeak, zaintzen lana giza eskubideetako eta politika publikoetako gaia da. 2018.

48 Desigualdades a Flor de Piel, Amaia Pérez Orozco eta Silvia López Gil, 2011. 150. or. 2011. Lizarra arg.

49 Beatriz Artolabalen adierazpenak. <https://www.pikaramaga->

[zine.com/2020/12/los-mitos-neoliberales-los-cuentos-hadas-locales-modelo-artolazabal/](https://www.zine.com/2020/12/los-mitos-neoliberales-los-cuentos-hadas-locales-modelo-artolazabal/)

50 Enarak Kooperatibak parte hartu zuen ikastaroaren definizioak: «Generoa eta zaintzak, kontzeptu nagusiak. Espezializazioa eta genero-ikuspegidun zaintza-politika nazioarteko ikastaroa». CLACSO Latinoamerika. 2020.

zaintzeko, fisikoki zein emozionalki, tresnak nola eskuratzeari buruz.

Hiru elkarriketa egin genizkien ACCEM, ADRA eta ASCUDEAN erakundeetako informatzaile nagusiei, bere garaian emakume migratzaileekin eta emakume errefuxiatuekin lan egin zutenei, beren ikuskera ezagutzeko eta emakumeen egoerari eta beharrei buruzko informazioa biltzeko. Elkarriketetako zenbait kontu nabarmengarri izan ziren emakume migratzaileen lan-egoera prekarioa eta sarbide zaila etxeko lanez gaindiko esparruetan. Horiez gain, lan-merkatuan aurre egin behar dituzten diskriminazio-egoerak aipatu ziren, zenbait kasutan, ikasketak ezin baliozkotzeagatik jasaten dituztenak.

Zaintza-lan bat eskuratzekotan, ados daude lan- eta egoitza-baimenik ez duten emakumeek jasaten dituztela lan-baldintza txarrenak, soldatarik txikienak jasotzen dituztela, kaleratzen dituztela eta gehiegikeria ugari egiten dizkietela... Gainera, ezin dute prestakuntzarik jaso. ADRA erakundera sar daitezke, baina ez dago askoz gehiago. Lanbidek eta beste zentro laguntzaile batzuek eskaintzen duten prestakuntza mugatzen dute agiriek eta toki libreek. Aurre egin behar dituzten egoeren artean, babesgabetasuna da ohikoenetakoa, etxeko enpleguko lan-aholkularitzari dagokionez. Ez da ohikoa sindikatuetera joatea, elkartetengandik gertatuago sentitzen dira eta momentuz Araban ez dago zerbitzu hori ematen duen bat ere ez.

3.3.1. Zaintzak, harreman-jarduera eta botere-harremaneko jarduerak.

Gure ustez, garrantzitsua da zaintzetako botere-harremanez hitz egitea. Kasu askotan gertatzen dira hainbat indarkeriazko egoera ekonomiko, sexual eta abar. Etxeko emakume langileen bizitza ez du soilik zeharkatzen ez aitortzeak dakarren indarkeriak⁵¹. Beren kontakizunetatik ateratzen diren aurre egin behar dituzten oztupoak,

abusuak eta beharrak, isiltasun handia badago ere. Eskubideen gabeziak eta kalteberatasun-egoerek, adibidez, lan- eta egoitza-baimenik ez izateak, indarkeriak ezkututzen laguntzen dute.

Indarkeria ekonomikoak baliabideen kontrola eta beren gorputzen ustiapena ordezkatzeko du haien eragin handia, muturreko lan-baldintzen eraginpean daudenak. Gehiegikeria ekonomikoek min emozionalak dakartzate, harrerako hirian «norbait» izateko errolda eskuratu behar dute eta. Eskubideak eta baliabideak eskuratzeko beharrezkoa eta ezinbestekoa den errolda berdina. Hortaz, elementu horrek bidea argitzen die emakume horien aurkako bidegabekeriei eta indarkeriei, eta zenbait pertsonak, errolda-agiria eskuratzeko beharra antzematen dutenak, gehiegikeriaz jokatzeko dute emakumeekin.

Denboraren eta espazioaren indarkeria jasaten dute egunero ere bai, lan askotan irteteko mugak jartzen dizkietelako edo barne-lanak betetzen dituztenei mugak jartzen dizkietelako familiari deitzen. Indarkeria hori dela medio, beren bizitza zelatan dago, gainbegiratuta eta beste batzuen aginduen menpe. Horrek ondorio fisikoak eta emozionalak eragiten dizkie, eta, gainera, beren isolamendu soziala areagotzen du eta beren burua konbentzitzen dute ez dutela eskubiderik espazio eta denbora propioa izateko, «lan egitera baino ez datoz eta».

Barne-araubidean lan egiten duten etxeko emakume langileek edo legez kanpoko lan-aukera bat jaso dutenak, jabetza-kontratu bat sinatu behar dute, askatasun-gabetzea dakarkiena. Ondorioz, zor emozional amaigabeak dituzte, non enplegatzaileei ordaintzeari ez dioten inoiz uzten eta ezin duten EZEZKO erantzunik eman. Izan ere, asaldaturik edo ahotsa izanez gero, kaleratzeko arriskua dute. Xantaia-mekanismo hori erabiltzen dute beren beharrak eta jatorrizko herrialdean duten familiari dirua bidaltzeko etsipenari etekin ateratzen diotenak.

Emakume migratzaileek zaintza- edo garbiketa-lanak egiten dituzten familietan antzeman daitekeen beste elementuak «erantzukizun pri-

51. Emakume Migratzaileak, Bideko Indarkeriak eta Asaldatze-Mugimenduak. Mujeres con Voz, 2017.

bilegiatua» terminoarekin lotzen gaitu⁵². Horrek esan nahi du botere eta pribilegio handiagoak dituzten pertsonak beren erantzukizunari uko egin diezaioketela zaintzei dagokienez. Pertsona horiek, gizonak gehienbat, aitzakiak jartzen dituzte. Esaterako, familientzako dirua irabazten ari direla etxetik kanpo egiten duten lanarekin, babesa ematen dutela, etab. Eta, orduan, beren pribilegioa erabiltzen dute ez zaintzea erabakitzeke. Kasu askotan, emakume migratzaileek bikotekideak egiten ez duen lana betetzen dute, eta negoziazioko eta familia bateratzeko egoera deserosoak saihesten dituzte, eta, horrela, zaintza-lanen banaketa bidegabea indartzen dute. Etxean garbitzaile edo zaintzaile bat dagoenean, gizonak hainbat zereginenez libratzen dira, emakumeek beren gain hartzen baitituzte, etxetik kanpo lan egiten badute ere.

Zaintza eta boterea hertsiki lotuta daude. Oro har, botere handiagoa dutenek erantzukizun handiagoa izango dute agian, baina, kasu honetan, pertsona horiek erabakitzen dute zer egin nahi duten edo zer ez, eta zer eskuordetuko duten ere bai. Beraz, ez dute ardura hartzen eta ez dituzte zailtasunak kudeatu behar, zenbait gauzaren ezjakinak eta arduragabeak izateko boterea dute.

Diskriminazioko egoeretan sakontzeko, interresgarria da diagnostiko hau irakurtzea: «Zeinek zaintzen du eta nola Vitoria-Gasteizen? Etxeko langileen egoera Vitoria-Gasteizen: hurbilketa bat»; IEP honetan zenbait aipu daude, han, Zentzuz Saretik, eskubideen alderdietan eta, oro har, etxeko langileen egoeran sakondu baita. Bertan jaso dira emakumeen eskubideen urraketatako egoera zehatzagoak.

Etxeko langileen eta zaintzetako langileen lan-baldintzak «esklabotasunetik gertu» daudela diogunean, etxeko zerbitzua sortu zen harreman historikoaz ari gara, bai eta XXI. mendean⁵³ sektore horretan irauten duten diskriminazio-baldintzez ere.

Silvia Federicci «Soldataren patriarkatua» liburuan azaltzen duenez, laneko sexu-banaketaz gain, etniak eta klase sozialak eragiten zieten zerbitzuaren harremanei, emakume langileak oro har, eta, zehazki, etxeko lanak egiten zituztenak indiarrak, mestizoak, mulatoak edo beltzak ziren eta. Beste era batera esanda, emakume aktiboen ekonomian klase sozial txikienetakoak ziren: «*Etxeko andreen eta fabriketako neskatoen banaketaren, eta, garrantzitsuago, etxeko andreen eta prostituten banaketaren ondorioz, laneko sexu-banaketa ekarri zuen, bakoitzaren zereginen atzeko harreman sozialek lan egiten zuten tokietako banaketarengatik soilik bereizten ez zirenak*»⁵⁴.

Emakume migratzaileekin helmugako gizarteetan ezartzen den harremanengatik irauten du boterearen kolonialtasunak. Horren adibide argiak dira Atzerritartasun Legea eta egiturazko arrazakeria soziala. Egoera hori etxeetara eramaten da ere bai, non estereotipo eta indarkeria guztiak birsortzen diren. Emakume afrikarrek eta musulmanek adierazten dituzte gehienbat arrazakeriako eta islamofobiako egoera bistakoak. Latinoamerikako egoera horiek bizi behar dituzte ere bai, baina ez hain intentsitate handiarekin. «*Zenbait gauza ezin dira azaldu, jendearen begietan antzematen duzu, kalean, etxeetan, kanpokoak izateagatik ematen dizuten tratuan, hitz egiteko moduan*».

Fátima, Aljeria: «Txarto tratatzen digutenean batzuetan ez duzu hitz egiten, ez duzu ezer esaten diruaren gaiagatik eta ez dudala hitz egin behar pentsatzen dut eta gaez negar egiten dut. Baina badago jendea tratu ona ematen dizuna, jende ona. Oso txarto tratatzen ninduen gizon batekin lan egin nuen. Baina, ez dakit, bere familiak arrazoia ematen zion hari, ez niri. Ez ninduen entzuten hitz egiten nuenean, haien artean baino ez zuten hitz egiten ea uzten zidaten edo ez, baina ez ziren saiatzen nirekin hitz egiten. Gizonak oso txarto tratatzen ninduen eta batzuetan negar egiten nuen gaez. Pixa egiten zuen lurrean, nik garbitu nezan. Niri ordaintzeagatik jateko ez zuela zioen. Ezin nion gehiago eutsi horri eta lana utzi dut».

52 Joan Tronto, Zaintzen demokratizazioa, lineako hitzaldia, Clacso 2020.

53 Ángela Davies. «Emakumeak, arraza eta klasea». ACAB argitaletxea (Euskarazko bertsioaren argitaletxea: Elkar).

54 Silvia Federicci. «Soldataren patriarkatua. Marxismoari eginindako kritika feministak». Traficantes de Sueños (Euskarazko bertsioaren argitaletxea: Katakarak).

Karla, Dominikar Errepublika: *«Enpresan egon aurretik, pertsonen etxeetan etxeko langile gisa lan egiten nuenean ez zen nire balioa aintzat hartzen. Orain bai. Bi ordu egin behar eta hiru egiten nitue-
nean, ez zen kontuan hartzen eta sartzeko orduan neukan, ez, ordea, irteteko; ez zen balioztatzen, ez zizkidaten ordaintzen, ez zen aintzat hartzen. En-
plegatzaileekin ez dut ahotsik, hau da, batzuetan gauzak gertatzen dira, ez dakit nola esan eta hobe da isilik geratzea arazorik ez izan eta lana ez gal-
tzeko. Pertsona batzuekin egon nintzen ia 10 ur-
tez, baina azkenean Covid hartu nuen eta, egitia izango naiz, txikitzen ninduten, diru gutxi; gaixotu nintzen eta ondoren oso txarto tratatu ninduten,
nik esaten niolako nik ez dudala zomorroa ekarri mundura. Nazkaz tratatzen ninduten. Igarotzen tokietan alkohola isurtzen zuten. Oso txarto egon
nintzen psikologikoki. Osasun-mediku batek trata-
tu ninduen eta ospa egin behar izan nuen».*

Sistema kapitalista, heteropatriarkal, kolonia-
lista eta arrazistan eragiten duten osagarrien arte-
ko lotura konplexua da eta etxeko eta zaintzetako emakume migratzaile langileez hitz egitean ezin
dugu errealitate hori alde batera utzi. Gainera, sektore horretan gehitu behar da pertsonen arte-
teko harremanetan agertzen den diskriminazioa, eta gehiago maila subjektiboan, Zentzuz Kontsu-
mituren «Zeinek zaintzen du eta nola Vitoria-Gasteizen? Etxeko-langileen egoera Vitoria-Gasteizen:
hurbilketa bat» diagnostikoan jasotzen denez: «Etxe-
ko lanean ez da soilik esperimintatzen egiturak eta instituzioek ezarritako legearen diskriminazioa;
pertsonen arteko harremanetan agertzen diren dis-
kriminazioak jasaten dira ere bai, eta gehiago maila subjektiboan. Mespretxua zenbait alderdiren bidez
igortzen da: aitorpen sozial eta ekonomiko txikia, betetzen den lana ia ez hartzea aintzat, laneko bal-
dintza txarrak eta pertsonari arreta ez ematea, alde batera uztea, ikusezin egitea, errukitzea, zalantzan
jartzea eta gutxiestea. Emakumea eta txiroa izatea-
gatik eta jatorri ezberdina edukitzeagatik jasandako diskriminazioa ez da soilik sektore horretan obartzten,
baizik eta gizartean orokorrean. Hala ere, etxea toki bereizgarria da, non harremanek oso osagarri afek-
tibo handia duten eta gorputzez gorputz garatzen diren. Batzuen gailentasuna eta besteen gutxiagota-
suna islatzen da etxean». Emakume migratzaileek aurre egin behar dioten indarkeriak xantaia psiko-
logikotik edo mehatxuetatik haratago doaz.

Norma Vázquez eta Nerea Barjola, Mujeres Migrando, (Emakume migratzaileak) «Violencias del Camino y movimientos de rebeldía» (Bide-
ko Indarkeriak eta Asaldatze-Mugimenduak); deskribapen bat partekatu dugu, emakumeek arrazakeriaren inguruan kontatu dutenarekin bat
egiten duena: «Ez aitortzearen indarkeriari eta be-
ren gorputzen, ohituren, hizkeraren, janzkeraren edo janariaren aurkako aurreiritziek sortutako indarke-
riari aurre egin behar diete. Indarkeria horrek, men-
debaldeko kulturaren baliabide guztiak kutsatzen di-
tuenak, etengabe kanporatzen ditu. Aurrez ezarritako
ideia finkoen bitartez, sinesmen eta estereotipoen sare bat sortzen da, ideia eta pertsonen ingurukoa. Ezagu-
tzea eta aitortzea bi norabideko ikuspegia da, alde biek egin beharreko irakurketa simetrikoa, norbere buruari
behatzeko, errespetatzeko eta (ber)ikasteko palindromo emozionala. Beraz, ez aitortzearen indarkeriaz ari-
tzen garenean, harreman hori kanpoan geratzen da, mespretxu inplizitua eta esplizitua dago: alde batek ez
du begiratzen, ez du beste errespetuz behatzen; «bes-
tearen» tokian kokatzen du, 'azpizakien' espazioan».

Liz, Kolonbia: *«Nire ustez, instituzioek ez dute egi-
ten dugun lana aitortzen, ez dituzte eskerrak ematen, beren pentsaera da: «hark lan egin behar du,
behar ez badu, ospa egin dezala». Adibidez, zain-
tzen ari naizen agurtzua batzuetan edozer gauza-
rengatik haserretzen da eta esaten dit «ospa he-
mendik, zoaz nire etxetik», orduan esaten diot «ez
nazazu umiliatu, ez nazazu umiliatu (barre egin du)», eta, orduan, begira geratzen da eta joaten
da, geroago, itzuli eta esaten dit: «barkaidazu». Batzuetan aldaketak dituzte, beherakadak, baina
Jainkoari esker, pazientzia handia daukat eta uler-
tzen dut beren adinean edozer gauzak sumintzen diela, aztoratuko balie bezala. Nik neuk aitortzen
dut lan handia egiten dugula, eta ikastaroak egin ditut, baina uste dut ez dela asko balioztatzen eta
oso garrantzitsua dela. Agurrak zainduko dituzten pertsonarik ez balego, zer egingo lukete orduan,
eta nork zainduko lituzke haurrak eta gaixoak».*

Crista, Nigeria: *«Egoitzan lan egiten dudanean batzuk gaixo daude eta batzuetan txarto trata-
tzen naute, baina, langile naizen heinean, pazien-
tzia izan behar duzu haiekin, gaixo daude eta. Behin, emakume batek tinbrea jotzen zuen une
oro, ni joaten nintzenean, eta esaten zuen «ezin
dut lo egin» eta esaten nion «saiatu zaitez»; esan*

nion ezin nuela horrela beste pertsona batzuk deitzen dituztelako eta horrela ezin zuela egin, eta esan zuen «bai, horregatik ordaintzen dut nik». «Mesedez, denek ordaintzen dute», esan nion. Etxeetan lan egin dut ere bai eta ezberdina da... Baina jendeari kostatzen zaio zugar konfiantza izaten, ez da erraza, ez dakit, jartzen dizkizuten arauetara moldatu behar zara ia beti».

Cristina, Ekuador: «Gasteizera iritsi eta bi aste neramatzanean hasi nintzen lanean. Barneko lana egiten nuen, andre nagusi bat zaintzen, osasun-arazoak zituena. Haren seme-alabek oso ondo jokatu zuten nirekin, eta, horri esker, nire paperak egin ahal izan nituen. Bederatzi hilabetez zaindu nuenean, hil egin zen. Ondoren, haur batzuk zaindu eta etxeko lanak egiten nizekin oso atseginak ez ziren pertsona batzuei, eta tratua zein soldata oso txarrak ziren. Esan nahi dut pertsona onak eta txarrak daudela. Askok besteen gainetik daudela sentitu nahi dute kanpotik datozen pertsonak edo haiek baino gutxiago dutenak txarto tratatuz».

Zaintzen osagarri afektibo, emozional eta psikologikoa nekez bereiz daiteke lanetik beretik, gertutasun-harremana dagoelako, eta osagarri hori sortzen delako zaintzak jasotzen dituen pertsonaren eta ematen dituenaren artean⁵⁵.

Erroldarekin, laneko baimenekin eta kontratuekin lotuta, emakumeek aipatu dute arazoak dituztela erroldatzeko, «iristen zarenean, erroldatzea ez da hain erraza». Ez dute informaziorik erroldaren garrantziaz eta dakartzan eskubideez. Egoera konplexuak bizitzen dituzte zenbait kasutan errolda negozio bihurtu delako etxebizitza eskuratzeko arazo larria dagoenean, prezioekin lotuta, emakume arabiarren eta afrikarren diskriminazioari dagokionez. Lana badute ere, legearen barruan lan egin ezin dutela salatzen dute, eta badakite kontraturik ez izateak beren eskubideei eragiten diela: ezin kotizatu, ezkutuko ekonomian lan egin... Ondorioz, abusuak jasan ditzakete, eta enplegatzailea ona izatearen eraginpean daude, beren egoeran etekina atera ez dezaten.

Liz, Kolonia: «Hiru hilabete behar izan nituen erroldarako. Neska batekin topo egin nuen kaletik, Jainkoak dena jartzen dit horrela, eta harekin hizketan hasi nintzen eta galdetu nion norbaitek lanik eskaintzen ote zuenik eta esan zidan berak lana utziko zuela eta ni gomendatuko ninduela, urtarrelean ez zuelako lanik egingo jada. Azkenean ez zen atera, baina erroldatuko ninduela esan zidan. Beste batzuek erroldatu nahi ninduten, baina 300 € ordaindu behar nituen hilero soilik erroldatzeko eta etxebizitzarik gabe. Eta ez nuen lanik eta ez zidaten bizitzeko logela bat emango. Beraz, ezetz esan nuen, Jainkoak ez nau utziko, eta neskak esan zidan «nik erroldatuko zaitut eta ez dizut ezta bost kobratuko», eta erroldatu ninduen. Ez daukat paperik, hemen urte eta erdi daramat, horregatik ezin dut legearen barruan lanik egin, ez eta kontraturik izan ere, barne-lanak egiten baditut ere».

Candy, Nigeria: «Madrilen egon nintzen urtebetez erroldarik gabe. Inork ez ninduen erroldatu, errolda zegoenik ez nekielako. Espainian bost urte neramatzanean jakin izan nuen zer den errolda. Eta horrela hegan egiten nuen errolda zer zen eta eskubideak nituela jakin gabe. Orduan jakin nuen non bizi zarela jakiteko dela hori. Orain bizilekua daukat eta nazionalitate-azterketa egin nahi dut, baina baimenarekin 10 urte izan arte itxaron behar dut. Madrilerira iritsi nintzen zaila izan zen. Prostituzioarekin hasi nintzen bizitzeko, gero Bartzelonara joan nintzen prostituzioarekin lan egiteko denbora batez, egoitzarako paperak lortu arte, lana bilatzeko; eta lortu nuen eta prostituzioa utzi nuen. Denbora luzez egon nintzen paperik gabe, 10 urte inguruz. Zaila zen».

Fátima, Aljeria: «TBost hilabete inguru behar izan nituen, bost hilabete uste dut, bai».

Cristina, Ekuador: «asteizen erroldatu nintzen Cáritasen laguntzarekin, alde zaharrean dagoen ostatu batean, Antonio izenekoan. Hiru hilabete behar izan nituen erroldatzeko».

Nery, Dominikar Errepublika: «Nire senararekin, hemengoa denarekin, ezkondu nintzen txartela eskatu nion, horregatik, laneko baimena eta geroago nazionalitatea eskuratu nituen, senarrari esker. Baimena izatea kostatu zitzaidan, 2016an zenbait hilabetez joan behar izan nintze-

55 Hiedra I, Radiorevista Transfeminista. El Sospechómetro. Etxeko eta zainketako lanean sortzen diren alderdi afektiboak», Mundubat, 2019. (Tania Cañas Siriany eta beste batzuek koordinatuta)

lako. Nire alaba txikia nerabezaroan utzi izanaz damutzen naiz, oso goiz izan baitzen ama, ama ezkongabea da eta bi haur ditu, zorionez, aita berdinekoak, ez dabil batetik bestera. Lehen haurdunaldian depresioa izan zuen nire alabak, aurrez eta ondoren, orduan, dena utzi nuen eta Errepublikara joan nintzen. Depresioarekin zegoen eta ez nekien arazoa hain larria zenik. Bi aldiz saiatu zen bere buruaz beste egiten, eta dena ahaztu nuen eta 17 egunez egon nintzen Errepublikan. Itzuli nintzen, sartzen utzi ninduten eta guzti migrazioan, berri-tu behar nuenean nire paper guztiak sartu nituen, nire lan-kontratua eta dena. Eta nik nioen, berrogeita bost egun badira zergatik ez naute deitu? Eta egoitza-txartela ezeztatu zidatela esan zidaten nire herrialdean hamazazpi egun igarotzeagatik, eta esan nuen, tira, hau gertatu zait baina nire alaba daukat, orain agiriak izan ez arren, borrokatuko dut oso ondo jokatu dudalako, lan egin dut eta egoitza-txartela eman zidaten sei urterako nire senarragatik, eta ondoren nazionalitatea zin egiteko gutuna iritsi zitzaidan. Dena etorri zen batera, negar egin, itxaropena galdu eta azkenean dena irten zen ondo».

Krisi ekonomikoek familien diru-sarrerei eragin diete, emakumeek diotenez, etxeko langile gutxiago kontratatzen dituztenak edo lanordukopurua murriztu dituztenak ezin dituztelako ordaindu. Halaber, soldatak jaitsi dituztela salatu dute, «500 €ren truke barne-lanak egin ditzazun eskatzen dizute, ikaragarria da».

Fátima, Aljeria: «Pertsona nagusi baten zaintzaile gisa lan egiten dut, barnean. Etxeko lanak, etxea garbitu, bazkaria egin, dutxatu, medikuarenera lagundu, hori guztia. Ez dut gustuko etxetik kanpo lo egitea, nire familiatik urrun, baina kezkagatik onartu nuen, hiru seme-alaba baititut eta nire senarrak zaintzen ditu. Nire txartela galtzearen beldur naiz, hainbat urte behar izan baitut eskuratzeko».

Karla, Dominikar Errepublika: «Beno, ordu gutxi, baina bada ezer, garbiketan. Pertsona nagusiak artatzen lan egin nuen ere bai, eta etxex etxeko arreta-zerbitzuan ere bai, eta pintxoak egiten. Hona jaun batengatik etorri nintzen, taberna bat zuena, nik pintxoak egiten nituen eta hark ordaintzen ninduen; koronabirusa dela eta, oso txarto dago kontua orain».

Candy, Nigeria: «Bai, lan egiten ari naiz. Ez dakit nola deitzen zen, zaborra hartzen den tokian, birziklatze moduan. Ez dut zaintza-lanik aurkitu, baina ikastaroak egin ditut, garbiketa-lanak bakarrik aurkitu ditut, hotelak garbitzeko, biltegiak».

EPren beste helburu bat zen jakitea ea bidaiak uneren batean prozesu emantzipatzailea eta ahal-duntzailea irudikatzen ote zuen emakumeentzat. Gai horren inguruan uste dugunez, emakumeek dute azken hitza, haiek esan beharko dute bidaiak merezi izan duen edo ez eta balantzan jarri beharko dituzte irabaziak eta galerak; bizitza osoan izango duten zalantza da. Zalantzarik ez dago, ordea, kolektibo horren sendotasunaz, bizirik irauteko estrategiez, beren etengabeko erresilientziaz mota guztietako mugei aurre egitean. Kanpo-behatzaile garen heinean, ziurtatu ahal dugu emakumeak etengabeko ahalduz indibidual eta kolektiboko prozesuan daudela. ATHCA elkarte osatu berria horren adibidea da. Badakite beren eskubideen alde elkarrekin eta batera borrokatzen badute, urrunago iritsiko direla; oso argi utzi dute beren asanbladetan eta hitzaldietan.

Haiantzako ezinbestekoa da aitortzea jaso-tzea beren lanagatik. Eta lana aitortu behar dute gizarteak zein ekonomiak. Beren lanaren balioz zer pentsatzen zuten galdetzean, argi geratu zen beren ustez lan garrantzitsua egiten dutela.

Beste gai garrantzitsu bat eskubideena da, eta horiek aitortzearena: «balioztatuko bagintuzte, eskubideak emango lizkigute», «ez du ezertarako balio zugar konfiantza dutela esatea, familiakoa bezala zarela, eskubiderik ez badugu». Etxeko langileen egoera agerian uzten saiatu gara, zenbait zentzutan: «Emakume migratzaileei eragiten die egiturazko eta eguneroko arrazakeria instituzionalak, Atzerriartasun Legearen, 189 hitzarmena ez berrestearen, Etxeko Langileen Legearen, Gizarte Segurantzaren Legearen eta beste hainbat araudiren bidez adierazten dena. Horiek guztiek beren prekarietatea larriagotzen dute eta arrisku handiagoko egoerak dakarzkiete, batez ere, legez kanpoko administrazio-egoeran badaude. Gainera, legean ez da 'zaintza' hitza agertzen. Ondorioz, emakume horiek egin duten lanaren zati

handi bat ikusezin bihurtzen da»⁵⁶.

Candy, Nigeria: «Nik uste dut pixka bat zaila dela aitor diezagutela, baina pazientzia izan beharra dago. Oso zaila da eta ez da bidezkoa, langabeziarako eskubiderik ez baitugu. Pertsona denak tratatu behar dira berdin, lana lana baino ez baita. Zaintza-lana beharrezkoa da eta langabezia izatea ere bai. Familia batzuek aitortzen dute lana. Nire amari kontatu diot pertsona nagusiak zaintzen ditudala eta oso ondo dagoela esan dit, oso lan garrantzitsua dela».

Fátima, Aljeria: «Beno, langabeziako laguntza behar dugu, hobetu behar du egoerak, langabeziarako eskubiderik ez badugu ez da beste lanen berdina izango. Zenbait eskubide aldatu behar dira. Niretzako lan ona da eta jendeak eta familiak aitortzen dute. Haiek lanera badoaz eta gu ez bagaude, nork zainduko du bere aita edo ama?».

Karla, Dominikar Errepublika: «Instituzioak ezetz esango nuke, haiek ez dutelako lan hori enpresa gisa ikusten. Erabiltzailearen familiak ez du aitortzen ere ez, ez digute ondo ordaintzen, eta nire familiak ere ez. Eta nik neuk, tira, baliozko lana da eta ez dakit zergatik ez duten aitortzen, irabazten den balioa eman behar diote. Adibidez, langile onak bagara beste lanetan bezala izena izan behar du».

Lili, Kolonbia: «Ba ikusezinak gara, gainerako enpresei ematen dizkieten gauza asko ez dugulako, egia esateko, eta pertsona zaintzaileei ez dizkiete ematen abantaila horiek, eta, orduan, horregatik borrokatu behar da benetan. Pertsonaren familiarrak onak dira batzuetan, baina beharbada zu haiantzako ez duzu balio, zarena zara eta listo (barre egin du), bertan zauden pertsona bat zara haiek behar zaituztelako, ez, ordea, gizakiak zaintzen ari zarenez balioztatzen zaituztelako. Niri gustatzen zait, beti gustatu izan zait pertsonak zaintzea, sentimenduen aldekoa naiz, pertsona zaintzea gustuko dut, niretzako dohain bat da, bo-kaziozkoa da niretzat, oso polita».

Beren helburuak lortzeko garrantzitsutzat jotzen duten beste gauza bat da prestakuntza, eta erakundeek zein elkarteek aholkularitza jasotzea ere bai. Emakume askok uste dutenez, jaso duten laguntzari esker, beren bizitza hobea da orain. Kasu askotan laguntza behar dutela aitortzen dute, beren kabuz moldatzen ikasi behar dutela, baina, horretarako, «ezagutza izan behar dugu aurrez». Beren aburuz, sare bat izateak, beste emakume batzuen laguntza izateak eta konektatuta egoteak indarra ematen diete, eta, gainera, oso garrantzitsua da lana behar izatekotan. Elkarrizketatutako emakume batek ere ez zuen parte hartu elkarteetan bere herrialdeetan, ez eta tailerretan parte hartu zutenek ere.

Crista, Nigeria: «Asko lagundu dit Adrak. Prostituzioan lan egiten ari nintzenean ezagutu nuen. Haiekin hasi nintzenean, asko sufritzen ari nintzela esan zidaten eta ea zer egin nahi nuen galdetu zidaten. Klubeko lana utzi eta beste lan bat bilatu nahi nuela esan nien, eta lasai ibiltzeko esan eta lagundu ninduten. Curriculum egiten lagundu zidaten eta ABLEetara bidali genuen. Sandrak asko lagundu ninduen (hunkitu da), oso polita da, ona. Jainkoak jarri zuen Sandra nire bidean, asko egin du nire alde (negarka ari da). Paperak ematen badizkidate eta ulertzen ez baditut, harengana noa eta laguntzen dit eta zer eta non egin behar du-dan esaten dit. Eta horrela lana aurkitu eta kluba utzi nuen. Lanean nengoenean eta bukatu zenean, lana hotel batean zen, Almeriako lagun batek deitu ninduen, han lana zegoela esanez, baina ez neukan dirurik. Eta Adran azaldu nuen eta bidaia ordaindu zidaten, eta esan zidaten ondo begiratzeko iristean eta ondo ez bazegoen deitzeko, eta ondo bazegoen deitzeko ere bai. Han nengoenean deitu zidaten nola nongoen jakiteko. Eta nire herrikidearen etxean nongoen, janaria ematen zuena, ondo. Itxaron nuen eta Adrak deitu ninduen Gasteizen lan egiteko eta itzultzeko dirua eman zidaten eta hotelak garbitzen lan egiten hasi nintzen».

Lili, Kolonbia: «Diodanez, bilatzen ari nintzen, bila eta bila, zenbait elkartera joan nintzen... Zaila izan zen laguntza aurkitzea, beti 'tori eta zoaz' zen, ez ziguten esaten zer bilatu, ezer, ezer. Eta Amparorekin topo egin nuen eta ATHCA gomendatu zidan, eta bertan jaso dut laguntza, konfiantza eta, egia esateko, Amparo egon da nirekin gehien. Elka-

56 Vitoria-Gasteizko Etxeko eta Zaintzetako Emakume Langileei Laguntzeko 2020-2022 Estrategia Feminista. Zaintza-Sarea.

rri deitzen genion eta non egongo ginen edo nora gindoazen esaten genion elkarri, harremanetan geunden beti. Hark lagundu ninduen lehenik eta ATHCara eraman ninduen».

Karla, Dominikar Errepublika: «Hemen edo-zer gauzara moldatzen zara. Batzuetan badakizu hemen zaila dela komunikazioa eta harremana pertsonekin, oso zaila da lagun zintzoak aurkitzea, baina, tira, oso garrantzitsua da, eta gutxi gora-behera egokitzen zara. Hona etorri nintzenean, beti esan nuen hankak lurrean izan behar nituela, atzerrian zaudelako eta nahi ez dituzun zenbait gauza onartu behar dituzulako. Batzuetan triste sentitzen zara, baina, beno, aurrera begira moldatu behar zara».

Fátima, Aljeria: «ATHCA elkarteko neskekin baino ez dut harremanik. Lehen Ramón Bajo Ikastetxean geratzen ginen hainbat emakume. Talde bat biltzen ginen eta solasean aritzen ginen eta janaria ekartzen genuen besteen tradizioak ezagutzeko. Oso garrantzitsua da hori bakarrik ez sentitzeko, baina orain ezinezkoa da koronabirusa dela medio».

Emakumeei eskatu diegu beren jatorrizko herrialdetik irten zirenetik orain arte bizitzan izan dituzten aldaketak baloratzeko. Oro har, hobekuntzak izan dituztela uste dute, eta orain gehiago baloratzen dituzte zenbait gauza: «Nola esango dizut, orain gehiago baloratzen dut familia eta nahiko aldatu naiz, nahiko», «Orain pozago nago, nire alaba gertu daukat». Beste emakume batzuentzako funtsezkoa da lana izatea, eta lanarekin lotuta neur-tzen dute beren ongizatea.

Candy, Nigeria: «Ni hobeto sentitzen naiz, baina ez dut uste asko aldatu naizenik, baina Nigeriara noanean, familiak esaten dit asko aldatu naizela. Gauzak ezberdin egiten ditut, eta ez dut hango jendea bezala pentsatzen. Adibidez, nire mugak ditut. Arauak eta mugak ezarri dizkiot nire buruari, hobera aldatu naiz agian».

Fátima, Aljeria: «Nire bizitza asko aldatu da, legezko egoeran nago eta pozik bizi naiz nire familiarekin, nire seme-alabekin».

Karla, Dominikar Errepublika: «Beno, pixka bat aldatu da nire bizitza. Helburu batzuk lortu ditut, beste batzuk ez... Etorri nintzenean, nire bizitzak hobera egin zuen apur bat 2017ra arte, eta ordu-tik aurrera ez hain ondo, apur bat atzera egin dut... Lanaren kontuak eragiten du, ez dago lehen be-zain beste».

Nery, Dominikar Errepublika: «pur bat aldatu da, ez dizut % 100ean aldatu dela esango, pozta-sunik handiena ekarriko lidake nire seme-alabekin egotea, nire familiarekin. Orduan egongo naiz ase, txikitxoak ekartzea eskatzen dut egunero, baina ai-tortu behar dut hainbat gauza aldatu direla. Nire herrialdean lortuko ez nituzkeen gauzak lortu di-tut. Momentu txarrak egon dira baina orain beste faseetan baino hobeto nago».

Itzuliko zinateke zure jatorrizko herrialdera?

Liz, Kolonbia: «¡U! Bai, jakina, oporretan laster. Joan nahiko nuke. Bizitzera zorrak ordaintzeko ilu-sioak bete ondoren eta etxe bat egitea ere bai, se-me-alabek esan dezaten «etxera noa», Kolonbian alokairua ordaintzea zaila delako eta ez dugulako etxebizitza propioa. Horixe nahi dut».

Crista, Nigeria: «Bai, zaharra naizenean itzuli nahi dut».

Fátima, Aljeria: «Ez, ez, ezin naiz bizi, berriz has-teko oso zaila da. Eta pentsatu dut hona etortzea eta ez dut berdina egingo. Eta ez dut itzuli nahi».

Candy, Nigeria: «Ez, bizitzera ez, dokumentazioa ondo badut familia ekarriko dut nirekin, nire ama. Nirekin egon nahi du. Oporretan baino ez nintza-teke joango».

- Candy -

extrapes mi prate mang

cosas que aprendido

miñe alegre
niñe

queso!

alimentos
parvitos

no estoy acostumbrado
costumbres

mi familia
amigos
siempre me
me piden que regrese
pero yo me siento
bien pero no se si
al final me voy a ir
de Miami
mi familia
me dan
animos
para estar
aquí
Rey-Je
Henry
Bar Flor y
Barbarita que
est en el

4

CONCLUSIONES, REIVINDICACIONES Y RECOMENDACIONES

Talde eragile moduan IEPren prozesuan zehar ikusi ditugun ondorioak ekarri nahi ditugu atal honetara, eta, bestalde, prozesuan zehar emakumeek adierazi dizkiguten hainbat gai aldarrikatu nahi ditugu. Horrez gain, zenbait agente zehatzi igorri nahi dizkiegu IEPean agertu ziren zenbait kontu, aintzat har litezkeenak.

ONDORIOAK

- Emakumeek balorazio positiboa egin dute IEPren prozesuan parte hartu izanaz, beren bizitzetako historiak eta migrazio-prozesuaren zati handi bat azaltzeko aukera izan dutelako. Horri buruzko gogoeta lehen aldiz egin dute gehienek.
- Beren errealitatean, etxeko eta zaintzako langileak sozialki zein ekonomikoki aitortzea baldintza bat da emakumeak gizartearen parte sentitu daitezen, kontuan hartzen dituztela sentitu dezaten eta existitzen direla sentitu dezaten.
- Beste lan batzuetako eskubide berdinak aitortuz emango zaio duintasuna beren lanei eta bizitza zaintzeko ezinbestekotzat jo daitezen.
- Etxeko langileak diren emakume migratzaileek beren familiako zaintzailearen rola betetzen jarraitzen dute distantzia gorabehera, eta rol horri gehitu behar zaio hornitzaile ekonomikoa.
- Etxeko eta zaintzetako emakume langileak in-darkeriazko egoerak jasan behar dituzte eten-gabe beren enpleguetan eta giza eskubideak zein lan-eskubideak urratzen zaizkie.
- Emakumeek migratzeko erabakia hartu ohi dute, funtsean, beren familiarren bizitzei eus-teko beharragatik, oinarrizko ongizatea esku-ratzeko eta bizitza duina izateko.
- Etxeko eta zaintzetako emakume langile mi-gratzaileak egiturazko arrazakeria aurkitzen dute helmugako gizartean eta lan egiten duten etxeetan.
- Pandemiak oso kostu emozional eta fisiko handia izan du emakumeengan. Emakume as-kok galdu dute beren enplegua, eta, ondorioz, diru-sarrerak eta etxebizitza, tokiko zein esta-tuko prestazio ekonomikoak jasotzeko auke-rarik gabe. Dirua bidaltzeko aukera ez izateak beren sufrimendua handitu du.
- Langabeziako prestazioa gutxi batzuek jaso zezaketen eta agiri hau argitaratu bitartean ez dute jaso. Lineako prestazioak izapidetu behar izan dituzte eta eten digital handia dago beren artean.
- Pandemian zehar lan egiten jarraitu duten emakumeei lana areagotu zaie, haiek hartu behar izan baitute segurtasun- eta higie-neurrien gaineko ardura, familiak etxean kon-finatuta baitzeuden.
- Oso estres eta larritasun handiko egoerak bizi izan dituzte emakumeek pandemian zehar, are sufrimendu handiagoa Covid-19ak beren fa-miliengan eta jatorrizko herrialdean izaten ari zen eraginagatik.
- Emakumeek beren jatorrizko herrialdeetan ja-sotzen duten aitortza laguntza handia da, tru-kean ematen dieten bidalketa emozionala. Be-ren familien bizi-kalitatea hobetu izana, beren seme-alabek ikasteko aukera izatea eta etxe-

bizitza eduki ahal izatea oso poztasun handia da haientzat eta beren ahaleginek merezi izan dutela adierazten du.

ALDARRIKAPENAK

- Uste dutenez, garrantzitsua da eragiten dizkioten gaiez hausnartzeko espazio bat sortzea, bestek beste: zaintzak, laneko sexu-banaketa, genero-rolak, migrazioen faminizazioa, pobrezia, zaintzen globalizazioa, kate globalak, etab. Beren bidaiaren kontakizuna zehatzago eta kontzienteki eraikitzeak agentzia eta ahalmen handiagoa ematen die.
- Beren eskubideen alde borrokatu beharra egiaztatu dute emakumeek: langabezia-prestazioa, erretiroa gainerakoen baldintza berdinekin, «kaleratze errazaren» mugak errespetatzea, aparteko orduak ordaintzea, atsedeen-egunak errespetatzea. Funtsezkoa da beren eskubideak babestuko dituzten elkarteak egotea eta emakumeek horietan parte hartu ahal izatea.
- Ezinbestekoa da «zaintzetako sistema publiko komunitarioaren» esanahia aztertzea eta eztabaidatzea, agente parte-hartzaile guztiek haren barruan dituzten erantzukizunak eta funtzioak argi uzteko.
- Garrantzitsua da batera eraikitako zaintzen-esperientziak gerturatzea zaintzekin lotura duten agente guztiei –zaindutako pertsonen, zaintzaileei, komunitateari eta, oro har, gizarteari–, eta zaintzen engranajearen parte diren pertsona guztien beharrak eta eskubideak aintzat hartzea. Lurraldean hainbat esperientzia daude, jardunbide egokiak eta irakas-kuntzak izan daitezkeenak, adibidez, Zaintzen Kooperatiba Integralak.
- Prestazio sozialen edo laguntzen inguruan, beren familiei laguntzeagatik haiek ez kriminalizatzea nahi dute, eta prestazioen kudeaketa bidezkoagoa eta beren egoeretara moldatuagoa eskatzen dute. 2020an zehar, zenbait emakumek prestazio sozialak eskatu zituzten lan eskasagatik edo, Covid-19 zela medio, lana galdu zutelako. Prestazio gehienak ez ziren eman eskatutako baldintza lorrezinak ez betetzeagatik.
- Prestakuntzarako espazioak behar direla adierazi dute, lan-ordutegiekin bat eginez, sarbide-zailtasunetara egokitzen direnak. Halaber, zaintzan eta arreta soziosanitarioan duten esperientzia baliozkotzea, baita gaztelaniazko eskolak eta abar ere.
- Pasaportearekin lan egin eta, kontraturik badute (lan egiteko eskatzen bazaie), hiru urte baino lehenago beren egoera arautu ahal izatea eskatzen dute. Lana badute eskubideak izanez lan egitea, beren oinarrizko beharrak betetzeko jasan behar duten esplotazioa saihesteko.
- Taldeak eta elkarteak beharrezkotzat jo dituzte, beren lanak zein migratzeak dakarkien isolamendu eta bakardade hautatu gabetik irteteko aukera emango dien sareak eratzeke.
- Lasaitzeko espazioak eskatu dituzte, emozioak lantzeko, gertatzen zaiena partekatzeke, «arnas» hartzeko eta nor bere burua zaintzeko. Ez dute sentitzen zaintzen dietenik.
- Institutuzioen aldetik aholkularitza, orientazioa, informazioa, laguntza eta kulturarteko bitartekaritza jasotzeko espazioak eskatu dituzte. Asistentzia-laguntza eskertu dute, baina, uste dutenez, autonomoak izateko trebetasunak garatzera bideratutako orientazioa behar dute, beren prozesuak aintzat hartzen dituenak.
- Enplegatzaleei langileen lan-eskubideei buruzko prestakuntza eta informazioa ematea eskatzen dute, bi aldeetan ulertzeko, lantokietan betekizunak eta eskubideak errespetatzeko, aitortzeko eta onartzeko.
- Beren eskubideak errespetatzea nahi dute, Hija-arekin lan egin ahal izatea eta beltzak izan ala hizkuntza erdizka jakiteagatik lana eskuratzeko diskriminaziorik ez jasotzea. Informazio-kanpaina bat nahi dute lanean diskriminaziorik ez gertatzeko, jasaten duten arrazakeria soziala suntsitzeko.

- Gasteizko gizartea sentsibilizatzea nahi dute, gizartea kontzientziatzea eta justizia aldarrikatzeko aldera, egiten duten lana aitortu dadin eta zaintzak zein zaintzaileak baliozta daitezkeen.

TOKI-ERAKUNDEENTZAKO ZEIN PUBLIKOENTZAKO GOMENDIOAK:

- Emakume migratzaileei laguntzea beren ikasketak balioztatzen edo beren prestakuntzan, helmugako hirian lan- eta gizarte-segmentazio horizontalean eragite aldera.
- Kanpainak eta sentsibilizazioa egitea helmugako gizartean, etxeko eta zaintzetako emakume langileek jasaten dituzten arrazakeria eta diskriminazio anitzak suntsitzeko.
- Egokitzeko zailtasunei eta arazoei heltzea, kalteberatasun-egoera etengabeak (hizkuntza, prestakuntza, kulturartekotasuna, etab.) sortzen dituzten arazo horiek konpontzeko ekintzak abian jarritz.
- Etxeko langile autoktonoen memoria historikoa gogora ekartzea, bere garaian Latinoamerikara eta beste herrialde batzuetara migratu zutenena.
- Migrazio-dolua sendatzen laguntzea topagune libre eta inklusiboen bitartez, egunerokotasunari aurre egiteko arnasa eta lasaitasuna jaso dezaten eta beste emakume batzuekin sareak eta harremanak sor ditzaten.
- Beren beharretara egokitzen diren ahaldundutza feministako espazioak erraztea, sekzioarteko ikuspegi deskoloniala kontuan hartuta.
- Nork bere burua zaintzeko espazioak sortzea, patriarkatua desagiteko aukera dakarten oinarrietatik abiatuta, psikologia feministarekin lotuta.
- Erakundeei laguntzea etxeko eta zaintzetako langileentzako lan-aholkularitza espezifikoko zein lan-eskubideetan ahaldundutza espazioak sortzen.
- Harrerako udal-zerbitzuen arreta berrikustea eta hobetzea: oinarriko zerbitzu sozialak eta larrialdi sozialetako udal-zerbitzua beharragatik edo premia ikaragarriagatik jotzen duten emakumeentzako sarbide gisa.
- Asistentzian oinarritutako arreta aldatzea zenbait tresnaren bidez, hala nola enpatia, aktiboki entzutea, agur egitea, emakumei ez epaitzea eta diskriminatzen dituen bistako hitzik gabeko komunikazioa saihestea. Pertsona ardatzutako metodologia berrikustea.
- Prestazio ekonomikoak emateko edo beste batzuek sortzeko, aintzat hartzea etxeko emakume langileen beharrak, prestazioak jasotzeko eskatzen diren baldintzak bete ezin dituztenez, ezkutuko ekonomian lanak onartu behar dituzte eta.
- Diagnostiko bat egitea, emakume migratzaileen benetako beharrak jasotzeko, oraingo sistemak asetzen ez dituenak. Hortik abiatuta, Vitoria-Gasteizko errealitate sozialera hurre-ratu daitezke.

